

August Strindberg

HEMSÖBORNA

FÖRSTA KAPITLET.

Carlsson går in i tjänsten och befinnes vara en spelfågel.

Han kom som ett yrväder en aprilafton och hade ett höganäskrus i en svångrem om halsen. Clara och Lotten voro inne med sköt-ekan att hämta honom på Dalarö brygga; men det dröjde evigheter, innan de kommo i båt. De skulle till handelsman och ha en tunna tjära och på abeteket och hämta gråsalva åt grisen, och så skulle de på posten och få ett frimärke, och så skulle de ner till Fia Lövström i Kroken och låna tuppen mot ett halvpund småtärna till notbygget, och sist hade de hamnat på gästgivaregården, där Carlsson bjudit på kaffe med dopp. Och så kommo de äntligen i båt, men Carlsson ville styra, och det kunde han inte, för han hade aldrig sett en råseglare förr, och därför skrek han, att de skulle hissa focken, som inte fanns.

Och på tullbryggan stodo lotsar och vaktmästare och grinade åt manövern, när ekan gick över stag och länsade ner åt Saltsäcken.

— Hörru, du har håll i båten! skrek en lotslärling genom vinden; — stopp till! stopp till! och 8medan Carlsson tittade efter hålen, hade Clara knuffat undan honom och tagit roret, och med årorna lyckades Lotten få ekan opp i vinden igen, så att nu strök det ner åt Aspösund med god gång.

Carlsson var en liten fyrkantig värmländing med blå ögon och näsa krokig som en syskonhake. Livlig, lekfull och

nyfiken var han, men sjöaffärerna förstod han inte alls, och han var också kallad ut till Hemsö för att ta hand om åker och kreatur, som ingen annan ville ta befattning med, sedan gubben Flod gått ur livet och änkan satt ensam vid gården.

Men när Carlsson nu ville börja pumpa flickorna om ställningar och förhållanden, så fick han riktiga skärkarls-svar:

— Ja si, det *vet* jag inte! Ja si, det kan jag *inte* säga! Ja si, det vet jag *rakt* inte.

Så dem blev han inte klok på!

Ekan plaskade fram mellan holmar och skär, medan alfågeln gäckade bakom kobbarne och orren spelade inne i granskogen; det gick över fjärdar och strömmar tills mörkret föll och stjärnorna tågade opp. Då bar det av ut på stora vattnet, där Huvudskärsfyren blinkade. Och ibland strök man förbi en ruskprick, ibland ett vitt sjömärke, som såg ut som ett spöke; än lyste kvarliggande snödrivor som lärft på bleke, än döko skötvakare upp ur det svarta vattnet och skrapade mot kölen, när ekan gick över dem; en yrvaken trut skrämde upp från sin kobbe och tutade liv i tärnor och måsar, som gjorde larm, värre än hin håle, och längst ut, där stjärnorna gingo ner i sjön, syntes ett rött och ett grönt öga av en stor ångare, som släpade fram en lång rad runda ljus, utsläppta genom salongsventilerna.

Allt var nytt för Carlsson och han frågade om allt; och nu fick han svar, så många, att han kände sig tydligt vara kommen på främmande mark.

»Han var oppe från land», vilket ville säga ungefär det-samma som att inför stadsbon vara från landet.

Så smackade ekan in i ett sund och fick lä, så att man måste

ta ner och ro. Och snart inkomna i ett nytt sund sågo de ett ljus lysa ut från en stuga inne mellan alar och tallar.

— Nu ä vi hemma, sa Clara och båten sköt in i en smal vik, där en ränna var huggen genom vassen, vilken rasslade mot båtsidorna, och väckte en lekgädda, som gått och spekulerat kring en stångkrok.

Byrackan gav skall och en lykta syntes röra sig uppe vid stugan.

Ekan blev emellertid fastgjord vid broändan och urlastningen började. Seglet rullades på råt, masten togs ur, och stagen virades med tågnålarne omkring. Tjärtunnan trullades i land, och byttor, krus, korgar, knyten lågo snart på bron.

Carlsson tittade sig omkring i halvskymningen och såg idel nya och ovanliga ting. Utanför bron låg sumpkistan med sitt hivspel, och utmed brons långsida gick ett räcke, som var fullhängt med vakare, fästor, draggar, sänkor, linor, långrevar, krok, och på broplankorna stodo strömmings-trummor, tråg, tinor, kar, bunkar, långrevslådor; vid brohuvudet låg en sjöbod fullhängd med vettar, till havsskytte uppstoppade ejdrar, skrakar, prackor, svärtor, knipor, och under takskägget lågo på hållare segel och master, åror, båtshakar, rortullar, öskar, isbillar, lakklubbor. Och på land stodo gistgårdar med 10 strömmingsskötar, så stora som de största kyrkfönster, fludernät med maskor, som man kunde få armen i, abborrgarn, nybyggda och vita som de finaste slädnät; men rätt opp från bron gick det som en herrgårdsallé med två rader klykstör, och på dem hängde stora bordnoten. Och längst upp i gången kom nu lyktan och kastade sitt sken på sandgången, som gnistrade av

musselskal och torkade fiskgälar, och i noten blänkte kvarblivna strömmingsfjäll som rimfrost i spindelnät. Men lyktan lyste också på ett gammalt gummansikte, som tycktes torkat av blåst, och på ett par små vänliga ögon, som krumpit ihop vid spiselden. Och framför gumman kom hundrackan, en raggig best, som kunde gå lika bra i sjön som på land.

— Nå, ä ni hemma nu, kära hjärtans, hälsade gumman, och har ni gossen med er?

— Jo, här ä vi, och här ä Carlsson, ska moster se! svarte Clara.

Gumman torkade sin högra hand på förklädet och räckte den åt drängen.

— Välkommen då, Carlsson, och må han trivs hos oss. Har ni fått med kaffet och sockret, flickor, och seglena är inne i bo'n? Så, kom då opp, så ska ni väl ha er något att äta.

Och sällskapet tågade upp för backen, Carlsson tyst, nyfiken, i väntan att få reda på huru hans liv skulle ställa sig på den nya platsen.

Det brann eld i spiseln inne i stugan och det vita slagbordet hade en ren duk på; och på duken stod en brännvinsflaska hopsnörd mittpå som ett timglas, och runt kring henne Gustavsbergskoppar med rosor och förgätmigej; en nybakad bulle och 11skörtorkade skorpor, en smörtallrik, sockerskål och gräddkanna fullbordade uppdukningen, som Carlsson fann rikemansaktig och som han ej väntat sig så långt bortom all ära och redlighet. Men stugan själv såg inte heller dålig ut, när han mönstrade henne i det flammande skenet från spiseln, som korsade sig mot

talgljusets i mässingsstaken och lyste i mahognychiffonjéns något suddiga polityr, speglade sig i väggklockans lackerade fodral och mässingspendel, gnistrade i silverinläggningarna på de långa fågelbössornas damasche-rade pipor och ritade upp de förgyllda bokstäverna på ryggarne av postillor, psalmböcker, almanackor och bondepraktikor.

— Stig fram, Carlsson, bjöd gumman, och Carlsson, som var en nyare tids barn, sprang verkligen inte ut på logen, utan steg genast fram och satte sig på en bänksoffa, under det flickorna ordnade med hans kista, som kom ut i köket, vilket låg på andra sidan farstun.

Gumman häktade av kaffe pannan och lade i klarskinnet; krokade på igen och gav henne ett litet kok samt förnyade bjudningen, denna gång med tillägg, att Carlsson skulle sitta ner vid bordet.

Drängen satt och rullade mössan och passade på vindkastan, hur han skulle ställa sina segel, för det var alldeles tydligt, att han beslutat sig för att stå väl med vederbörande, men som han inte visste ännu, om gumman var av den sorten som tålde att man pratade, vågade han inte slå opp språklådan med detsamma, förrän han hade hört var landet låg.

— Det var en rasande rar chiffonjé, det där, tog han till och fingrade på mässingsrosorna.

— Hm! sa gumman, men det är inte så mycket i henne.

— Hå, det vet jag visst det, smickrade Carlsson på och trädde in lillfingret i nyckelhålet till klaffen; där är nog moltum, där!

— Ja, det fanns väl en skilling där förr, när hon kom hem

från auktion, men Floden skulle i jorden, och Gusten på exesisen, och så har det ingen reda varit mer på gån. Och så tog de sta och byggde nya stugan, som ingen nytta var till, och så gick det undan för undan. Lagg i sockret nu, Carlsson, och drick en kopp kaffe.

— Ska jag börja, jag? krusade drängen.

— Ja, efter ingen ann är hemma, svarade gumman. Den välsignade gossen är ute på sjön med bössan och så tar han Norman med sig, så det blir aldrig något uträttat. Bara de kan komma ut och klå efter en fågel, så låter de kreatur och fiske gå över styr, och ser Carlsson, det är därför han har kommit hit för att styra till rätta; och därför ska han hålla sig liksom litet för mer och ha ett öga på gossarne. Vill han inte ta en skorpa, Carlsson?

— Ja, se moster, är det så att jag ska vara liksom för mer, så att de andra lystra på mig, då ska det också vara ordning, och då ska jag ha ett ryggstöd, för jag känner gossarne, när man ska vara du och gemen med dem, tog Carlsson sitt landfäste, när han kände var han var hemma. Vad sjöaffärderna anbelangar, så lägger jag mig inte i dem, för dem känner jag inte, men på land, där är jag hos mig, och där vill jag råda.

— Ja, det där ska vi ordna om i morgon, då ha vi söndag och få språka vid dagsljus. Nu ska Carlsson ta en halv, så får han gå och lägga sig sedan.

Gumman slog i en påtår, och Carlsson tog timglaset och lät det rinna till en dryg fjärdedel i koppen. Och sedan han druckit en slurk, kände han sig benägen att uppta det fallna samtalet, som berört honom ytterst angenämt. Men gumman hade rest sig för att pyssla i spisen, flickorna rände

ut och in, och rackan gav skall på gården, så att uppmärksamheten drogs utåt.

— Så, nu ha vi gossarne hemma, sade gumman.

Och nu hördes röster utanför och rasslet av klackjärn emot bergknallarna, och mellan balsaminerna i fönstret såg Carlsson ute i månskenet två manshamnar med bösspipor uppöver axlarna och packningar på ryggarne.

Rackan skällde i farstun, och straxt öppnades dörren till stugan. In kom nu klivande sonen i sjöstövlar och stortröja; och med den lycklige jägarens säkra stolthet slängde han jaktväskan och en knippa ejder på bordet vid dörren.

— God afton, mor, där har du kött! hälsade han utan att ännu märka den nykomne.

— God afton, Gusten. Ni ha varit borta länge, hälsade gumman igen, under det hon kastade en ofrivilligt belåten blick på de praktfulla ejderhanarna i deras kolsvarta och kritvita dräkter med de rosenfärgade brösten och de sjögröna nackarna. — Ni har haft gott skytte, ser jag. Nå, se här ha vi Carlsson nu, som vi ha väntat!

Sonen kastade en forskande blick ur sina små, vassa ögon, som halvskymdes av ljusröda ögonhår, och ändrade genast min, som, ifrån att ha varit öppen, blev blyg.

— God afton, Carlsson, sade han kort och skyggt.

— God afton själv, svarte drängen och anslog en ledig ton, färdig att bli överlägsen så fort han fått den unge mannen klar för sig.

Gusten tog högsätesplatsen med armbågen på fönsterbrädet och lät modern ge sig en kopp kaffe, i vilken han genast lade brännvin, och drack, under det han i smyg betraktade

Carlsson, som tagit fåglarne och undersökt dem.

— Det är präktiga djur, de här, sa Carlsson och klämde dem över bröstet för att känna, om de voro feta. Han är en snäll skytt, kan jag se, för skotten sitter på rätta stället.

Gusten svarade med ett listigt grin, för han hörde genast, att drängen inte förstod skytte, då han berömde skott, som satts in medfjärs och gjort fåglarne odugliga till vettar.

Men Carlsson gick på oförfärat och pratade, berömde skälskinnsväskorna, prisade bössan och gjorde sig så liten som möjligt, så okunnig om sjösakerna som han verkligen var, och mer till.

— Var har du gjort av Norman? frågade nu gumman, som började bli sömnig.

— Han håller på att bära opp grejorna i boden, svarte Gusten, men han kommer väl snart.

— Och Rundqvist har redan lagt sig, nå, det är på tiden också, och Carlsson kan vara trött, som har varit ute och färdats. Jag ska visa honom till rätta var han ska ligga, om han följer med.

Carlsson ville gärna stanna kvar och se 15timglaset rinna ur, men antydningarne voro för öppna, att han längre skulle våga fresta. Och gumman följde honom ut i köket, men kom strax in igen till sonen, som genast återtagit sin frimodiga min.

— Nå, vad tycker du om honom? frågade gumman; han ser mig rejäl och villig ut.

— N-eej! drog Gusten ut sitt svar. Tro inte den, mamma, han pratar smörja, den hålen!

— Å, så du säger; han kan vara ordentlig ändå, fast han är språksam.

— Tro mig du, mamma, det där är en spelfågel, som vi få dras hårt med, innan vi bli fri från honom. Men det gör inget, det; han ska få arbeta för maten, och inte ska han komma mig för när, inte. Ja si, du tror aldrig vad jag säger, men du får väl se, du får väl se! Och så ångrar du dig, när det är för sent! Hur var det inte med gamla Rundqvisten! Han var också så mör i mun, men i ryggen var han lenare ändå, och så fick vi hanka me'n, och nu lär vi ha honom till döddagar. Såna där hymlare, som ä kringa i mun, är bara stora i grötfatet. Tro du mig!

— Ja si, Gusten, du är som far din; aldrig tro folk om gott och begära orimligheter sen! Rundqvisten är inte någon sjökarl, utan oppe ifrån land också; men han kan så mycket, som andra inte kan; och sjökarlar få vi aldrig mer, för de gå till flottan och tullen och lotsverket, så hit kommer bara landsfolk. Ja, ser du, man får ta vad man får.

— Ja, det vet en nog, att ingen vill tjäna mer, utan alla ska gå till kronan, och hitut samlas allt skrap oppe ifrån land. Inte må en tro, att något ordentligt folk drar ut i skären, som inte har sina 16orsaker, och därför säger jag som förr: se opp med ögon!

— Ja du, Gusten, du skulle se opp med ögonen, återtog gumman, och hålla reda på ditt, för det blir ditt alltsammans ändå, och du skulle vara hemma och inte ligga på sjön jämt och samt och åtminstingen inte ta folket från arbete, som du gör.

Gusten plockade på en av ejdrarne och svarte:

— Åja, mor, men du tycker nog om att få stek på bordet, när det vankats salt fläsk och torr fisk hela vintern, så det ska du inte tala på. Och för resten, så, jag går inte på krogen, jag, och något ska en ha att roga sig med. Mat ha vi ju, så det räcker, och lite pengar på banken med, och gården ruttnar inte; vill han brinna, så kan han få det, efter som han är brandförsäkrad.

— Ja, inte ruttnar gårn, det vet en nog, men allting annat faller sönder; gärsgårdarne ska lagas, diken ska tas opp, logtaket multnar, så det dryper in på kreaturerna; inte en bro är hel, båtarne är sköra som fnöske, nätena ska lettas och mjölkställarna skulle täckas. Ock-ock-ock, det är så mycket som skulle göras och aldrig blir gjort. Men nu ska vi väl se till, om inte det kan bli av ändå, efter som vi ha fått en inkom till att ordna me't, och få se om inte Carlsson är mannen till'et.

— Nå, så lät 'en göra't då! snäste Gusten och reste med handen sitt kortsnaggiga hår på ända, så det stod som spik. Se där är Norman! Kom och ta en halv nu, Norman!

Norman, en liten bred vithårig, med vita gryende mustascher och blåa ögon, kom nu in i stugan och slog sig ner hos jaktkamraten, sedan han hälsat gumman. Och när de båda hjältarne tagit fram sina lerpipor ur västfickorna och stoppat med svarta ankaret, började de på jägarvis, vid en kaffe halv, gå igenom, skott för skott, alla sina bragder ute i havsbandet. Och fåglarne undersöktes med fingrarna i skottsåren, och haglen räknades, oavgjorda träffar förhandlades, och nya planer till andra utflykter uppkastades.

Emellertid hade Carlsson kommit ut i köket för att få sitt

natthärbärke.

Det var en ryggåsstuga och såg ut som en skuta med kölen i vädret, flytande på lasten, bestående av allt världens gods. Högst upp under den sotade takåsen hängde garn och fiskredskap på bjälkarne; därunder voro bräder och båtboard stuvade till torkning; lin- och hamphärvor, draggar, smidesjärn, lökknippor, talgljus, matsäcksskrin; på en tvärbalk lågo nystoppade vettar i en lång rad; på en annan voro fårskinn kastade; från en tredje dinglede sjöstövlar, sticktröjor, linnen, skjortor och strumpor; och mellan balkarne gingo brödspett med hålkakor, käppar med ålskinn, störrar med långrevar och stångkrok.

Vid gavelfönstret stod matbordet av omålat trä, och vid väggarne tre utdragssoffor, bäddade och med ganska rena, men grova lakan.

I en av dessa hade gumman anvisat Carlsson en plats och, sedan hon avlägsnat sig med ljuset, lämnat den nykomne i skymningen, som endast svagt upplystes av glöden från spisen och en kort månstrimma, som lagt sig på golvet kluven och rutad av fönstrets post och spröjsar. Av blygsamhetsskäl bestods intet ljus vid sänggången, då flickorna också hade sina 18 sovplatser i köket, och Carlsson började avklädseln i skumrasket. Han fick av rocken och stövlarna, tog uret ur västfickan för att dra upp det vid skenet av kolelden i spisen. Han hade satt nyckeln i hålet och började vrida med något ovan hand, ty klockan var endast i gång om söndagarne och vid högtidliga tillfällen, då han hörde en djup knarrande stämma stiga upp från sängkläderna:

— Nej, si fan har klocka också!

Carlsson rök till, tittade ner och såg i glödskenet ett lurvigt huvud med ett par pliriga ögon upphängt på stödet av två håriga armar.

— Angår det dej, du? svarade han för att inte vara svarslös.

— Angången ringer de i körkan, fast jag aldrig går dit! svarte huvudet. Men det var en schangtil karl i alla fall, som har saffian i stövelhalsarna.

— Jo, jag skulle tro det, och galoscher har han också, om han sätter till!

— Nej, Jesus, har han galoscher också; då kan han bestämt bju' på en sup!

— Ja, det kan han också, om det gäller, svarade Carlsson avgjort och gick efter höganäskruset. Var så god och håll till godo.

Han tog ur korken, drack en klunk och räckte över kruset.

— Nå, Gud signe honom, jag tror rent av det är brännvin. Så, gutår och välkommen till bys! Nu säger jag du till dig, Carlsson, och du kallar mig tokiga Rundqvist, för så heter jag mest.

Och så kröp han under täcket.

Carlsson klädde emellertid av sig och kröp i säng, sedan han hängt sin klocka på saltskäppan 19 och ställt stövlarna mitt på golvet, så att de röda saffianskilarna skulle synas utåt. Det var tyst i stugan och endast Rundqvist hördes snörfla bort vid spisen. Carlsson låg vaken och tänkte på framtiden; som en spik satt gummans ord i huvudet, om att han skulle vara liksom förmer än de andra och att han skulle sätta gårdsbruket på fötter. Omkring den spiken värkte och bulnade det, och det var som han skulle ha fått

en växt i huvet. Han låg och tänkte på mahognychiffonjén och sonens röda hår och misstänksamma ögon. Han såg sig gå med en stor knippa nycklar på en ståring och skramla med dem i byxlommen, och så kommer någon och ber om pengar, och så lyfter han på förskinnet, skakar på högra benet, sticker ner handen i fickan och känner nycklarne mot låret; och så plockar han på knippan, som när man reder drev, och när han fått fatt i den minsta nyckeln, som går till klaffen, sticker han in den i nyckelhålet, alldeles som med lillfingret i aftons, men nyckelhålet, som sett ut som ett öga med en ögonsten i, blir runt och stort och svart som en bössmyning och över andra ändan av pipan ser han sonens röda sarvöga sikta skarpt, lömskt, som om han ville försvara sitt guld.

Det gick i köksdörren och Carlsson röcks upp ur sin halvslummer. Mitt på golvet, dit månrutorna flyttat sig, stodo två vitklädda kroppar, som snart dykte ner i en säng, vilken knarkade ett väldigt tag som en båt mot en rankig brygga, och så levde det i lakan och fnissades, tills det blev tyst.

— God natt, små flickor, hördes Rundqvists slocknande röst. Dröm om mig, så är ni snälla.

20— Jo, det brydde vi oss allt om, svarade Lotten.

— Tyst, svara inte den otäcken, varnade Clara.

— Ni är — så snälla — så! Om jag bara kunde vara så snäll — som — ni! suckade Rundqvist. Ja, Herre Gud, man blir gammal och så får man inte sin vilja fram längre, och då är det bara skräp med livet. God natt med er, barn, och akta er för Carlsson, för han har klocka och saffiansstövlar! Ja, Carlsson, han är lycklig, han! Lyckan kommer, lyckan går,

lycklig den som flickan får. — Va ligger ni och fnissar för där borta! — Hör nu, Carlsson, kan jag inte få en sup till, det är så rysligt kallt här bortnast, för det drar från spisen.

— Nej, nu får du inget mer, för nu ska jag sova, snäste Carlsson, som blivit störd i sina drömmar om framtiden, i vilka varken förekommo vin eller flickor, och som redan satt sig in i sin ställning som »förmer».

Det blev tyst igen, och endast dova ljud från jägarnes historier trängde genom de båda dörrarne och däremellan nattvindens sakta ryckande i spjället.

Carlsson lade igen ögonen och hörde i slumren Lottens halvhöga stämma läsa utantill något, som han först inte kunde fatta, men som småningom släpade fram i en enda lång ramsa, ur vilken han urskilde: och inledossickeifrestelse, utanfrälsossifrånondo, tyrikerärditt, ochmaktenochhärlighetenievighetamen. God natt, Clara! Sov gott!

Och så snarkade det om en liten stund från flickornas säng, men Rundqvist drog timmerstockar så fönstrena skallrade, antingen det nu var på lek eller allvar. Men Carlsson låg halvvaken och visste inte själv, om han var vaken eller sov, förrän han kände täcket lyftas och en knubbig och svettig kropp krypa ner vid sin sida.

— Det är bara Norman! hörde han en inställsam röst bredvid sig och förstod, att det var drängen, han skulle ha till sängkamrat.

— Jaså, det är skytten, som är hemkommen, knarrade Rundqvists rostiga bas. Och jag trodde det var Calle som var ute att skjuta på lördagsafton.

— Du kan visst skjuta du, Rundqvist, som ingen bössa har kvar, fräste Norman av.

— Kan jag inte? tog gubben opp, för att inte förlora sista ordet. Jag kan skjuta svartstarar med rovbössa, jag, och det mellan lakan ändå.

— Har ni släckt elden? avbröt gummans välvilliga stämma genom dörren utifrån farstun.

— Javars! svarade korus.

— God natt med er då!

— God natt, moster!

Och så drogos långa suckar, och så pustades, flåsades och snusades, tills snarkningarne voro igång.

Men Carlsson låg ännu halvvaken en stund och räknade fönsterrutorna för att bli sanndrömmad.

ANDRA KAPITLET.

Söndagsvila och söndagsvärv; den gode herden och de elaka fåren; morkullorna som fick vad de behövde, och drängen som fick kammaren.

När Carlsson vaknade om söndagsmorgonen vid tuppens galande, voro alla sängar tomma, och flickorna stodo i underkjolen vid spisen, medan solen lyste fullt och bländande in i köket.

Carlsson sprang ledigt i byxorna och gick ut på backen för att tvätta sig. Där satt redan unga Norman på en strömmingstunna och blev klippt i håret av den allkunnige Rundqvist, som påtagit en ren nattkappa, stor som en daglig tidning, och bästa stövlarna voro också på. Vid en fotlös järngryta, som blivit anvisad som tvättfat, fick Carlsson med en klick grönsåpa verkställa sin söndagstvättning.

I stugfönstret syntes Gustens fräkniga ansikte intvålat, och under grymma grimaser åt en spegelbit, känd under namnet söndagstittaren, for han fram och åter med rakkniven, som blixtrade i solskenet.

— Ska ni åt körka i dag? frågade Carlsson såsom morgonhälsning.

23— Nej, vi komma inte så titt i Guds hus, svarte Rundqvist; för vi ha två romilar dit och lika många dän, och man ska inte ohelga vilodagen med onyttigt arbete.

Lotten kom nu ut och sköljde potatis, medan Clara gick till matboden att hämta salt fisk ur vinterkaret eller familje-

graven, i vilken all småfisk, som dött i nät eller sump och inte kunde bevaras, blev nedsaltad huller om buller utan anseende till person och avsedda till husets löpande behov. Där lågo bleka mörtar sida om sida med röda sarvar; pankor, gärsar, sjuryggar, abborrar, små stekgäddor, flundror, lindare, lakar, sikar; alla med någon skavank: en sönderriven gäl, ett urkrokad öga, ett vilsegånget ljusterhugg i ryggen, en klack mitt på buken och så vidare. Hon tog ett par göpnar, vaskade ur det mesta saltet och så gick sällskapet i grytan.

Medan frukosten stod på elden, hade Carlsson klätt sig och slog några lovar ute på backen för att se på lägenheterna.

Stugan, som egentligen var sammanbyggd av två, låg på en backknalle vid södra och inre ändan av en lång, tämligen grund vik av fjärden och vilken skar så djupt in i landet, att man ej såg stora sjön, utan kunde tro sig vara vid en liten insjö oppe i land. Backknallarne sänkte sig ner till en dal med betesmarker, ängar och hagar, vilka voro kantade med lövskog av björk, al och ek. Norra sidan av viken var skyddad för de kalla vindarne genom en höjd, bevuxen med granskog, och södra delarne av ön utgjordes av talldungar, björkhagar, mossar, kärr, mellan vilka en åkerlapp här och där var upptagen.

På backen stod jämte boningshuset matboden, ²⁴och ett stycke därifrån låg storstugan, ett rött knuttimrat, ganska stort trähus med tegeltak, vilket gamla Floden rest åt sig till undantag, men som nu stod obebott, emedan gumman ej ville bo ensam där och onödigt många eldstäder skulle dragit för mycket på skogen.

Längre bort, åt hagen till, lågo fähus och loge; i en dunge

av resliga ekar hade bastun och källaren sina skuggiga platser; och längst ut i södra ängen syntes taket av en förfallen smedja.

Nere vid vikens inre ända stodo sjöbodarne intill båt-bryggan och där var även hamnen för båtarne.

Utan att beundra landskapets skönheter syntes Carlsson dock angenämt tilltalad av det hela. Den fiskrika viken, de släta ängarne, de lutande åkrarne skyddade för vindarne och med gott fall, den täta timmerskogen, de sköna virkesträden i hagarne, allt lovade goda avkastningar, om blott en kraftig hand satte makterna i rörelse och finge de nergrävda skatterna upp i dagsljuset.

Efter att ha spankulerat hit och dit avbröts han i sina betraktelser av ett skallande »hoj», som gick ut från stugukvisten och ekade kring vikar och sund och strax därpå besvarades från logen, från hagen och från smedjan i samma ton.

Det var Clara, som ropade till frukost, och snart sutto de fyra karlarne kring köksbordet, där det stod nykokt potatis och salt fisk, smör, rågbröd och brännvin — efter som det var söndag. Gumman gick omkring och manade till god matlust samt kastade då och då ett öga på spiseln, där det kokades åt höns och grisar.

Carlsson hade tagit plats vid bordets övre kortända, Gusten hade valt ena långsidan, Rundqvist den andra och Norman den nedre kortändan, så att man egentligen inte visste vem som hade hedersplatsen, utan trodde sig ha fyra talmän i nämnd. Men Carlsson förde likvisst ordet och betonade sina utlåtanden med gaffelstötter i bordet. Han talade om jordbruk och boskap; men Gusten svarade ej, eller svarade

med fiske och jakt, varvid Norman understödde, och Rundqvist satt som den opartiske söndraren, kastade på en tvedräktens pinne här och där, när strid höll på att glimma upp, blåste på lågan, när den ville slockna, stack till höger och gaddade till vänster och visade sällskapet, att de voro lika dumma och okunniga allihop och att han ensam hade hand om förståndet.

Gusten svarade aldrig Carlsson direkt, utan vände sig alltid till en granne, och Carlsson såg, att här var ingen vänskap att vänta.

Norman, den yngsta, kände alltid efter att han hade ett litet armbågstöd hos husbonden, som ändå var säkrast att lita sig till.

— Ja si, att lägga på grisar, när man inte har mjölk i lagårn, si det var då rakt inte värt, domderade Carlsson; och mjölk kan man inte få, utan att man sår klöver i höstsåden. Si det ska vara cirkulatsjon i jordbruket; det ska liksom cirkulera, det ena med det andra.

— Ja si, det är alldeles liksom med fisket, det också, vet ju Norman, vände sig Gusten till sin granne; för si man kan inte sätta strömmingsskötarne, förrän flundrorna slutat ta, och man får inga flundror, förrän gäddan lekt ut. Si det ena liksom går i det 26andra, och där det ena släpper, så tar det andra ve. Är det inte så, Norman, kanske?

Norman biföll utan motsträvighet och tog för säkerhetens skull om refrängen, när han märkte, att Carlsson gjorde sig färdig att hugga in igen:

— Jo, det är nog så att det ena tar ve, när det andra släpper.

— Vem är det som släpper sig? fann nu Rundqvist gott

inskrida, när Carlsson med en sarvstjärt mellan tänderna gjorde stora åtbörder med armarna för att ro opp samtalet åt sin kant igen men nu måste instämma i de andras grin, mera framkallat av skadeglädje åt att jordbruket blev lagt åt sidan, än åt den enkla roligheten. Och uppmuntrad av framgången började Rundqvist göra utvikningar på det lyckligt funna ämnet, så att något allvarsamt ord icke mer hade att påräkna någon åhörare.

När frukosten var slut, kom gumman in och bad Carlsson och Gusten följa med ut åt lagården och på gårderna för att få samråda om sysslornas fördelning och se till vad som skulle göras för att få gården på fötter; och sedan skulle man samlas inne i stugan för att läsa predikan.

Rundqvist lade sig på soffan vid spisen och tände en pipa, men Norman tog sin dragharmonika och satte sig på förstuvkvisten, medan de andra gingo upp åt lagården. Här fann Carlsson med en viss belåtenhet tillståndet överträffande hans förhoppningar om det värsta. Tolv kor lågo på knä och åto mossa och halm, sedan fodret tagit slut. Varje försök att resa dem var omöjligt, och sedan han och Gusten sökt få dem på bena genom att skjuta en planka under buken, lämnades de åt sitt öde tills vidare.

Carlsson skakade betydelsefullt på huvudet, som en läkare när han går ifrån en dödsbädd, men sparade sina goda råd och förbättringsförslag tills vidare.

Med oxparet var det ändå sämre, ty de hade nyss slutat vårplöjan, och fåren hade bara bark att fnalla från de längesedan avättna lövknipporna.

Svinen voro magra som jakthundar; hönsen sprungo omkring i lagårn, och gödselhögar lågo kringkastade här

och var, under det vattnet fick rinna ut i rännilar var det kunde.

Sedan allt var översett och befunnet i lägervall, förklarade Carlsson, att här inte var annat göra än komma med kniven.

— Sex kor som mjölkar är mer än tolv som svälta! Och han undersökte speglarne och mjölkhålorna, och med stor säkerhet prickade han de sex, som skulle få äta opp sig och så gå till slaktarn.

Gusten gjorde invändningar, men Carlsson försäkrade och bedyrade: att de skulle gå till döden! De skulle dö så visst som han levde!

Och sedan skulle det bli andra ordningar av. Men först och främst skulle det köpas torrt och gott hö, innan kreaturen släpptes på skogen.

När Gusten hörde tal om att köpa hö, gjorde han de livligaste föreställningar mot att lägga ut pengar för så'nt som man kunde ha själv, men gumman tystade ner honom med förklaringen, att han inte förstod saken.

Och efter några förberedande mindre anordningar lämnades lagården och man vandrade utåt gårderna.

Här lågo hela sträckor i träda.

— Ock-ock-ock! hördes Carlsson medlidsamt, när han såg så föråldrat bruk på en så god jord. — 28Ock-ock-ock, så barnsligt! Ingen människa i världen har träda mer, utan klövervall, och när man kan ta gröda alla år, varför ska man bara ta vartannat?

Gusten förmenade, att skördar tagna år ut och in skulle suga ur jorden, vilken ju behövde vila, den också liksom människan, men Carlsson avgav en riktig, om ock något

dimmig förklaring över huru klövergrödan gödde jorden i stället för att suga den, utom att den höll åkern fri från ogräs.

— Si, det hade man då aldrig hört talas om: grödor som gödde, menade Gusten, vilken ej kunde förstå Carlssons lärda utläggning om hur gräsväxterna tog sin mesta föda »ur luften».

Därpå granskades diken och befunnos fulla med grundvatten, igenväxta och med dåligt avlopp. Säden stod fläckvis, som om man kastat ut kornet nävtals, och ogräset frodades i ro mellan tuvorna. Ängarne lågo oröjda och fjolårslövet täckte och kvävde gräset i en enda hopklibbad koka. Gärsgårdarne voro fallfärdiga, broar saknades, allt var så bofälligt som gumman redan föreställt Gusten under föregående kvällens samtal. Men Gusten hörde icke på Carlssons djupgående granskningar, slog dem ifrån sig som något obehagligt man grävde upp ur det förflutna, och fruktade det myckna arbete, som vinkade och än mer de pengar modren måste knipa fram med.

När de sedan togo av inåt kalvhagen, blev också Gusten efter, och när de andra kommit till skogen, var han försvunnen. Gumman ropade först några hoj efter honom, men utan att få svar.

— Ja, så må han gå, mente gumman; si det är så med Gusten, att han alltid har varit liksom lite slög och doven, utom när han kan komma ut på sjön ²⁹med bössan. Men Carlsson ska inte se åt'en, för det är inte något ont me'n. Si det var så, att fadren ville liksom ha honom till något bättre och ville inte han skulle gå som dräng, utan lät'en hållas med det som roga'n; och när han var tolv år, så fick han

egen öka, och bössa förståss, och sen var det ingen reda med honom. Men nu går fisket tillbakars och därför har jag måstat tänka på jorden, som ändå till sistens är säkrare än sjön; och det skulle nog ha gått, om Gusten bara förstått till att hålla efter folket, men si han ska alltid göra sig så gemen med gossarne, och då går det inte någon vart med arbetet.

— Ja, si det duger rakt inte att klema med folket, häktade genast Carlsson på; och det ska jag säga moster också, här mellan fyra ögon, att ska jag vara liksom kustus, så må jag äta i stugan och sova för mig själv på kammarn, för annars blir det ingen respekt, och jag kommer aldrig ur fläcken.

— Ja si, Carlsson, att äta i stugan, farhågade gumman, under det hon klev över stättan, så lär det nog väl inte gå för sig. Folket är inte sådant numer, att de skulle lida att man åt annerstans än med dem i köket; det vågade inte Floden en gång på sistone, och Gusten har aldrig torts på det; och gör man det, så är de så golika att göra spektakel med maten, och så sätter de sig på tvärn. Nej, så det kan väl nog inte bli, det. Men att han sover på kammarn, är något annat och det ska vi se till; för resten tycker nog folket de är många ändå i köket, och Norman, tänker jag, sover hellre allena i soffan än tillsammans med någon annan.

Carlsson fann för gott vara nöjd med halvvunnet 30spel, och stoppade tillsvidare den andra pipan i säcken.

De kommo nu in i granskogen, där ännu en snödriva, smutsig av damm och nerfallna barr, låg mellan ett par rullstensblock; granarne svettades redan kåda i den gassande aprilsolen och vid deras fötter blommade vitsippor, och under hasselbuskarne stucko blåsippor opp

genom de multnade lövens genombrutna nervnät. Ur björnmossan uppsteg en varm fukt; mellan trädstammarne syntes gärdesglindret dallra över gärdsgården till ängen och längre bort blånade fjärden för en lätt bris; ekorrarna fnattrade uppe mellan grenverket och gröngölingen hamrade och skrek.

Gumman trippade före på den kala gångstigen över barr och rötter, och när Carlsson, som gick efter, såg hennes skosulor vika sig med smidiga steg och försvinna under klädningsfällan, erinrade han sig därvid, att han i går tyckte henne vara äldre.

— Moster är riktigt flink att spassera, fann sig Carlsson uppmanad att lufta sina vårkänslor.

— Å, så han säger; en kunde tro att han ville raljera med en gammal käring.

— Nej, si jag menar alltid vad jag säger, försäkrade Carlsson trovärdigt, och ska jag hålla steg med moster, så blir jag svett.

— Vi ska inte gå längre i alla fall, svarte gumman och stannade för att pusta. Här ser Carlsson skogen likvisst, och här ha vi kreaturen mest om sommarn, när de inte är ute på kobbarne.

Carlsson kastade ett sakkunnigt öga på skogen och fann, att där stod många famnar bryggved i mått och att där fanns goda timmer på roten.

— Men så fasligt illa ansad, ock-ock-ock, och här ligger skatar och ris kvar i en enda bråte, så varken ryss eller rackare kan komma fram!

— Ja, Carlsson ser själv hur det står till, och nu får en råda

och ställa som en vill; och han skall nog ordna det bra, är jag säker om; inte sant, Carlsson.

— Jo, nog ska jag göra mitt, om de andra gör sitt, och det får moster hjälpa under med, ältade Carlsson, som kände i andanom att det icke skulle bli det lättaste att tillskansa sig en ställning som korporal, där gemenskapen var äldre i gården.

Under ideligt samspråk om huru Carlsson skulle kunna intaga och bevara sin överhöghet, vilken han hos gumman inplantade som huvudvillkoret för gårdens blivande blomstring, kommo de hem. Nu skulle predikan läsas, men ingen av karlarne var synlig. De två skyttarne hade gått på skogen med bössorna, och Rundqvist gömde sig väl som vanligt i någon solig backe, för så var det alltid när man skulle höra Guds ord. Carlsson försäkrade, att de kunde reda sig utan åhörare, och om flickorna öppnade dörrn till köket, fingo de också ett ord med till livs, under det grytorna kokade. Och när gumman yttrade oro över att hon ej skulle kunna läsa, var Carlsson genast redo att åtaga sig värvet.

— Ock-ock-ock! han hade läst så många predikningar i sin dar hos advokatfiskaln, så det skulle inte felas.

Gumman tog almanackan och slog upp dagens text, som i dag på andra söndan efter påsk befanns handla om den gode herden. Carlsson fick ner Luthers postilla från hyllan och tog plats på en stol mitt på golvet, så att han kunde inbilla sig att församlingen skulle se honom riktigt. Därpå slog han upp i psalmboken och började med hög röst, löpande på tonskalan, som han hört kolportörerna göra, och själv gjort, predika opp texten:

— »I den tiden sade Jesus till judarna: Jag är den gode herden: den *gode* herden låter sitt liv för fåren; men den som lejder är, och *icke* är herden, vilken fåren *icke* tillhöra, ser ulven komma och övergiver fåren och flyr.»

En underlig känsla av personligt ansvar bemäktigade sig uppläsaren, när han uttalade orden: *jag* är den gode herden, och han tittade ut genom fönstret, betydelsefullt, såsom om han sökte de båda lejda flyktingarne Rundqvist och Norman.

Gumman nickade sorgset bifallande och tog katten upp i knä, som om hon öppnat sin famn för det förlorade fåret.

Men Carlsson läste på med av rörelse dallrande röst, såsom om han skrivit det själv:

— »Men den lejde flyr» — ja han flyr, broderade han — »ty han är *lejd*» — skrek han — »och vårdar intet om fåren.

Jag är den gode herden, och känner mina får, och mina känna mig» — tog han utantill efter, som det var ett språk ur katekesen. — Därpå sänkte han rösten, slog ner ögonen, såsom om han haft en djup sorg över mänskornas ondska och framsuckade, starkt betonat och med sidoblickar, icke utan ett visst illmarigt underförstånd, såsom om han med smärta angav några okända skälmar, utan att precis vilja stå för anklagelsen:

— »Jag haver ock *andra* får, som icke äro av *detta* fårahuset; dem måste jag ock draga härtill; och de *skola* höra min röst!» Och med ett förklaradt leende, profetiskt, förhoppningsfullt, förtröstansrikt, viskade han:

— »Och det skall vara *ett* fårahus, och *en* herde.»

— Och *en* herde! ekade gumman, som hade sina tankar på

helt andra håll än Carlsson.

Därpå grep han an postillan; gjorde ett överslag över sidornas antal, grinade surt, när han såg, att det var »en lång rackare», men tog mod till sig och satte i gång. Behandlingen av ämnet gick något på sidan om hans syften och höll sig mera till den kristligt symboliska meningen, varför intresset ej var så livligt som vid texten. I en rasande fart durkade han genom spalterna och ökade hastigheten, när han kom till vändningarne, så att han kunde väta på tummen och vända två blad på en gång, utan att gumman märkte något.

Men när han såg, att slutet kom nära, och han misstänkte amen skulle ta törn, sackade han av; men det var för sent, ty i sista vändningen hade han spottat för tjockt på tummen och tagit tre blad, så att han stötte på amen högst upp på sidan, alldeles som om han slagit huvet i en vägg. Gumman vaknade opp av stöten och tittade yrvaken på klockan, varför Carlsson tog om amen en gång till med litet garneringar »i fadrens, sonens och den helige andes och för Jesu vår frälsares skull».

För att avrunda slutet och försona vad han brutit, läste han ett fadervår, så långsamt och tärande, att gumman, som kommit mitt i solskottet, nickade ihop en gång till och hann morna sig, under det ³⁴Carlsson, för att hindra alla obehagliga förklaringar, stack ner huvet i vänstra handen för att göra en tyst bön, som ej kunde avbrytas.

Gumman, som också kände sig brottslig, ville ådagalägga sin uppmärksamhet med att i självvalda ordalag visa vad hon inhämtat, men avklippes av Carlssons ovillkorliga fordringar, enligt grundtexten och frälsarens egna ord, att

det inte gick an med mindre, än att det skulle vara *ett* fårahus och *en* herde! *En* uteslutande, *en* för alla, *en*, *en*, *en*!

Clara hojade med detsamma till middag, och nu hördes ur skogens djup två glada igenkänningshoj, beledsagade av böss-smällar, och ur smedjans skorsten steg som ur en hungrig mage Rundqvists mera originella po! som ingen kunde misstaga sig på.

Och straxt därpå syntes de förvillade fåren med lätta steg skynda till matgrytan, där de mottogos av lindriga förebråelser av gumman för uteblivandet; men svarslös var ingen av de oskyldiga, som bedyrade, att de icke hört någon kalla på dem, annars skulle de *genast* ha kommit.

Carlsson förhöll sig värdig som en söndag vid middag-sbordet, men Rundqvist talade i dunkla tungomål om jordbrukets högst »markvadiga» framsteg, så att Carlsson förstod, att han redan var invigd och upptagen i oppositionspartiet.

Efter middagen, vid vilken ett par ejdrar, kokta med mjölk och pepparkorn, bestått anrättningen, gick allt manfolk på avskilda rum att sova, men Carlsson tog sin psalmbok ur kistan och satte sig ute på backen, där det fanns en torr sten, vände ryggen mot stugfönstren, medan han slumrade lite, ³⁵vilket gumman ansåg vara mycket lovande på en eljes till spillo given söndagseftermiddag.

När Carlsson tyckte, att tillräckligt lång tid åtgått för att göra andakten trolig, reste han på sig, gick in i stugan utan att knacka och rök fram med sin begäran att få se kammaren. Gumman ville uppskjuta och förebar rengöring och annat mer, men Carlsson stod på sig och blev förd opp i

vinden, där verkligen längst in under takstolarne en liten fyrkantig låda var intimrad och öppnade sig med ett fönster på gaveln, som nu var dolt av en blårandig rullgardin. Kammaren upptogs av en säng och ett litet bord framför fönstret med en vattenkaraffin. På väggarne hängde något, som genom de vita, skylande lakanen såg ut som kläder och vid närmare påseende även befanns vara det, ty här stack en rockkrage upp med sin hängare, här slank ett byxben fram. Nedanför stod ett helt stall med skodon, mans och kvinnors om varandra, och bort vid dörren en väldig järnbeslagen kista med en driven låsskylt av koppar.

Carlsson drog upp rullgardinen och öppnade fönstret för att släppa ut den av fukt, kamfer, peppar och malört blandade luften, samt lade mössan ifrån sig på bordet, förklarande, att här skulle han sova gott, och mot gummans farhågor om kylans störande inflytande, bekände han sig vara van att ligga kallt, vilken fördel han omöjligt kunde bekomma i det varma köket.

Gumman tyckte det gick väl raskt och ville först ta ut kläderna för att de inte skulle bli tobaksrökta, men Carlsson lovade att inte röka tobak och bad och besvor att kläderna skulle få vara kvar: han ville ³⁶inte alls se åt dem, och moster skulle inte göra sig omak och rusta om för hans räkning. Han skulle krypa i säng om kvällen och slå ut själv och bädda opp om morgon, och ingen skulle behöva titta in där, för han förstod nog, att moster var rädd om sina tillhörigheter, och här tycktes vara fasligheter med moltum.

När gumman var kullpratad, gick Carlsson ner, knogade opp sin kista och sitt brännvinskrus, hängde sin tröja på en spik vid fönstret och ställde sina sjöstövlar bredvid de andra

skoparen.

Därpå bad han om ett samtal, vid vilket Gusten skulle närvara, för nu skulle arbetet utdelas och var man få sin post.

Gusten anträffades med någon svårighet och förmåddes sitta en stund i stugan; men han deltog ej i förhandlingen, och svarade på tillfrågningar endast med invändningar, uppkastande svårigheter, med ett ord, satte sig på tvärn.

Carlsson sökte vinna honom med smicker, krossa honom med sakkännedom, inge honom aktning med den äldres överlägsenhet, men det var bara vatten på elden. Slutligen tröttnade alla parterna och Gusten var försvunnen, innan man visste ordet av.

Det hade emellertid blivit afton och solen sjönk i töcken, som snart drogo upp och täckte himlen med små fjädermoln; luften förblev ljum. Carlsson spatserade på måfå neråt ängen och kom in i oxhagen; vandrade vidare under de blommande, ännu halvt genomskinliga hasselbuskarna, som bildade liksom en tunnel över det drog där strök fram och ledde till sjöstranden, där bryggveden brukade hämtas av uppköparens jakt.

Plötsligen stannade han och fick genom enbuskarne sikte på Gusten och Norman, som voro uppställda på en berghäll i gläntan där öppnade sig och med bössorna på helspänn och lägg an tittade sig omkring åt alla håll och kanter.

— Tyst, nu kommer han! viskade Gusten, så högt dock att Carlsson hörde det och, troende sig vara åsyftad, stack sig undan i buskarne.

Men över de unga granarne kom en fågel flygande,

långsamt och knägigt som en uggle, med slokiga vingar, och strax därpå kom en till.

— Knorr-orr-orr-vip! hördes det i luften, och så pang! pang! ur båda bössorna, ur vilka haglen och röken stodo som kvastar.

Det knastrade i en björks kvistar och en morkulla dinglade ner ett stenkast från Carlsson.

Skyttarne sprungo till och fångade upp bytet, som gav anledning till en liten meningsväxling.

— Den har fått vad den behövde, sade Norman och burrade opp bröstfjädrarne på den ännu varma fågeln.

— Jag vet en till, som skulle ha vad han behövde! menade Gusten, som reds av andra bitankar oaktat jaktfebern. Tänk en sån håle, som ska ligga på kammarn nu också!

— Nej, ska han? vädrade Norman.

— Jo, och så ska det bli ordning på gårn! Liksom inte vi visste det bättre än han, vad som är ordning. Men, så är det: nya kvastar sopa bäst, så länge de är nya, förstås; men vänta han mig, ska han få se på besen! Inte är jag den, som väjer för en sån där friskalare! Kom han bara, så ska han få 38känna på att sitta hårt! — Tst! nu kommer den andra igen!

Skyttarne hade laddat om och sprungo upp på passet igen, men Carlsson smög sig varligt hem, besluten att sätta sig i anfallsställning, så snart han gjort vederbörliga rustningar.

Om aftonen, när han kom upp på kammaren, fått ner rullgardinen och tänt på ljuset, kände han sig först något beklämd, emedan han var ensam; och en viss fruktan för dem han avsöndrat sig ifrån kröp över honom. Förr var han

alltid van att alla tider på dygnet känna sig i flock, alltid redo att höra sig tilltalas, alltid ägande tillgång till en åhörare, när han ville språka. Nu var det tyst omkring honom, så tyst att han, av vanan, väntade sig bli tilltalad och tyckte att röster hördes, där inga voro; och hans huvud, som hittills avbördat sig alla tankar i talat ord, började fyllas med ett överskott av oförbrukat tankefrö, som grodde och sprängde och ville ut i vad form som helst och gjorde olust i kroppen, så att sömnens vila ej kunde infinna sig.

Han tog sig då före att vandra i strumplästen fram och åter, mellan fönstret och dörren i den trånga kammaren och samlade hela sin uppmärksamhet på morgondagens blivande arbete; ordnade göromålen i huvet, utdelade dem; bemötte invändningar i förskott, övervann hinder, och efter en timmes arbete hade han ro och vila i huvet, som nu kändes ordentligt och upplinjerat som en kontrabok, i vilken alla poster blivit införda på sin plats och hopsummerade, så att man i ett ögonblick kunde överskåda ställningen.

Därpå gick han i säng, och när han kände sig ³⁹ensam mellan de rena friska lakanen, utan fruktan att någon skulle under nattens lopp komma och störa honom, fann han sig liksom mera självägande över sin person, som en avläggare, den där nu satt egna rötter och var färdig att avskäras från moderbusken och leva sitt liv igenom för sig, i egen kamp, med större möda, men också med större lust.

Och så somnade han för att möta livets måndagsmorgon och arbetsvecka.

TREDJE KAPITLET.

Drängen lägger trumf på bordet, blir herre på täppan och kröker till ungtupparna.

Braxen lekte, enen rykte, hæggen gick i blom och Carlsson sådde vårråg i den bortfrusna höstsäden, slaktade ner sex kor, köpte torrt stallhö åt de andra, så de kommo på benen och kunde släppas i skogen; han rustade och han ordnade, han arbetade själv som ett par, och han hade en förmåga att sätta folk i gång, som trotsade allt motstånd.

Född på ett bruk i Värmland, av tämligen obestämda föräldrar, visade han redan tidigt en avgjord olust för kroppsarbete, men däremot en otrolig uppfinningsförmåga i att undkomma denna ledsamma följd av »syndafallet».

Driven därjämte av ett begär att få se och känna alla sidor av mänsklig verksamhet, förblev han icke onödigt länge sittande på ett ställe, utan så snart han inhämtat vad han ville, sökte han ett nytt verksamhetsfält, och på sådant sätt hade han ifrån smedsyrket gått över till jordbruket, provat stalltjänst, stått i handel, varit trädgårdsdräng, järnvägsarbetare, tegelslagare och slutligen kolportör. Under alla dessa förvandlingar hade han förvärvat en böjlighet i lynnet ⁴¹och en förmåga att finna sig med alla förhållanden och alla slags människor: att förstå deras avsikter, läsa deras tankar, gissa deras hemliga önskningar. Han var med ett ord en förmåga över sin omgivnings ståndpunkt; och hans mångahanda kunskaper gjorde honom mera skicklig att styra och ordna ett helt än att lyda en underlägsen och inpassas som ett hjul under vagnen, som skulle draga

honom.

Inkastad genom en slump på sin nya plats, insåg han genast, att han kunde bli till nytta, att han ägde förmåga bringa inkomster ur det nu värdelösa, att han snart skulle bli uppskattad därför och slutligen outhärlig. Han hade sålunda fått ett fast mål för sina strävanden, och att belöningen väntade honom i en förbättrad ställning hade han bakom sig som ett säkert hopp och som en drivande kraft. Han arbetade för de andra, synbart och onekligt, men på samma gång smidde han sin egen lycka, och om han ställde det så, att det bara såg ut som om han gav tid och krafter åt de andras fördel, så visade han därmed, att han var klokare än mången, som skulle ha velat göra samma-lunda, men ej kunnat.

Det största hindret, som ställde sig i hans väg, var sonen. Med fiskarens och jägarens avgjorda smak för det ovissa, för överraskningar, hade denne en bestämd motvilja för allt ordnat, allt säkert. Odlade man, menade han, så fick man på sin högsta höjd vad man beräknat; aldrig mer, men oftast mycket mindre. Drog man not eller satte man nät, så fick man ena gången intet, men en annan sjufalt mot vad man väntat sig. For man ut på alskytte, så hände det stundom att man knep sig en skäl; låg man i skären en halv dag för att lura på skrakar, så kunde det råka att åd lade sig för bösspipan; alltid var det något, och ofta något annat än man väntat. För övrigt ansågs ännu jakten, sedan den som förmånsrätt kommit ner från de övre klasserna, såsom något förnämre och katigare än att gå efter plogen eller dyngkärran, och detta satt så djupt i folket, att man icke kunde få vilken dräng som helst att köra ett par oxar,

antingen nu också därför att oxen var »ändrad» eller därför att hästen sedan gammalt var hållen i vidskeplig aktning.

En annan sten i vägen var Rundqvist. Egentligen en gammal filur, som på sitt sätt sökt återerövra det jordiska paradiset, befriat från tungt arbete och väl försett med långa middagslurar och långa supar, hade han dels genom föregiven kunskap om förborgade ting, dels genom ett antaget sätt att »raljera» bort allt allvarsamt, i synnerhet det grövre arbetet, dels även i nödfall genom låtsad andlig svaghet och kroppsliga krämpor förstätt ådraga sig sina likars medlidande, i synnerhet om detsamma yttrade sig i en kopp kaffe med brännvin eller ett halvt skålpund snus. Sålunda förstod han att snöppa får och gälla grisar, ansåg sig kunna leta brunnar med slagruta och få abborn att gå på nät; botade varjehanda lättare krämpor på andra, men behöll sina för sig själv; spådde vackert väder vid nytändning, när det regnat en halv månad, och offrade andras slantar under en stor sten vid sjöstranden, när strömmingen skulle komma. Men han kunde även en mängd dåligheter, påstod han, såsom att få skärvgräs i grannens åker, sätta kor på sin, göra trollskott och dylikt, vilket kringspann hans person med en viss fruktan, så att man gärna ville ha honom till vän.

Hans förtjänster, dem han ägde och för vilka han blivit outhärlig, bestodo i att kunna smida och snickra, men hans otroliga förmåga att göra allt, som syntes mest, reste honom upp mot Carlsson som en farlig medtävlare, ty vad Carlsson gjorde under fähustaket eller ute i åkern syntes icke så mycket.

Så återstod Norman, en duktig arbetare, som måste erövras

från Gustens mäktiga inflytande och återvinnas åt det regelbundna arbetet på land.

Carlsson hade sålunda ett styvt stycke arbete och dessutom icke ringa statskonstlig fintlighet att utveckla för att tränga igenom, men han var den klokare och därför segrade han.

Gusten tog han icke upp strid med; den lät han gå, sedan han med förmåner lockat ifrån honom bundsförvanten Norman. Och det var icke mycket svårt, ty Gusten var, rent ut sagt, litet snål, och Norman blev på jaktäventyren mest behandlad som roddare och måste aldrig skjuta första skottet. Fick han verkligen en sup, så tog Gusten tre i lönn, så att de fördelar Carlsson i ökad lön, ett par strumpor, en skjorta och annat smått lyckades utverka åt honom, jämte dennes utvidgade makt, som lovade mer än Gustens sjunkande, hastigt nog bragte honom till avfall. Därmed var sonens jaktlusta något släckt, ty att fara ensam på sjön var icke så roligt; och i brist på sällskap slöt han sig till de andra på arbetet.

Rundqvist fjällade han med större svårighet, för den fisken var både ful och gammal, men han fick också honom snart i sump.

I stället för att offra slantar, lät Carlsson laga skötarne och sätta nya linor i alla varpen, och se, ⁴⁴strömmingen fastnade bättre än förr; i stället för att gå med en flogrönn, som vuxit i annat trä, och leta nya brunnar, tog Carlsson och lät fodra den gamla, rensa henne, bygga kar omkring henne och sticka ner en pumpstock, och därmed var flogrönnen kastad på sopbacken; i stället för att läsa och slå eld över korna, lät han rykta dem och strö torrt under dem. Kunde Rundqvist smida söm, så drog Carlsson spik; kunde

Rundqvist tälja en härv, så snickrade Carlsson både årder och vält.

När Rundqvist såg sig undansatt och uppjagad ur sina mullvadshål, tog han till mera i ögonen fallande handgrepp. Han började putsa omkring stugan; skaffade undan det, som folket av lättja eller mörker låtit »falla» på backen under vintern; kurtiserade höns och katt och satte en ny klinka på dörren.

— Nej si, så rar Rundqvist är, som rakt av gjort en ny klinka på gamla dörrskrälet, hörde Carlsson pigorna säga i köket; ja si, han är ändå snäll, han.

Men Carlsson var som en pil efter honom, och en morgon var spisen vitstruken; en annan morgon voro vattämbarne grönmålade med svarta band och vita hjärtan; en annan åter låg veden under ett tak, som han slagit upp på vedbacken bakom matboden. Carlsson hade lärt av fienden att erövra kökets stormakt, och med den nya pumpstocken var han bliven oemotståndlig.

Rundqvist var dock seg och illfundig, och en lördagsnatt tog han och strök avträdet pinande rött. Men Carlsson, som lurat ut honom, tog Norman på ett kvarter brännvin, och trefaldighetsnatten hörde gumman hur det tassade och fnaskade omkring stugväggarne, men som hon var för sömnig att stiga upp, fick hon först på morgonen se, att hela stugan var illande röd med vita fönsterposter och regnbleck! Och därmed var Rundqvists kraft att fortsätta en för hans ålder alldeles för arbetsam strid ute. Man skrattade nu åt hans kostliga smak, att börja sina försköningar med avträdet, och Norman, som en sannskyldig avfälling, gjorde en länge gångbar rolighet om Rundqvist och som

lydde ungefär så: Man ska börja i rätta ändan, sa Rundqvist, strök avträdet först. Han lade sig, men på lur, för att ännu en gång försöka nya funder eller sluta en förmånlig fred.

Gusten lät dem hållas, såg på och tyckte det var bra som skedde. — Plöj ni, tänkte han, jag skall nog komma efter och bärga!

Hittills hade likväl Carlssons verksamhet ej haft tid att inbringa någon påtaglig skörd, ty de pengar, som influtit för de sålda korna, hade visserligen ett par dagar legat i chiffonjén och vid uppräknigen gjort ett mycket gott intryck, men de hade snart rullat ut igen och lämnat saknadens tomhet efter sig.

Emellertid led det mot midsommar. Carlsson hade haft mycket att beställa och liten tid att promenera. Nu gick han en söndagseftermiddag ute på backen och tittade sig omkring, och kom så att lägga märke till storstugan, som stod där öde med nerfällda rullgardiner. Nyfiken som han var, gick han sta och kände på dörrn och den var öppen. Klev in i farstun och fann ett kök; steg på vidare och kom in i ett stort rum, som såg riktigt herremanslikt ut; hade vita gardiner, en imperialsäng med mässingsornament; en spegel med förgylld snidad ram och ett slipat glas med fasetter — det förstod han att det var fint — soffa, chiffonjé, kakelugn, allt precis som på en herrgård. Och på andra sidan farstun ett lika stort rum med spis, matbord, soffor, väggklocka — — — Han intogs av förvåning och högaktning, vilka känslor övergingo till medlidande och förakt för ägarnes företagsamhetsgåvor, när han sett, att huset därjämte rymde två kammare med flera bäddade

sängar.

— Ock-ock-ock, tänkte han högt för sig själv, så många sängar och inga badgäster.

Berused av tanken på den blivande inkomsten, gick han ner till gumman och förehöll henne det slösaktiga i att inte hyra ut stugan åt sommargäster.

— Kära hjärtans, inte få vi några som vill bo här! gruvade sig gumman.

— Hur vet moster det? Har ni försökt få hyra ut? Har ni någonsin annonserat?

— Det är bara att kasta pengarne i sjön! menade madam Flod.

— Man kastar näten i sjön också, svarte Carlsson, men det får man lov att göra, om man vill vinna något.

— En kan ju försöka, men inte få vi några badgäster, inte, avslutade den gamla, som upphört tro på önskningsar.

Åtta dagar senare kom en fin herre gående nere i ängen och tittade sig omkring. Han kom närmare och mottogs vid sitt uppträdande på gården av rackan ensam, medan folket enligt vana, blyghet eller finhet, gömt sig inne i köket och stugan efter att förut ha stått utanför i en klunga och gapat på den främmande. Först när han kom i dörren, steg Carlsson ut, såsom varande den modigaste.

Den anlande hade läst en annons... Joho — det var nog här! och därpå fördes han opp till storstugan. Han var ganska belåten, och Carlsson lovade alla förbättringar, allt, blott herrn ville bestämma sig genast, för det var så många spekulanter och årstiden var framskriden. Den främmande, som tycktes vara fångslad av stället sköna läge, skyndade

sig att göra opp, och efter ömsesidiga närgångna frågor om ekonomi och familjeförhållanden avlägsnade han sig.

Carlsson följde honom till grinden och störtade därpå in i stugan, där han inför matmor och son lade opp sju riksbankstior och en privatbanksfemma.

— Å, men det är fasligt, att ta så mycket pengar av folk, knotade gumman.

Men Gusten tyckte det var bra gjort; och han skänkte för första gången Carlsson sitt offentliga erkännande, när denne talade om, hur han pressat herren med ryktet om många spekulanter.

Pengar på bordet, det var trumf för Carlsson, och han talade i en ton högre efter den betan, vid vilken hans erfarenhet av handelsväsendet varit honom till pass. Men det var icke blott de kontanta pengarne i hyran, som fallit ner över dem, det skulle även regna indirekta förmåner, vilka Carlsson målade opp i raska drag för de lyssnande åhörarne.

Här skulle säljas fisk, mjölk, ägg, smör; och vedbrand finge inte gå av för inte, för att inte tala om Dalaröbuden efter en krona stycket. Och så kunde man kanske få sätta av en kalv, ett får, en utvärpt höna, potatis och grönsaker. Ock-ock-ock — det var så mycket att göra av, och en riktigt schangtil herre var det.

Om midsommarafton anlände de väntade guldfiskarne. Det var herrn, frun, en sextonårig dotter och en sexårs son, samt två pigor. Herrn var violinist i hovkapellet och i goda omständigheter samt en fridens man, vid ingången av fyrtiotalet. Han var tysk född och hade litet svårt att förstå öborna, varför han inskränkte sig till att nicka bifall och säga »skön» till allt vad som sades, varför han hastigt vann

rykte såsom varande en mycket snäll herre. Frun var ett ordentligt fruntimmer, som vårdade sitt hus och sina barn och genom ett värdigt uppförande visste sätta sig i lydnad hos pigorna, utan att behöva riva ner oväder eller gripa till mutsystemet.

Carlsson, såsom varande den minst blyge och den mest talföre, tog genast hand om främlingarna, helst han tyckte sig likasom ha en förmånsrätt, efter som han skaffat dit dem, och ingen av de andra hade den tilltagsenheten eller sällskapsgåvan att göra honom platsen stridig. Men stadsbornas ankomst till ön underlät icke att utöva sitt inflytande på urinnevånarnes sinnen och seder i gemen. Att dagligen se helgdagsklädda människor, som höllo söndag var dag, spatserade, rodde utan mål, fiskade utan att ta vara på fisken, badade, musicerade, fördrevo tiden, som om inga bekymmer, intet arbete funnes till i världen, detta väckte till en början ingen avund, endast förundran över att livet kunde dana sig så, beundran över människor, som förmådde ställa sin tillvaro så angenämt, så lugnt, så rent och fint framför allt, utan att man kunde säga att de gjort andra orätt eller plundrat fattiga. Oförmärkt och sakta började Hemsöborna gå i stilla drömmar, kasta långa förstulna blickar uppåt storstugan; sågo de en ljus ⁴⁹sommarklädning skymta i ängen, stannade de och stodo njutande av anblicken såsom framför något vackert; varsnade de ett vitt flor på en italiensk halmhatt, ett rött sidenband om ett smärt liv i en båt på viken mellan skogens granar, blevo de tysta och andaktsfulla av längtan efter något de ej visste, som de ej vågade hoppas, men som de drog till.

Samtalen och stojet nere i köket och i gamla stugan antogo en stillsammare art; Carlsson förekom beständigt i ren vit

skjorta och uppträdde i vardagslag med blå klädesmössa, samt antog så småningom en inspektors skepnad; hade en blyertspenna i bröstfickan eller bakom örat och rökte ofta på en lätt cigarr.

Gusten drog sig däremot tillbaka, höll sig så långt undan som möjligt för att slippa bli föremål för jämförelser; talade bittert om stadsbor i allmänhet, behövde oftare än förr erinra sig och andra om pengarne på banken, samt tog långa lovar för att komma förbi storstugan och de ljusa klädningarne.

Rundqvist gick svart i ansiktet och höll sig mest uppåt smedjan, förklarande att han frågade fan efter hela världen, om det också vore änkedronningen själv, medan Norman återupptog sin beväringmössa, drog svängrem utanpå tröjan och gjorde krockar kring brunnen, dit herrskapets flickor brukade komma om morgon och afton.

Värst var det för Clara och Lotten, som snart sågo allt mankön feigt avfalla för herrskapets flickor, vilka kallades på brev för mamseller och reste till Dalarö i hatt. Barfota måste de gå, ty i ladugården var det för solkigt att de ville utsätta sina kängor för hastig ödeläggelse, och på ängen och i köket 50 var det alldeles för hett gå skodd. De gingo i sina dunkla klädningar och kunde aldrig för svett och sot och boss bära en vit remsa en gång, och Clara, som gjort ett försök med manschetter, råkade illa ut, blev genast avslöjad och utsatt för ett ihållande grin över att hon vågade en tävlan. Men om söndagarne togo de igen skadan och ådagalade en kyrksamhet, som man inte sett på år och dag, bara för att få bästa kläderna på.

Carlsson hade alltid ärender in till professorn och stannade

för övrigt jämt och ständigt utanför farstukvisten, när någon satt där, och frågade om befinnande, spådde vackert väder, föreslog utflykter, gav råd och upplysningar om sjöfisket, samt bekom då och då ett glas öl eller en konjak, så att han snart blev föremål för de andras halvhöga beskyllningar att han gick och snuggade.

Om lördagen, när herrskapets köksa skulle in till Dalarö och handla, uppstod meningsbyte om vem som skulle föra henne. Carlsson avgjorde helt enkelt saken till sin förmån, ty den lilla svarta vithyllta flickan hade slagit djupt an på honom; och då gumman gjorde föreställningar mot att Carlsson, som var den viktigaste och förste man på gården, så skulle gå i småärender, svarade Carlsson med att professorn enkom anmodat honom, emedan viktiga brev skulle på posten. Gusten, som syntes mot sin vilja rätt angelägen göra budet, föreställde att han mycket väl kunde taga breven om händer, men Carlsson förklarade bestämt, att det kom aldrig i fråga, att han tillät husbonden göra drängsysslorna, så att folket skulle få något att tala på sedan. Och därvid blev det.

Att göra Dalaröbud var icke utan sina fördelar, dem den fyndige drängen sparat i förväg. Först fick man sitta på sjön med en flicka och ostört prata tok och fjollas; sedan följde traktering och drickspengar; och på Dalarö hade han tillfälle att göra sig alla handelsmän förbundna genom att anbefalla en kund, vilket alltid inbragte små handtryckningar, en sup här, en cigarr där, varförutom det föll ett visst sken av anseende på den, som framförde uppdrag från professorn och i vardagslag uppträdde fint klädd och i sällskap med en mamsell från Stockholm.

Dalaröresorna förekommo dock endast en gång i veckan och hade icke något störande inflytande på arbetets gilla gång för övrigt, ty Carlsson var nog fiffig att de dagar han var borta ge gossarne arbete på beting, så att de skulle dika så många famnar, plöja så många tegar, fälla så många träd, och sedan vara lediga, vilket de med nöje åtog sig, ty därigenom kunde de vara fria redan aftonvardsdags. Vid sådana tillfällen, då arbetet skulle mätas ut och sedan det gjorda granskas, var det som blyertspennan och den numera införda anteckningsboken kommo till heders, och Carlsson vande sig vid att uppträda som inspektor och småningom få arbetet att glida över på andra skuldror. Samtidigt inrättar han sig på kammaren såsom i sitt eget ungarum. Tobaksrökning var redan länge sedan införd och på bordet vid fönstret hade han dukat fram ett grönt fickbläckhorn, ett pennskaft, en blyertspenna, några ark postpapper, samt ordnat med ljusstaken och strykstickstället så att det såg ut som ett skrivbord. Fönstret vette ut åt storstugan, och här satt han på 52raststunderna och iakttog herrskapets rörelser, samt höll även förevisning av sin skrivkunnighet. Om aftnarne slog han upp fönstret, lade armbågen på brädan och satt däruppe bolmande ur pipan eller en ur västfickan framletad cigarrstump, under det han också kunde läsa i en veckotidning, vilket gav honom nerifrån sedd ett utseende som om han vore patron själv på gården.

Men när det blev skumt och han tänt ljus, lade han sig på sängen och rökte. Det var då som drömmarne kommo, planer snarare, byggda på ännu icke inträffade omständigheter, men vilka möjligen med en liten tumning kunde komma att inställa sig.

När han så en afton låg på rygg och bolmade svarta ankaret, för att döva myggen, och under det hans ögon stannat på det vita lakanet, som täckte kläderna, släppte detta och ramlade plötsligt ner på golvet. Som skuggan av ett led soldater såg han hela den avlidnes garderob göra flankmarsch på väggen: framåt fönstret och tillbaka mot dörren, alltefter som ljuslågan fläktade av draget, och han tyckte sig se den döde i alla de skepnader, som plaggen uppritade mot den rutade tapeten. Där kom han i kavaj av blå boj och gråa korderojsbyxor med knän på, sådan han satt till rors i sumpen, när han seglade till stan med fisk, och sådan han satt på Mässingsstången i Stadsgårn och drack toddy med fiskköparn; här kom han i svart klädesbonjour och långa, flaxande svarta byxor, så som han gick i kyrkan, när det var skriftermål, såsom han var klädd på bröllop, begravningar och barndop; här hängde svarta fårskinnströjan, som han hade på, när han stod i strand och drog not om höst och vår; här 53bröstade sig den stora skälskinns pälsen, som ännu bar märken efter julkalasen, där den sista supen i pälsen togs i glögg; och resskärpet stickat i grönt, gult och rött ullgarn ringlade sig som den stora sjöormen ända ner på golvet och stack huvet i ett stövelskaft.

Carlsson blev varm under skjortan, när han tänkte sig i den sköna, silkeslena pälsen, tänkte sig skjuten på en kälke över isarne, med en luva därtill av ringskäl, bort till grannarne, som togo emot julgästerna med eldar på stranden och bösskott, och så, kommen in i den varma stugan, kasta av sig ytterplagget och stå fram i svart klädesrock och hälsas med du av pastorn och få sitta opp, högst uppe vid kortändan av bordet, under det drängarne stodo vid dörren

eller kartat opp på fönsterbräden.

Föreställningarne om de önskade saligheterna blevo så livliga, att de fingo Carlsson på benen, och innan han själv visste det, hade han krupit i pälsen och stod på golvet strykande muddarne med handen; och det ylade i kroppen, när han kände kragen kittla mot kinden. Därpå tog han på svarta bonjouren och knäppte den; ställde sin rakspegel på stolen och tittade efter, hur rocken satt i ryggen; stack handen innanför slaget och gick fram och åter på golvet. En känsla av rikedom spred sig från det silkeslena klädet; något rymligt, rundligt tilltaget, när han prövande klöv skörten och satte sig på sängkanten, låtsandes vara borta hos främmande.

Under det han så satt försjunken i rusgivande drömmar, hörde han utifrån röster som glammade, och när han lystrade, märkte han Idas — det var 54den vackra köksan — och Normans röster flätas, falla i varann, gå sida vid sida och liksom munnas. Del stack till i honom, och i ett tag hade han bonjouren och pälsen på klädhängarn under lakanet, och beväpnad med en nytänd cigarr gick han ner för trappan.

Strängt sysselsatt och upptagen med allvarliga framtidsplaner hade Carlsson hittills undvikit all handel med flickorna, emedan han kände huru tidsödande sådant göromål var, och väl vetande att i samma ögonblick han öppnade eld åt det hållet, ingen säkerhet mera fanns att han ej skulle få en ömtålig punkt, som vore svår att försvara, och att det, om han en gång blev slagen på den marken, vore slut med anseende och myndighet.

Men nu, när den erkända skönheten utsatt sig till tävlan och

segraren hade alltför mycket att vinna, kände han sig uppfordrad att begagna sporrarne och resa kam, och med fast beslut att bli tuppen, gick han ner på vedbacken, där spelet redan var i full gång. Förargligt var det, syntes honom, att han skulle behöva mäta sig med Norman just; hade det varit Gusten åtminstone; men den där lilla strunten Norman! Nå, han skulle få!

— God afton, Ida! började han, utan att låtsas se rivalen, vilken ofrivilligt lämnade sin plats vid staketet, som Carlsson genast intog.

Och så började han spelet, begagnande sin överlägsna talförhet, under det Ida plockade ved och stickor i vedbärarn, så att Norman inte fick syl i vädret. Men Ida var nyckfull såsom vid månskite, och hon kastade sidoord åt Norman, dem Carlsson dock grep i flykten och återsände tillkrusade och skönt bemålade. Men den sköna, som fann behag i kampen, anmodade Norman spänta litet stickor. Innan den lycklige hann gå omkring till grindhålet, hade Carlsson redan klivit över det vassa staketet, dragit sin fällkniv och utsett ett torrt granträ, som han späntade; lade inom ett par minuter stickorna i vedbärarn, tog alltsammans på lillfingret och bar rätt in i köket, dit Ida följde, och där blev han stående vid dörrposten, där han spänte rygg, så att ingen kunde komma varken ut eller in. Och Norman, som icke lyckades hitta på något ärende, slog först några lovar omkring vedbacken, mjältsjukt begrundande den oförskämde lätta framfärd i livet, tills han fann för gott avtåga och på brunnskaret ge luft åt sin klagan i en schottisch, som han bälgade fram ur dragharmonikan.

De veka tonerna från klaverets blecktungor trängde dock

genom den tjocka aftonluften, förbi dörrposteringen och nådde barmhärtighetens tron vid köksspisen, ty Ida erinrade sig nu, att hon måste gå till brunnen efter dricksvatten åt professorn. Och Carlsson följde med, denna gång dock något osäker i kampen på ett fält, där han var alldeles främmande. För att förintä verkan av det trolska »locket» tog han Idas kopparflaska och viskade ömma ljud, i så smäktande och välljudande skala han kunde, liksom om han ville sätta ord till den förföriska musiken och neddraga solot till ett underordnat ackompanjemang, men just som de kommo till brunnen, hördes mosters rop oppe från stugan. Hon kallade på Carlsson, och i tonen hördes, att det var något angeläget. Först blev denne ond och tänkte inte svara, men då for den lede in i Norman och med skallande stämman gav han ljud:

— Här, moster! Han kommer straxt.

Med tusentals tysta lyckönskningar till helvetet åt den falske spelmannen måste segraren slita sig ur kärlekens armar och lämna det halvvunna bytet åt den svagare, som endast hade ett öde att tacka för sin älskogslycka.

Moster ropade än en gång, och med vresig stämman svarade Carlsson, att han kom allt vad han orkade.

— Vill Carlsson stiga in och ta en halv, tog gumman emot honom på farstukvisten, skyggande med handen över ögonen för att genomtränga den lätta sommarskymningen och se efter, om han kom ensam.

Carlsson ville gärna eljes ta en halv, men i detta ögonblick önskade han allt kaffe och brännvin så långt han visste, men han kunde inte neka; och vid ackompanjemang av Normans Norrköpingska skarpskyttmarsch, som segerglad och

hånande rullade upp nerifrån källängen, måste han in i stugan. Gumman var blidare än vanligt, och Carlsson fann henne äldre och fulare än vanligt; och ju artigare hon visade sig, desto tvärare blev han, vilket slutligen gjorde gumman nästan öm.

— Si, Carlsson, tog hon slutligen opp, medan hon hällde i kaffet, det är så att vi ska buda till slåttan i nästa vecka, och därför ville jag tala vid honom först, förstås.

Här tystnade dragharmonikan mitt i trions smältande ackorder och Carlsson stelnade till och blev 57ouppmärksam, samt tuggade torrt fram några ord utan klang och utan strängt sammanhang:

— Jaha, jasanya, ja, slåttan i nästa vecka!

— Och då ville jag, fortfor gumman, att Carlsson skulle om lördag ta Clara med sig och fara sta och bjuda; för jag ville också, att Carlsson skulle komma ut lite grann och se folk, och visa sig en smula, för det är alltid gott.

— Ja, si om lördag kan jag inte, svarade Carlsson tvärt, för då ska jag ju åt Dalarö för professors.

— Nå, för en gång kunde ju Norman göra skjutsen, invände gumman och vände ryggen åt drängen för att slippa se hans min.

I detsamma hördes dragklaveret frampressa några mjuka, av pauser avbrutna satser, som tycktes avlägsna sig och förtona ute i sommarnatten, där nattskärran redan spann på sin surrande rock.

Carlsson svettades dödsvetten, slog i sig kaffebrännvinet, kände stenar på bröstet, töcken om huvet och en allmän svaghet i nerverna.

— Det kan inte Norman, utstötte han; Norman kan inte uträtta alla professors affärer, och — och — han är inte betrodd.

— Ja, men jag har frågat professorn, klippte gumman av, och han sa, att han inte hade något om lördag.

Det var förgjort för Carlsson; gumman hade spänt honom som en mus, och nu fanns inte ett hål att gå i mera.

Och han hade sina sinnen ute på flera håll, så att han knappt kunde samla sig till ett motvärn. 58 Detta såg gumman också, och hon tog sig därför till att knåda medan degen jäste.

— Hör nu, Carlsson, sa hon; han ska inte ta sig för när, om jag säger någonting åt en, för jag menar väl me'n.

— Moster kan gärna säga vad håken som helst, för nu är det mej egalt detsamma, bröt Carlsson ut, under det han hörde klaverets allt ömmare låtar försvagas längst bort i hagen.

— Jo, si, jag ville bara säga det, att Carlsson skulle liksom hålla sig för god att spela för flickorna, för det blir bara mackelmang till sistone; ja, jag vet, jag, och känner det; och det är välmening av mig, sir Carlsson. Sådana där stadsflickor ska alltid ha en tross med karlar efter sig, om det ska vara något, och så ska det fjäsas hit och så ska det fjollas dit; och går de i skogen med en, så går de i hagen med en ann, och så när det blir något på sne si, så tar de den som de tycker är golikast att kunna vräka't på. Så är det, si, likaväl.

— Ja, det ger jag hålen vad pojkarne ta sej te.

— Jaja, ta inte så illa opp, tröstade gumman, men si en karl som Carlsson skulle tänka på te att gifta sig, och då ska

man inte gå och ha något drag med däjor och slikt, och här i skärgårn finns många rika flickor, ska jag säga honom, och är han klok sköter sina grejor väl, så kan han komma till sitt eget, förr än han tror, och därför ska Carlsson inte vara enveten, utan höra vad jag säger åt honom, när jag ber honom fara sta och buda till slåttan. Kom han ihåg, att jag inte skulle ha anmodat vem som helst att färdas för gårdens räkning, och jag lär nog få gossen över mig, men si det bryr jag mig 59 inte om, för den jag håller mig till, den stöttar jag också, lita på det.

Det började nu lugna i Carlssons sinne, och han anade något förmånligt i att så där få agera för gården; men han var ännu för retad att vilja byta sin låga mot något ovisst och han kände ett behov att få något handsöl först, innan han inlät sig på affären.

— Inte kan jag gå sta så här som jag är och inte har några snygga kläder, slängde han ut sin rev.

— Så farligt med kläderna är det väl inte, menade gumman, men skulle det så vara att det bara var det som felade, så kunde man väl finna någon råd.

Längre ville inte Carlsson gå i den riktningen, men i dess ställe beslöt han växla ut det halvkvädna löftet mot ett annat och lyckades efter åtskilliga genkast få det därhän, att Norman, såsom outhärlig vid liarnes slipning och höskakets reparation, skulle stanna hemma, medan Lotten gjorde Dalaröbudet.

Klockan är tre på morgonen en julidag i början av månaden. Det röker redan ur skorstenen, och kaffepannan är påsatt; hela huset är vaket och i rörelse och ute på backen står ett långt kaffebord dukat. Slätterfolket, som

kommit aftonen förut, har sovit på skullar och logloft, och tolv resliga skärkarlar i vita skjortärmar och halmhattar stå i grupper utanför stugan väpnade med liar och brynen. Där är Åvassan och Svinnockarn, gamla redan med av 60 rodd kutiga ryggar; där är Aspön med sitt kämpaskägg, huvudet högre än de andra och med djupa, sorgsna blickar från ensamheten ute i havsbandet, från sorger utan namn och utan klagan; där är Fjällångarn, kantig och kringvriden ett halvslag som en martall ute på sista kobben; Fiversätraön, mager, utblåst, livlig och torr som ett kaffeskin; Kvarnöarne, båtbyggare med rykte; Långviksskärarne, de första skälskyttarne, Arnöbonden med sina pojkar. Och omkring dem, mellan dem tassade flickorna i linygsärmarne, med bröstdukar över barmen, klädda i ljusa bomullsklädningar och med schaletter på huvet; härvarne, nymålade i regnbågsfärger, hade de medfört själva, och de sågo mera ut som om de gingo till fest än till arbete. Gubbarne klappade dem med fingerknogarne i livet och sade förtroligheter, men pojkarne höllo sig så tidigt på morgonen på avstånd, avvaktande kvällen med dess skymning, dans och musik för att leka älskogslekar. Solen hade varit uppe en kvarts timme, men ännu ej hunnit över tallbackens toppar för att slicka daggen ur gräset; viken låg spegelblänk infattad i den nu blekgrönskande vassen, där de nykläckta andungarne hördes pipa mellan de gamla ändernas snatter; trutarne fiskade löjor därnere, seglande, stora, vingbreda, snövita som kyrkans gipsänglar; i källareken hade skatorna vaknat och skvallrade och schattrade om de många skjortärmarne de sett nere på stugbacken; göken guckade i hagen, brånande, rasande som om begärens tid vore på slutet, när han skulle få se första

hösåten; kornknarren arpade och snarpade nere i rågåkern; men på backen sprang rackan och fågnade gamla bekanta, och skjortärmar och lintygsremсор blänkte i solskenet, 61sträckte sig över kaffebordet, där koppar och fat, glas och kannor skramlade under det trakteringen pågick.

Gusten, eljes blyg, hade tagit värdskapet, och kännande sig trygg bland dessa sin fars gamla vänner, satte han Carlsson åt sidan, skötande brännvinsflaskan själv. Men denne hade redan anvärvat bekantskaper på sin bjudningsresa, gjorde sig hemmastadd som en äldre anhörig eller gäst och lät krusa sig. Med tio års försprång för Gusten och med ett utvuxet, manligt yttre hade han lätt att trycka ner denne, som ändå aldrig kunde bli annat än pojken inför de män, som varit dus med hans far.

Emellertid var kaffet drucket, solen steg, och veteranerna satte sig i rörelse neråt storängen med liarne på axeln, följda av de unge och flickskaran.

Gräset stod högt till låret och var tjockt som en fäll, så att Carlsson måste redogöra för den nya ängskötseln; hur han låtit röja ur löv och fjorårsgräs, jämna ut mullvadshögarne, så i frostfläckarne och vattna över med gödselsaften. Därpå anordnade han som en kapten sin trupp, gav hedersplatserna åt de gamla och förmögna och gick själv aldrig sist, så att han ändå icke kom bort i hopen. Och så gick slaget fram: två dussin vita skjortärmar i en kil som höstflyttande svanor, med liarne häl i häl, och efter i spridd ordning, som en flock fisktärnor, nyckfullt kastande, slängande, men ändå hållande tillsammans, kommo flickorna med sina härvar, var och en följande sin slätterkarl.

Det susade om liarne och det daggiga gräset föll i knippor;

och sida vid sida lågo alla sommarens blommor, som vågat sig ur skogen och hagen: prästkragar och gökmat, tjärblomster och horletta, Marie 62sänghalm, hundloka, ängsnejlikor, pukvete, musärter, pestilensrot, väpling och alla ängarnes gräs och halvgräs; och det doftade sött som honung och kryddor, och bien och humlor flydde i svärmar för den mördande skaran, mullvadarne kröpö ner i jordens innanmäten, när de hörde hur det brakade i deras bräckliga tak; snoken kilade skrämnd ner i diket och slank in i ett hål som en skotända; men högt upp över slagfältet svängde sig ett par piplärkor, vars bo blivit trampat av ett klackjärn; och i eftertruppen trippade stararne plockande och pickande allehanda kräk, som kommit i det brännande solskenet.

Första slaget var uttaget ända ut i åkerrenen och nu stannade kämparne, stödda på sina lieskaft, betraktande förödelsens verk, som de lämnat bakom sig, torkande svetten ur mössremmarne, och inläggande en ny snusvalk ur mässingsdosorna, medan flickorna skyndade sig komma upp i frontlinjen.

Och så gick det löst igen, ut i det gröna blomsterhavet, som nu går i vattrade böljor av den växande morgonbrisen och än visar brokiga lysande färger, när blommornas styvare stjälkar och huven sticka upp genom det mjuka tåtelgräsets vågor, som böja sig undan för kåren, än breder sig jämn grön som en sjö i stiltje.

Det är fest i luften och tävlan i arbetet, så att man heldre skulle stupa i solskottet än ställa lien ifrån sig. Carlsson har fått professors Ida till sin räfserska, och som han går sist i slaget, kan han utan att blottställa vådorna, och på skryt, vända sig om för att kasta ett ord åt henne; men Norman

har han under sträng bevakning snett framför sig, och så snart denne försöker slänga en betagen blick ⁶³på sydosten, har han Carlssons lie i hälarne och ett mera ovänligt än välmenande varningsrop: — Akta hasorna, du! efter sig.

När klockan är åtta, ligger källängen som en nydrillad åker, slät som en hand och med gräset i långa strängar; nu beskådas verket och granskas slagen, och Rundqvist är den som faller för nämndens dom, efter som man kan se var han gått fram, för där syns det som älvdansar den ena utanför den andra, men Rundqvist försvarar sig med att han måste se på flickan som de givit honom, för det var inte i går han hade en flicka som sprang efter sig.

Och nu hojtar Clara till frukost oppe på backen; brännvinsflaskan gnistrar i solen och svagdricksankarn är uppstucken; potatisgrytan ryker på hällen, strömmingen immar på faten, smöret är upplagt, brödet är skuret; suparne slås i och frukosten är i gång.

Carlsson har fått beröm och är segersäll; Ida är honom också bevågen, och han uppvaktar henne med påfallande uppmärksamhet, men så är hon också dagens skönaste. Gumman, som springer ut och in med fat och tallrikar, stryker ofta förbi de båda, alltför ofta att ej bli bemärkt av Ida, men ej av Carlsson, förrän hon sticker honom sakta i ryggen med armbågen och viskar:

— Carlsson ska vara värd och hjälpa Gusten; han ska vara som hemma här!

Carlsson har bara ögon och öron för Ida och svarar gumman med något skämtsamt. Men nu kommer Lina, professors barnpiga, och påminner Ida att hon skall hem

och städa. Och då blir det sorg 64 och uppståndelse bland karlarne, men flickorna se lagom bedrövade ut.

— Vem ska nu ta opp åt mig, när jag ingen flicka har mera? utbrister Carlsson med låtsad förtvivlan, som skall dölja den verkliga harmen.

— Det får väl moster göra då? svarar Rundqvist, som påstods ha ögon i ryggen.

— Moster ska räfsa! ropa karlarne i korus. Moster ska ut och räfsa.

Gumman slår ifrån sig med förklät:

— Herre Je', ska gamla gumman ut med flickorna! Nej, aldrig i livet, aldrig på tiden! Å, ni är tokiga!

Men motståndet retar.

— Ta kärngen, han, viskar Rundqvist, under det Norman muntrar på, och Gusten blir mörk som en natt.

Det fanns inte något val, och under stoj och skratt springer Carlsson in i stugan för att leta fram gummans egen härv, som ligger oppe på vinden någonstans; och gumman efter skrikande:

— Nej, för Guds skull, han får inte gå och riva i mina saker däroppe! Och så försvinna de båda två, under högljudda och bitande anmärkningar av de kvarvarande.

— Jag tycker, faller slutligen Rundqvist in i tystnaden som uppstått. Jag tycker de dröjer bra länge! Gå och se efter, Norman, vad som hänt!

Stormande bifall uppmuntrar den ärelystne att dra på vidare:

— Vad kan de göra däroppe, männ tro? Nej, det här går

aldrig an; jag blir rakt orolig, vet någon människa!

Gusten blev dunkelblå om läpparne, som han tvang till ett skratt för att vara med de andra.

— Gud förlåte mina synder, tog Rundqvist om på samma ton, men nu står jag inte ut längre, utan jag får lov att gå och se efter vad de ha för sig.

I detsamma kommer Carlsson med gumman ut i förstudörren och medför den sökta härven. Det är en grann en, målad med två hjärtan och *anno 1852* och var en gång den gamlas fästmöhärv, som Floden i världen själv hade gjort och som hade ärter inne i skaftknappen, som skallrade, när man rörde på henne. Minnet av det förflutnas fröjder synes ha satt gummans friska sinne i en munter stämning, och utan ett spår av sjuklig känslsamhet visade hon på årtalet och sade:

— Det var inte i går, det, som Floden gjorde härven...

— Och du klev i brudsäng, moster, inföll Svinnockarn.

— Kan väl kliva en gång till, mente Åvassan.

— Sex veckors grisar och två års änkor kan man aldrig tro, brydde Fjällångarn.

— Ju torrare sköre, ju eldfångdare, brassade Fiversätraön på.

Och var och en kastade sin pinne på elden, men gumman bara myste och slog ifrån sig, höll god min och skämtade med, för att det inte var värt att bli ond.

Så bar det av ner i myrängen, där starr och fräken stod som furuskog och vattnet gick opp på stövelskaften på karlarne. Men flickorna togo av strumpor och skor och hängde på gårdsgården.

Och gumman räfsade och gick på, så hon var 66 efter Carlsson före de andra; månet skämtord föll på de unga tu, som de kallades.

Så blev det middag och så blev det afton. Spelmannen hade kommit med sin fiol, logen var röjd och sopad och de värsta kvistarne voro kittade med beck. Och när soln gick ner, började dansen.

Carlsson öppnade den med Ida, som hade svart klädning uringad i fyrkant, med vitt krås och Maria-Stuartskrage, så att hon stod fram som en avundad dam bland bondflickorna, väckte de gamles fruktan och köld, men pojkarnes åtrå.

Carlsson kunde ensam nya valsen, och därför tog Ida honom gärna, gång på gång, sedan ett försök till trestegsvals med Norman misslyckats, varpå denne, slagen ur brädet, tog sig för det orådet att tillgripa dragharmonikan, både att utgjuta sina hjärtequal och försöka en sista limsticka att fånga den granna och ostadiga fågeln, som han trott sig ha i handen för några veckor sen, men som straxt igen satt på taket och munnades med en annan. Carlsson fann emellertid ackompanjemang obehövt, när han enkom tingat en riktig spelman, och den tungbröstade harmonikan drog verkligen inte jämt med den lättfotade fiolen, utan störde takten och bragte oordning i dansen. Lockad av ett gott tillfälle att få knorva till rivalen, helst allmänna meningen om dragklaverets otjänlighet tycktes vara väl beredd, tog Carlsson munnen full och skrek mitt över logen till den i ett hörn inkrupne olycklige älskaren:

— Höllu! sätt lås för lädersäcken, du, och gå ut på backen

och pina vädret ur dig, om du är klöverstinn.

Allmänna meningen föll tung på syndaren i ett 67gillande grin, men Norman hade fått några supar i huvet, och Idas krås hade trollat fram oanade krafter, så att han fann sig ohågad ge tappt vid utmaningen.

— Höllu! härmade han Carlsson, som oförvarandes släppt lös sitt modersmål, vilket alltid hade en löjlig verkan på uppsvenskarne. Kum ut på backen, du, så ska jag ta lopporna ur svinpälsen på dig!

Carlsson fann ännu icke ställningen så hotande, att man behövde gå till nävarne, och höll sig ännu på munhuggningens oskyldigare område.

— Va ä det för ena markvadiga svin, som ha loppor i pälsen?

— Det är väl varmlandssvin, kan jag tro! svarade Norman.

Det stack nationaläran, och letande ännu i sista stund efter ett oåtkomligt dråpord, gick han rakt på fienden, tog honom i västen och rök honom ut på backen.

Flickorna ställde opp sig i dörröppningen att åskåda drabbningen, och det föll ingen in att söka gå emellan.

Norman var liten och satt, men Carlsson var grövre och utvuxen. I ett kastade han av sig rocken, som han var rädd om, och kämparne brasade i hop; Norman med huvudet förut, som han lärt av lotspojkarne; men Carlsson tog i honom, måttade en ful spark åt skrevet, och som en upprullad igelkott föll Norman på dynghögen.

— Rallbuse! skrek han, urståndsatt att försvara sig med nävarne längre.

Carlsson skummade, och letande förgäves efter tillmälen, satte han knät på bröstet och kindpustade 68den slagne, som spottade och bet omkring sig, men slutligen fick en näve strö för munnen.

— Nu ska jag skura truten ren på dig! och med halmtappen tagen ur dyngstacken gnuggade han den slagne, så att näsan gick i blod. Men detta öppnade munnen på den av ilska fräsande Norman, och nu slungade han hela sitt förråd av glåpord i ansiktet på segraren, som ändå inte kunde binda den besegrades tunga.

Musiken hade tystnat, dansen upphört och åskådarne gjort sina anmärkningar över ord- och nävstridens kastningar, vilken de åhört och beskådat med samma likgiltiga intresse som en slakt eller en danslek, ehuru likväl de gamla funnit Carlssons angrepp mindre regelrätt enligt gammal slagsmåls sed. Men plötsligt hördes ett skrik, som sprängde hopen och rök alla ur feststämningen:

— Han drar kniv! skrek någon, man kunde inte urskilja vem.

— Kniv! svarades i hopen. Inga knivar! Bort med kniven!

Och kämparne omringades; Norman, som lyckats få upp sin fällkniv, avväpnades och ställdes på fötter, sedan Carlsson ryckts lös ifrån honom.

— Ni ska slåss, gossar, men inte knivas, avslutade gamle Svinnockarn drabbningen.

Carlsson tog på sig rocken och knäppte den om sin sönderrivna väst, men Norman gick med ena skjortärmen hängande som en trasa ner åt benet. Tiltygad i ansiktet, smutsig, blodig, fann han för gott avlägsna sig bakom

knuten för att icke behöva visa sitt nederlag för flickorna.

Med segrarens och den starkares glada tillförsikt uppträdde Carlsson igen på dansbanan, och efter att ha fått en sup, återknöt han leken med Ida, som mottog honom med värme och nästan beundran.

Dansen gick an som ett tröskverk och skymningen hade fallit; brännvinet gick lag på lag och uppmärksamheten blev mindre livlig på nästans görande och låtande. Därför kunde Carlsson komma ut med Ida ur logen och uppnå hagedet utan att ådraga sig någons näsvisa frågor, men just när flickan kommit över stättan och Carlsson stod på gärdesgården, hörde han gummans röst genom halvmörkret utan att kunna se någon:

— Carlsson! Är Carlsson där! Kom han och dansa en dans med räfserskan.

Men Carlsson svarade inte, utan slank ner och in i hagen tyst som en räv.

Gumman hade dock sett honom och till på köpet Idas vita näsduk, som hon knutit om livet för att skydda klädningen för svettiga händer. När hon ropat en gång till utan svar, gick hon efter, kom över stättan och in i hagen. Droget låg under hasselbuskarna i fullt mörker och hon såg endast något vitt, som drunknade i det svarta och slutligen sjönk till botten av den långa tunneln. Hon ville springa efter, men i detsamma hördes nya röster vid stättan, en grövre och en mera klingande, men båda dämpade och, när de kommo närmare, viskande. Gusten och Clara klevo över gärdsgården, som knakade under gossens något osäkra steg, och lyftad på två starka armar hoppade Clara ner. Gumman gömde sig i buskarne, medan de arm om liv

tågade förbi, dansande fram halvsjungande, kyssande, så som hon också en gång dansat, sjungit och kyssts. Än en 70 gång knakade det i stättan och flöjande som en stut kom Kvarnöpojken med Fjällångsflickan, och just när hon stod högst uppe på gårdsgården, röd i hyn av dansen och med ett övergivet löje, som visade alla de vita tänderna, satte hon de höjda armarne i kors bakom nacken, som om hon ville falla, och med ett lössläppt flåsande skratt och spärrade näsborrar kastade hon sig handlöst ner i armarne på gossen, som tog emot henne med en lång kyss och bar henne in i mörkret.

Den gamla stod bakom hasselbusken och såg par om par komma, gå, komma igen, som i hennes ungdom, och gammal eld slog upp, gömd under två års aska.

Under tiden hade fiolen så småningom tystnat, det var över midnatt och morgonrodnaden stod redan svag borta över skogen i norr; sorlet från logen blev mera däst och några enstaka hurrarop ute från ängen angåvo, att danssällskapet skingrat sig, att hemfärden förestod för slätterfolket. Hon måste fram och säga adjö. När hon kom ut i droget, där mörkret börjat förtunnas, så att lövets grönska kunde skönjas, fick hon se Carlsson och Ida komma längst opp i brinken, hand i hand, som om de skulle kasta sig in i en polska. Skamsen att bli träffad här i »gröna gången» vände hon och skyndade över stättan för att hinna hem, innan folket hade givit sig av. Men på andra sidan stättan stod Rundqvist och slog ihop händerna, när han fick se gumman, som gömde ansiktet i förklät för att icke visa att hon skämdes:

— Nej, Herre Jemine, har moster också varit i hagen? Å,

jag säger det; ja si de gamla är då inte att lita på mer än...

Hon hörde inte mer, utan halvsprang uppåt stugan där man letat henne och där hon nu mottogs med ihållande hurrarop, handskakningar, tack för god fägnad och adjö.

Och när allt blivit tyst igen och rymmarne blivit framhojtade ur hagar och ängar, dock utan att anträffas alla, gick den gamla till sängs, men låg länge vaken och lyssnade, om hon skulle få höra Carlsson gå opp för kammartrappan

FJÄRDE KAPITLET.

Det bullrar till bröllop och käringen blir tagen för guld.

Höet var under tak, råg och vete bärgade; sommaren var till ända och den hade varit god.

— Han har lycka, den hålen! sade Gusten om Carlsson, vilken man icke utan en del orsaker tillskrev det ökade välståndet.

Strömmingen hade kommit och alla karlarne utom Carlsson voro ute vid skäret, när professors familj skulle resa in till operans öppnande.

Carlsson hade också åtagit sig packningen och gick med blyertspennan bakom örat hela dagen; drack öl på köksbordet, på salsskänken, på farstukvistbänken. Här fick han en kasserad halmhatt, där ett par utgångna segelskor, en pipa, ett munstycke, orökta cigarrer, tomlådor och tombuteljer, metspön och Liebigsburkar, korkar, segelgarn, spik, allt som ej kunde medföras eller ansågs obehövt; det föll så många smulor från den rikes bord och man kände allmänt, att man komme att sakna de avresande, från Carlsson, som skulle gå miste om sin käresta, ner till hönsen och grisarne, som icke längre fingo söndagsmat från herrskapets kök. Minst bitter var sorgen för de övergivna Clara och Lotten, som 73oaktat de vid uppbärningen av mjölken fått så mången god kaffetår, likväl kände, att deras vår skulle komma igen, bara hösten avlägsnade de svåra medtävlarskorna på kärleksmarknaden.

Om eftermiddagen, när ångbåten kom och lade till för att hämta herrskapet, var det stor uppståndelse på ön, ty aldrig hade en ångbåt lagt till där förr. Carlsson anförde landstigningen och kommenderade och orerade, under det ångaren sökte komma in till bryggan. Men här hade han givit sig ut på en is, som ej kunde bära honom, alldenstund sjöväsendet var honom främmande; och just i det stolta ögonblicket, då linan kastades och han i Idas och herrskapets åsyn skulle visa sin kunnighet, fick han ett helt fångkabel oppifrån nerfallande på hjässan, så att mössan slogs av och föll i sjön; i samma ögonblick skulle han hålla an trossen och gripa mössan i flykten, men fick foten i en bukt, gjorde några danssteg och föll under en skur av ovet från kaptenen och en salva hänskratt från backgastarne. Ida vände sig bort, ond över sin hjältes drumliga uppträdande och gråtfärdig av skam på hans vägnar. Med ett kort adjö lämnade hon honom slutligen vid landgången, och när han ville behålla hennes hand och språka om nästa sommar, om brevskrivning och adress, röcks landgången undan hans fötter, så att han vickade framåt och fick den våta mössan bak i nacken, samtidigt med att styrmannen röt åt honom uppifrån kommandobryggan:

— Får du loss ändan någongång, du?

En ny skur av sårande tillmälen haglade över den olycklige älskaren, innan han fick loss trossen. Ångbåten backade neråt sundet, och som en hund, 74vars herre reser bort, sprang Carlsson i stranden, hoppande på stenar, snavande på rötter, för att hinna ut på udden, där han hade sin bössa gömd bakom en albuske, för att kunna ge salut. Men han måtte ha klivit med rasande ben ur sängen, ty just när ångbåten gick förbi och han med bössan lyftad i luften

skulle fyra av, klickade skottet. Kastande bössan i gräset tog han upp sin näsduk och viftade, sprang i stranden och svängde sin blåa bomullsnäsduk, hurrade och flåsade, men ingen svarade från båten; icke en hand lyftes, inte en näsduk rördes. Ida var försvunnen! Men oförbrännelig, rasande, sprang han över kullerstenar, hoppade i vattnet, rusade genom albuskar, kom till en gårdsgård och flöjde halvt igenom den, så han rev sig på störrarne; och slutligen, just som båten skulle försvinna bakom udden, stötte han på en vassvik; utan betänkande sprang han i vattnet, svängde än en gång sin näsduk, utstötande ett sista förtvivlat hurra. Ångbåtens akter kröp bakom tallarne och han såg professors hatt viftande till avsked löpa undan in i skogsudden släpande efter sig den blågula flaggen med posthornet, som än en gång glimtade mellan alarne; och så var allt försvunnet utom den långa svarta röken, som låg efter vattnet som ett sorgflor och gjorde luften mörk.

Carlsson plumsade i land och gick steg för steg tillbaka till sin bössa. Han tittade på henne med onda blickar, som han skulle sett på en annan, som svikit honom; skakade på pannan, satte på ny knallhatt och fyrade av.

Därpå kom han tillbaka till bryggan. Han såg hela upptåget igen; hur han dansat som en pajas på broplankorna lik en annan marknadskasper, ⁷⁵hörde skrattet och ovettet, erinrade Idas kalla, förlägna blickar och handtag; kände ännu oset av stenkolsröken och maskintalgen, stekflottet från kökskabinen och oljefärgen från bordläggningen. Ångbåten hade kommit hit ut i hans blivande rike och medfört stadsmänkor, som föraktade honom, som i ett ögonblick störtade honom från hans stege, på vars pinnar

han redan klättrat ett gott stycke, och — här klack det i halsgropen — fört bort hans sommarlycka och sommarglädje. Han tittade en stund ner i vattnet, som hjulskovlarne rört upp till en enda sörp, på vars yta utsläppt sot låg i flockar och oljan i speglar, flammande i regnbågsfärger som en gammal fönsterruta; all möjlig smuts hade odjuret hunnit lämna ur sig på en liten stund och solka det klara gröna vattnet; ölkorkar, äggskal, citronskinn, cigarrstumpar, brända strykstickor, papperslappar, som löjor och agn lekte med; det var som hela stadens rännsten kommit ut och hävt ur sig ovet och avskräden på en gång.

Det vart honom kusligt ett ögonblick, och han tänkte på, att om han allvarsamt ville vinna sin käresta, så måste han in dit, måste in i gränderna och rännstenarne, där den höga dagspenningen och den fina rocken, gaslyktorna och bodfönstren, flickan med krås, manschetter och knäppkängor, allt som lockade, fanns. Men han hatade staden också, där han var den siste, där hans tungomål inbragte grin, hans grova hand icke kunde göra finarbete och där hans mångahanda insikter icke kunde kasta av. Och ändå måste han tänka på det, för Ida hade sagt, att hon aldrig ville gifta sig med en bonddräng, och bonde kunde han icke bli! Kunde han inte?

Det kårade på sundet och en sval vind, som ökade alltmer, rörde opp vattnet, som började plaska mot bropålarne, sopade undan sotet och klarade upp den blanka aftonhimlen. Alarnes sus, vågornas pjattrade, båtarnes huggande ryckte opp honom, och med bössan över axeln vandrade han hemåt.

Vägen gick under hasslarne uppöver en bergknalle och över den hängde ännu en högre gråstensvägg bevuxen med tallar och som han aldrig besökt.

Lockad av nyfikenhet klättrade han upp mellan ormbunkar och hallonsnår och stod snart uppe på en gråstenshäll, på vilken ett sjömärke var upprest. I solnedgång låg ön nedanför utbredd i en enda rundblick, med skogar, åkrar, ängar, stugor; och utanför holmar, kobbar, skär, ända ut till havs. Det var ett stort stycke av den sköna jorden, och vattnet, träden, stenarne, allt kunde bli hans, om han ville räcka ut handen, den ena bara, och dra tillbaks den andra, som sträckte sig efter fåfänga och fattigdom. Det behövde ingen frestare stå bredvid och tigga om knäfall inför denna tavla, rosenfärgad av en sjunkande sols trolska strålar; där blåa vatten, gröna skogar, gula åkrar, röda stugor blandade till en regnbåge, som skulle därat mindre skarpa förstånd än en bonddrängs.

Retad av den trolösas avsiktliga försumlighet, då hon på fem minuter kunnat glömma det sista lilla löftet att vifta avsked åt honom, sårad, som om han fått smaka käppen, av de övermodiga stadslurkarnes glåpord, betagen vid åsynen av den feta jorden, de fiskrika vattnen, de varma stugorna, fattade han sitt beslut — att gå hem, göra ett sista försök ⁷⁷eller två med att pröva det falska hjärtat, som kanske glömt honom redan — och sedan ta för sig vad tagas kunde utan att stjåla.

När han kom hem på backen och såg storstugan öde, gardinerna nere, halm och tomlådor skräpa utanför, så slog det klunk i halsen, som om han sväljt äppelbitar på tvärn, och efter att ha hopsamlat sina minnen av de flyttande

sommargästerna i en säck, smet han så ljudlöst som möjligt upp på sin kammare. Sedan han gömt sina skatter under sängen, satte han sig vid skrivbordet, tog fram papper och penna och gjorde sig i ordning att skriva brev. Första sidan skvalade ut i en enda bred ordström dels ur egen fatatur, dels ur Afzelii sagohävdar och Svenska folkvisor, som han läst hos en inspektör i Värmland och som hade gjort starkt intryck på honom:

»Kära älskade Vän!» — började han — »Ensam sitter jag nu på min lilla kammare och less alldeles vådligt efter Ida; nog minns jag som igår när Ida kum ut hit, det var när som vi sådde vårrågen och göken lullade i stuthagen, och nu är det höst, så gossarne är ute efter strömmingen till skäret; jag skulle inte så mycket fråga efter det, om inte Ida hade rest sin väg och inte ville hälsa efter sig från ångbåten, som professorn var så innerligt snäll och gjorde från atterdäcket, när som han kom i uddan; det är tomt som ett hål efter Ida i kvällen och det våller mest av allt att sorgen är tong. Då om sistens på slätterdansen minns Ida vad Ida lovade, 78 jag minns det nog som om jag skrivit opp det, men jag är också i stånd *att hålla* vad jag lovar, som inte *alla* är i stånd till, men det är detsamma det och jag frågar inte så noga efter hur mänskorna är mot mig, men den jag håller åv, den glömmer jag inte, det ska jag säga.»

Saknadens sorg hade nu lagt sig, och bitterheten stack fram; så kom fruktan för okända rivaler, för stadens frestelser och Berns salong, och i känslan av sin egen oförmåga att förebygga befarade syndafall, grep han ett grepp i de ädlare känslorna, och strax sprutade gamla minnen från kolportörstiden fram. Han blev högstämd, sträng, sedlig och en straffande hämnare, genom vars mun en Annan (med

stor bokstav!) talade:

»När jag tänker hur Ida nu går ensam i den villande stan och icke mer har en stödjande hand, som kan vända faran och frestelsen från Ida, när jag tänker på alla de syndfulla tillfällena till fall och fördärv, som göra vägen bred och foten lätt, så känner jag ett stygn i mitt hjärta, jag känner det som om jag gjort orätt inför Gud och människor att jag lämnat Ida i syndens garn, jag ville varit som en far för Ida och Ida skulle ha tryggt sig till gamle Carlsson som till en riktig far» — — —

Vid orden »far» och »gamle Carlsson» blev han mycket vek och erinrade sig sista begravningen han övervarit.

»— en far som alltid har överseende och förlåtelse i hjärtat och på läpparne, vem vet hur länge gamle Carlsson (han älskade redan ordet!) får vandra här, vem har sett om ej hans dagars tal äro räknade såsom vattendropparne i sjön eller stjärnorna ⁷⁹i luften, kanske innan man vet ordet av ligger han som torrt hö, och då skall kanske *någon* vilja gräva honom upp ur mullen som nu inte tror det, men vi ska hoppas och bedja att han får leva ännu den dag, då blomstren gått ut på marken och turturduvan låter höra sig i vårt land; då är det en ljuvlig tid för *mången* som nu klagar och suckar och med psalmisten ville sjunga — — —»

Här hade han glömt bort vad psalmisten sjöng och måste upp och leta efter testamentet i sin kista. Men det var över hundra psalmer att välja på, och Clara ropade redan till kvällsmat, så att han måste ta i högen, och så tog han:

»De boningar i öknen äro ock feta, så att de drypa; och högarne äro allt omkring lustiga; hjordmarken är full med får, och dalarne stå tjockt med säd, så att man glades därvid

och sjunger.»

När han läst igenom det, fann han en lycklig anspelning på lantlivets företräden för stadslivet, och som det var den ömma punkten, beslöt han icke vidröra den mer, utan låta halvkväden visa tala för sig själv.

Därpå funderade han över vad han skulle skriva mer; kände sig hungrig och trött och kunde icke dölja för sig, att när allt kom omkring, det var detsamma vad han skrev, för Ida var nog borta ändå, hon, innan våren kom.

Därför undertecknade han sig »Innerligt trofastne och tillgivnaste» och gick ner i köket att äta kväll. Det hade blivit mörkt och tagit till att blåsa. Orolig kom gumman och satte sig vid bordet, där Carlsson ensam hade slagit sig ner och tänt ett talgljus. 80 Flickorna gingo tysta och avvaktande från spisen till bordet.

— Carlsson ska ha en sup brännvin i kväll, sade gumman; jag ser, att han behöver det.

— Åja, det var jämt sjå att få ombord sakerna, svarade Carlsson.

— En får väl vila nu, menade gumman och gick efter timglaset. Men det var en faslig att blåsa i denna kväll, och på osten går han också; få se, hur gossarna ska reda sig med skötarne i natt.

— Ja, si det kan jag inte hjälpa; vädret rår jag inte på, bet Carlsson av. Men i nästa vecka ska det få bli vackert, för då tänker jag segla med sumpen in till stan för att själv tala med fiskköparn.

— Såå, ämnar Carlsson det?

— Ja, jag tycker, att pojkarne inte får pris på fisken, och

något fel är det väl någonstans, var det nu sitter.

Gumman plockade på bordet och tänkte nog det var annat ärende till stan än fisken.

— Hm! sa hon, Carlsson är väl så artig och hälsar på professorn då?

— Jo, det gör jag nog, om jag får tid, för han har ändå glömt en buteljborg här...

— Fasligt hyggliga människor var det i alla fall... Vill inte Carlsson ta en halv?

— Tack så mycket, moster! — Ja, det var rart folk, och jag tror nog de kommer igen — efter vad jag kunde höra på Ida åtminstone.

Det var med ett stort nöje han uttalade namnet, och han inlade i detsamma hela sin överlägsenhet. Gumman kände också sin underlägsenhet, sitt 81ohjälpliga undertag, och det steg en glöd upp på kinderna och en brand i ögonen.

— Jag trodde det var slut mellan honom och Ida, halvviskade den gamla.

— Nee vars, det är långt kvar ännu, svarade Carlsson, som mycket väl kände, hur han halade in sin rev och att något satt på kroken.

— Ska ni gifta er då?

— Mätte väl det, när tider blir; men jag ska väl höra mig åt om någon kondischion först.

Det räck i den gamlas fårade ansikte och den magra handen plockade och plockade som en febersjuks på ett lakan.

— Han tänker gå ifrån oss då? vågade hon fram med darrande, torkad stämma.

— Någon gång ska jag väl därhän, svarte Carlsson, förr eller senare ska man ha sitt eget, och släpa ut sig åt andra gör man inte gärna för inte.

Clara hade kommit fram med mjölgröten, och Carlsson fick ett hastigt begär att skalkas med henne.

— Nå, Clara, är ni inte mörkrädda att ligga ensamma i natt, när gossarne är borta? Kanske ni vill att jag skall komma ner och hålla er sällskap?

— Å, det behövs inte alls! svarte Clara.

Det blev ett ögonblicks tystnad i köket. Man hörde utifrån, hur stormen rusade genom skogen, rök lövet av björkarne, skakade gårdsgårdarne, riste flöjlar och takskägg. Ibland kom en vindstöt tryckande genom skorsten och blåste eld och rök ut ifrån spiskappan, så att Lotten fick hålla hand för ögon och mun. Och när vinden ett ögonblick höll undan, hörde man fjärden dunka mot östra udden. Plötsligen gav rackan hals ute på backen ⁸²och skallet avlägsnade sig, som om hunden sprungit någon till mötes hälsande eller hotande.

— Gå och se efter, vem det kan vara, så är han snäll, sade gumman till Carlsson, som genast steg upp.

Kommen ut i dörren, såg han endast ett mörker så tjockt, att det kunde skäras med kniv, och vinden tog emot honom med en pust, så att håret stod som ärtris kring huvet. Han lockade på hunden, men skallet gick redan långt borta i källängen och lät numera muntert igenkännande.

— Det kommer främmande så här dags, sade han till gumman, som ställde sig i dörren, vem kan det vara? Jag ska väl gå och se efter. Hör, Clara, tänd lyktan och ge mig

min mössa!

Han fick lyktan och stretade emot blåsten ut i ängen, följde skallet och kom in i talldungen, som skilde ängen från stranden. Skallet hade tystnat, men mellan de susande och knakande furorna hörde han steg av klackjärn mot bergshällen, brakande grenar, som knäcktes av någon, som letade sig väg, plums i vattpussar, svordomar svarande på hundens vinslande.

— Hej! vem är där? ropade han.

— Pastorn! svarade en rostig stämman, och i detsamma såg Carlsson en kvast av eldgnistor, som slogs av ett klackjärn mot en kullersten, och ur ett snår ramlade från bergknallen en liten inpälsad, bredlagd man med ett grovt, väderbitet ansikte inramat i ett par vilda grå kindskägg och livat av små vassa ögon under bryn som av väggmossa.

— Det var ena helvetes vägar ni har här på ön! grälade han till hälsning.

— Nå Herre Jesus, är det pastorn, som är ute i detta hundväder! besvarade Carlsson aktningsfullt sin själasörjares välkomstförbannelser. Men var är ökan då!

— Det är sumpen, vet ja, och den har Robert fått i hamn. Låt oss komma under tak bara, för det blåser mitt igenom kroppen i denna afton. Så, marsch på bara!

Carlsson gick före med lyktan och pastorn efter, följd av rackan, som gjorde små kast in i buskarne för att lukta efter en orre, som nyss lyftat och räddat sig inåt mossen.

Gumman hade gått lyktskenet till mötes ut på backen, och när hon kände igen pastorn, blev hon glad och bad honom vara välkommen.

Han var på resa med fisk till stan och hade fått stormen över sig, så att han måste ta i land över natten; svor och bannade att han inte kunde komma in i tid och bli av med sin fisk, nu då »alla djävlar var ute och klådde efter vart levande liv som gick i vatten».

Gumman ville föra honom in i stugan, men han gick rakt in i köket och föredrog spiselden, där han kunde bli torr. Värmen och ljuset tycktes emellertid bekomma pastorn mindre väl, ty han grinade illa med ögonen, som om han ville morgna sig, under det han drog av sig de våta smorläderstövlarna. Carlsson hjälpte honom under tiden av med en gammal gröngrå bojkavaj, fordrad med fårskinn, och snart satt prästen i en stortröja av ull och i strumplästen framför bordshörnet, som gumman röjt av och dukat med kaffegrejor.

Den, som icke känt pastor Nordström, skulle aldrig ha gissat, att denne skärkarl beklädde ett andligt ämbete; så hade trettio års själavård ute i skären förvandlat den fordom ganska fina kapellpredikanten, när han kom ordinerad från Uppsala. Ytterst knapp lön hade nödgat honom ta sin bärgning ur sjön och jorden, och där ej dessa räckte, måste han vädja till sina församlingsboars goda vilja, vilken han genom ett sällskapligt sätt, lämpat efter omgivningen, måste hålla vid liv. Men den goda viljan visade sig mest i kaffehalvor och trakteringar, som måste förtäras på stället och sålunda icke kunde öka prästgårdens välstånd, men snarare inverka ofördelaktigt på förmånstagarens fysiska och moraliska tillstånd. Som dessutom skärkarlarne, vare sig av dyra erfarenheter om huru i sjönöd Gud endast hjälpte den, som hjälpte sig själv, eller av en inneboende oförmåga att sätta en stark påkommen ostlig vind i

sammanhang med Augsбургiska bekännelsen, icke kunde få något ut av det lilla träkapellet, som de låtit bygga, så blev kyrkogången, vilken ofta även motarbetades av de långa rodderna eller rent av hindrades av ogunstiga vindar, mera ett slags folkmarknad, där man träffade bekanta, gjorde opp affärer och hörde kungörelser, och pastorn den enda lokala myndighet, med vilken man kom i beröring, helst länsmannen bodde långt opp i land och aldrig åkallades i rättssaker, vilka man och man emellan gjordes upp med några danska skallar eller ett halvstop brännvin.

Pastorn hade nu, som sagt, givit sig ut på stadsresa med sumpen, för att sälja fisk, den han själv tagit ur sjön, och efter att ha råkat ut för storm blivit vinddriven. Med bössan väl stuvad i ett nötlädersfodral och matsäck och handbok i en 85skälskinnsväska, våt och ruskig, hade han kommit i ljus och värme och, sedan han gnuggat ögonen, fått plats vid kaffebordet. Inte ett spår av latin och grekiska kunde mera ses i denna från spiselden och två talgljus upplysta skepnad, en korsning av bonde och sjöman. Den förr vita handen, som vänt bokblad i hela sin ungdom, var brun och barkig med gula leverfläckar av saltvatten och solbränna, hård och valkig av åror, skot och rorkult; naglarne voro halvättna, svartkantade av beröring med jord och redskap; öronens musslor igenväxta med hår och borrhade med blyringar för fluss och flytningar; från ulltröjans påsydda skinnficka hängde en hårslinga som bar en urnyckel av någon gul metall med en karniol i; de våta ullstrumporna hade hål för stortån, som fötternas slingrande rörelser under bordet tycktes oavbrutet vilja skyla; tröjan var gulbrun under armarne av svett och byxhjulpen stod på glänt av brist på tillräckligt med knappar.

Han tog upp en rotpipa ur byxfickan, och under allmän aktningsfull tystnad knackade han den mot bordskanten, så att en liten mullvadshög med aska och sur tobak lade sig på golvet. Men handen var osäker och stoppningen gick icke regelrätt, alltför omständligt för att icke väcka oro.

— Hur är det med pastorn i kväll; han är inte riktigt rask, tror jag? kom gumman emellan.

Pastorn lyfte det nerfallna huvet, såg sig omkring uppåt takbjälkarne, som om han letat efter den talande.

— Jag? sade han, och stoppade en nypa tobak på utsidan av pipskallen. Därpå ruskade han på ⁸⁶huvet, som om han ville vara i fred, och försjönk i svårmodiga tankar utan bestämd form.

Carlsson, som såg hur det stod till, viskade åt gumman:

— Han är inte nykt! Och anseende sig böra inskrida, tog han kaffepannan och slog upp i pastorns kopp, ställde brännvinsflaskan bredvid och med en bugning bjöd honom att hålla till godo.

Med en förkrossande blick lyfte den gamle sitt gråa huvud, som om han ville skrämma slag på Carlsson, och skjutande koppen ifrån sig med vämjelse, spottade han ut:

— Är du hemma här, du, dräng? Och därpå vände han sig till gumman:

— Ge mig en kopp kaffe, madam Flod!

Och så försjönk han en stund i djup tystnad, möjligen erinrande sig fordna dagars storhet och den överhandtagande oförskämdheten hos folket.

— Djävla dräng! fräste han än en gång. Ut och hjälp Robert

till rätta!

Carlsson försökte med smicker, men avklipptes genast med:
— Vet du, vem du är? och försvann ut genom dörren.

— Har ni skötarne ute? rök han på gumman som försökte krångla till en ursäkt för drängen, sedan han ryckt opp sig med en klunk ur koppen.

— Ja, kära hjärtans, öppnade gumman slussarna; och alla varpena med. Det kunde ingen drömma vid sextiden det skulle gå till storm för natten, och jag känner Gusten. Han skulle förr gå till botten än han lät gamen ligga på grynnan i natt.

— Å strunt, han reder sig nog! tröstade pastorn.

— Säg inte det, pastorn! Stor sak i garnen, det 87är nog många pengar också, men bara gossen kommer väl ifrån saken, så...

— Han är väl inte så dum att han går och tar opp i det här vädret, då hela sjön ligger på?

— Jo, det är just vad en kan vänta av honom; se, han har alltid haft det efter fadren att vara liksom för mycket mån om det en äger, och han vore i stånd att sätta bort livet för att inte låta skötarna gå förlor'.

— Ja, ser madam, är han så inrättad, så kan inte själva fan hjälpa honom! För resten fiskar det gott; vi var ute till Alkobbarne förleden med sex varp och vi fick aderton valar.

— Nå, var han fet något så när?

— Tror jag det! fet som smör. Men säg nu, madam Flod, vad är det för prat, som löper här om henne, att hon tänker

på till att gifta om sig? Är det sant, det?

— Å, kors i alla mina dar, brast gumman ut, säger man det? Ja, si det är då vådligt, vad folk kan sätta till och prata, när det bär sta!

— Ja ja, mig går det inte för när, återtog pastorn, men är det så som man säger, att det gällde drängen, så vore det synd för gossens skull.

— Å, det är ingen fara åt gossen, och sämre styvfar har mången fått.

— Jaså, det är så dëran i alla fall, kan jag höra. Brinner det så fasligt i den gamla kroppen, att hon inte kan hålla sig längre? Nå nå, köttet vill ha sitt, hähähähä!

— Vill inte pastorn vara så god och ta en halv? avbröt gumman, som blev ängslig över den kärleksfulla tonsamtalet började antaga.

— Tack, madam, som är så god! Tack! En klar kanske! Men jag skulle i säng också och tänker väl, att ni inte har bäddat åt mig än?

Lotten skickades att bädda på kammaren, sedan det beslutits, att Carlsson och Robert skulle ligga i köket.

Pastorn gäspade så stort och kliade den ena foten mot den andra, for med handen över pannan oppåt den nakna skulden, som om han ville stryka bort namnlösa bekymmer, allt under det huvet sjönk i korta, knyckiga avsatser ner mot bordsskivan, där slutligen hakan fick stöd.

Gumman, som såg vart det lutade, gick fram och lade handen varligt på hans axel, klappade honom sakta och bad med bevekande röst:

— Pastorn lilla! Få vi inte ett lite ord i aftons, innan vi gå i

säng? Tänk på gumman, och hennes gosse, som är ute på sjön.

— Ett lite ord, var det ja! Ja! Ge mig boken då — madam vet var hon ligger i matväskan!

Gumman tog skinnpåsen och fick fram en svart bok med ett guldkors på, vilken brukade tas fram som ett reseschatull, ur vilket gamla kvinnor och sjuka brukade bjudas på stärkande droppar; och andaktsfull, som om hon fått ett stycke av kyrkan in i sin låga stuga, bar hon den hemlighetsfulla boken varligt som ett varmt bröd på sina båda händer, sköt sakta bort koppen framför pastorn, torkade en plats med förklädet och lade det heliga framför det tunga huvudet.

— Pastorn lilla, viskade gumman, under det att blåsten dundrade i skorsten, boken är där nu,

— Bra, bra, svarade pastorn liksom i sömnen, räckte ut armen utan att lyfta på huvet, trevade efter kaffekoppen och fick fingret mot grepen, så att koppen stöttes omkull och brännvinet rann i två bäckar framåt det flottiga bordet.

— Oj, oj, oj, klagade gumman och räddade undan boken, det här går aldrig väl; pastorn är sömnig och ska gå och lägga sig.

Men pastorn snarkade redan med armen vilande på bordsskivan och långfingret sträckt till en fånig gest, som om det pekade mot ett osynligt mål, oupphinneligt för ögonblicket.

— Vad i Herrans namn ska vi ta oss till för att få honom i säng? jämrade gumman till flickorna, rådlös hur hon skulle få den sovande vaken, ty hon visste, vilket förfärligt sinne

han hade, när han druckit och blivit väckt, och få honom kvar i köket gick inte an för flickornas skull, och in i stugan inte heller, för då skulle det bli ett pratande. De tre kvinnorna gingo som råttor kring katten för att binda bjällran på honom, men ingen vågade.

Emellertid hade spiselden slocknat av, vinden pressade genom fönsterrutor och otäta väggar och gubben, som satt i strumplästen, måste ha blivit kall, ty ett, tu, tre lyftes huvudet, munnen öppnades på vid gavel och tre anskrin, som när räven ger opp andan, kommo kvinnorna att haja till.

— Jag tror jag nös, sa pastorn, reste sig och gick med slutna ögon till en fönstersoffa, där han nedsjönk, sträckte ut sig på ryggen, och med händerna knäppta över bröstet somnade han in i en lång suck.

Allt hopp var ute att få honom dän, och 90Carlsson och Robert, som kommit tillbaka, vågade icke röra vid honom.

— Han slåss! akta er, upplyste Robert. Ge honom en kudde bara och kasta ett täcke över honom så sover han till i morgon.

Gumman tog flickorna in till sig i stugan, Robert fick ligga på rännet över matbon och Carlsson gick på sin kammare. Ljusen släcktes och det blev tyst i köket.

Snart låg hela huset i sömn, mer eller mindre rolig.

Följande morgon, när hanen gol och madam Flod steg upp för att väcka, voro pastorn och Robert borta. Stormen hade lagt sig något, kalla vita höstmoln tågade från osten in åt land och himlen var friskt blå. Vid åttatiden började gumman sina vandringar ner åt östra udden för att se, om

ingen båt skulle synas ute i fjärden. Ute i rännen mellan kobbarna dök ett och annat revat råsegel fram, försvann och stack fram igen. Sjön vräkte ännu, låg blå som stål, och de yttersta skären hägrade, hängde på luftfärgade skynken, som om de flutit upp ur vattnet och voro på väg att lyfta sin väg som nattdimmor. Ungskrakarne lågo i vikar och uddar och sprungo på sjöarne, när de sågo havsörnen styra sin tunga flykt över dem, doko och kommo upp igen, sprungo på nytt, så att vattnet forsade framför dem. Såg gumman måsarne flyga upp ute på ett skär och hörde hon dem skrika, så tänkte hon, att där kom ett segel, och det kom segel, men alla höllo de undan för ön och föllo av åt norr eller åt söder.

Det blåste kallt; vinden och de vita molnen pinade i ögonen och den gamla gick in i skogen igen, trött på att vänta; och hon tog sig till att plocka lingon i förkläd, för hon kunde inte vara sysslolös, utan måste hava något att fördriva oron med. Sonen var ändå det käraste, och hon hade icke varit hälften så bekymrad den där aftonen, när hon stod vid hagstättan och såg ett annat dunkelt hopp försvinna in i mörkret. Men i dag var gossen ändå mera längtad, för hon kände på sig, att han skulle kanske snart gå ifrån henne. Pastorns ord i går kväll och pratet hade tänt på kruttrån och snart skulle det säga puff! Vem som kom att sveda ögonbrynen, var inte avgjort, men att det skulle hända någon, det var antagligt.

Hon gick så och knallade sakta hemåt och kom upp på eckbacken. Det sorlade nere vid bryggan och hon såg mellan eklövet, hur människor rörde sig kring sjöboden, talade i munnen på varann, förhandlade, utredde, tvistade. Det hade tilldragit sig något, medan hon var borta, men vad?

Oron jagade upp nyfikenheten, och hon spjånade ner för backen för att bli slug på vad som timat. Kommen ner till gårdsgården, såg hon akterstycket av skötekan. De voro alltså hemma och hade rott kring ön.

Normans röst var tydlig när han utlade förloppet:

— Han gick till botten som en sten och så kom han upp igen; men då fick han döden rätt igenom vänstra ögat, och det var rakt som att släcka ett ljus.

— Å, Herre Je', är han död? skrek gumman och rusade över gårdsgården, men ingen hörde henne för Rundqvist, som fortsatte liktalandet i båten.

— Och så fick vi draggen i honom och när flyet tog i ryggen, så...

Gumman hade kommit bakom nätgistorna och kunde icke gå igenom, men hon såg som genom ett flor för en spegel bakom de upphängda näten, huru alla gårdens innevånare lågo, hängde, kröpo omkring en gråskymlig kropp, som var stuvad i ekan. Och hon satte till att skrika och skulle under näten, men nävrarne fastnade i hårflätan och sänkena slog som ett gissel.

— Va i Jesta namn ha vi fått i flundernäten? skrek Rundqvist, som såg att det levde i garnen. Nej, jag tror det är moster!

— Är han slut? skrek madam Flod allt vad hon förmådde. Är han slut?

— Slut som en död hund!

Gumman kom loss och ner till bryggan. Där såg hon Gusten liggande barhuvad och framstupa nere i ekan, men han rörde sig, och under honom syntes en stor luden kropp.

— Är det du, mamma? hälsade Gusten utan att vända sig om. Sicken en vi ha fått fatt i!

Gumman gjorde stora ögon, när hon fick se en fet gråskäl, som Gusten höll på att dra skinnet av. Skälar gåvos visserligen icke varje dag, och köttet kunde ätas, sådant det nu var, tranen räckte till många par stövlar och skinnet var nog värt sina tjugo kronor; men vinterströmmingen var ändå angelägnare, och hon såg inte en fena i båten, blev därför något förstämd och glömmande både den återfunne sonen och den oväntade skälen, utbrast hon i förebråelser:

— Nå, men strömmingen då?

— Ja, den var inte god att komma åt, svarade Gusten, och den kan man köpa för resten, men gråskälar får man inte alla dar.

— Ja, så säger du alltid, du Gusten, men det är stor skam att vara borta i tre dar och inte komma hem med någon fisk. Vad ska vi ha till äta i vinter, tänker du?

Men hon fick intet medhåll, för strömming hade man fått nog av, och kött var ändå kött, utom nu att jägarne hade genom sina märkvärdiga berättelser om jaktäventyret dragit all uppmärksamhet åt sig.

— Ja, passade Carlsson på och högg sig ett stycke av åtelen, hade vi inte jorden, så fick vi allt vara utan mat!

Den dagen blev intet notdrag av, för stora bykgrytan skulle sättas på till trankokning; och det stektes och kokades i köket och dracks kaffe halv; och på södra logväggen spändes skinnet opp som ett segertecken, och det liktalades och förevisades, och alla kommande och gående klentrogne skulle sticka fingerna i skotthålen och höra, hur loden hade

kommit dit, var skälen hade gått opp på stenen, vad Gusten sa åt Norman i sista ögonblicket, när skotten skulle gå och huru slutligen den döde uppfört sig i sista stunden, när han »klipptes som en tråd».

Carlsson var ingen hjälte i de dagarne, men han brynte i hemlighet sitt stål, och när notdräkten slutligen var till ända, satte han sig till rors i sumpen och for in till stan med Norman och Lotten.

När madam Flod kom ner till bryggan för att ta emot de hemkomna stadsresarna, var Carlsson mycket kärvänlig och undfallande, så att gumman strax märkte, att något kommit emellan.

Efter aftonsmaten fick han stiga in i stugan och räkna ifrån sig pengarne; och så skulle han sitta ner och berätta. Men det gick trögt och drängen syntes inte alls hågad lämna något ifrån sig, men gumman släppte honom inte för mindre än att han klämde fram med en reseberättelse.

— Nå, säg nu, Carlsson, mjölkade hon — han var väl oppe hos professors, kan jag tro?

— Ja, jag var oppe ett ryck, förstås, svarade Carlsson, synligen obehagligt berörd av minnet.

— Nåå, hur mådde de?

— Jo, de hälsa så mycket till alla på gån, och de var mycket artiga och bjöd på frukost. Det var fasligt schangtilt i våningen och vi kom bra om ens.

— Nå, så, vad fick han för gott då?

— Å, vi åt hummer och svampignoner och drack porter för resten.

— Nåå säg, Carlsson, han såg väl flickorna också?

— Ja vars, svarte Carlsson frimodigt.

— Och de var sig lika, kan jag tro?

Det voro de nog inte, men det skulle ha roat gumman för mycket, och därför svarte Carlsson inte på det.

— Ja, de var nog så snälla, och vi var i Berns salong till aftonen och hörde på musiken, och så bjöd jag på scherrykoben och smörgåsar. Det var, som sagt, mycket roligt.

Men nu var det i själva verket inte alls roligt och saken hade avlupit på ett helt annat sätt. Så nämligen, att Carlsson blivit mottagen i köket av Lina och fått en halv öl på bordshörnet, för Ida var borta. Därpå hade professorskan kommit ut och hälsat och sagt åt Lina, att det skulle tas hem en hummer till kvällen, för det kom en främmande; och så hade hon gått sina färde. Blivna ensamma, var Lina först något stel, men hur Carlsson satt och menade, så fick han ur henne, att Ida hade mottagit hans brev och läst det högt en kväll, när hennes fästman var där och de satt i kökskammarn och drack porter och Lina rensade champinjoner. Och de hade gapskrattat så de kunde dö; och fästmannen hade läst om brevet två gånger högt som en präst. Och aldrig roligast hade de haft åt »gamla Carlsson» och hans »sista stunder», och när de kom till det där om »frestelser och villovägar», hade fästmannen — han var ölutkörare — föreslagit, att de skulle ut och fresta på Berns salong, och då hade de gått dit och blivit bjudna på sherrykobbelt och smörgåsar.

Antingen nu Linas berättelse rört opp Carlssons sinne och skakat om minnena, så de kommit i oordning, eller han så livligt önskat sig i ölutkörarns kläder, att han satt sig in i dennes angenäma ställning som värd, förväxlat sig med den

hummerätande okände, druckit fästmannens porter och ätit Linas champinjoner, nog av, han framställde sakförhållandet för gumman som han gjorde och med åsyftad verkan, vilket var huvudsaken. Och när det var gjort, kände han sig lugn att skrida till anfall. Pojkarna voro på 96sjön, Rundqvist hade lagt sig, och flickorna hade slutat för dagen.

— Vad är det för prat, som går i socknen här och som jag får igen överallt? började han.

— Vad pratar man nu igen? frågade gumman.

— Å, det är det gamla, om att vi ska tänka på att gifta oss.

— Asch, det ha vi hört nu så länge.

— Ja, men det är ju alldeles orimligt att folk kan säga sådant, som inte är; jag kan rakt av inte förstå sådant, illparade Carlsson.

— Ja, vad skulle han som är unga, raska karlen göra med en gammal käring som jag?

— Å, vad det beträffar med åldern, så har det ingen fara. Får jag säga för min del, att skulle jag en gång *tänka* på att gifta mig, så skulle det inte bli med en slinka, som ingenting kan och ingenting vet, för se, moster, lustan är en sak och gifta sig en annan; lustan, den världsliga lustan, förgår som en rök, och tro och loven är som en tugg snus, när det kommer en annan, som kan bjuda på cigarr. Men si sådan är jag, moster, att den jag gifter mig med, den håller jag loven med, och så har jag alltjämt varit, och den, som kommer och säger annat, den säger ljug.

Madamen spetsade öronen och började misstänka ugglor i mossen.

— Nå, men Ida då, ska det inte bli allvar av med henne och Carlsson? undersökte hon.

— Ida, ja, hon är nog bra för sig, och ville jag bara räcka ut pekfingeret, så hade jag henne på mig, men se, moster, hon har inte det rätta sinnelaget; hon är världslig och fåfäng, och jag tror hon 97helst går på orätta vägar. För resten, jag börjar bli gammal, ska jag säga, och har inte lust att fjollas längre; ja, jag säger rakt ut, att *skulle* jag tänka på till att gifta mig, så skulle jag ta en äldre, förständig mänska, någon som hade det rätta sinnelaget; se, jag vet inte hur jag ska säga riktigt, men moster kanske förstår mig ändå, för moster har det rätta förståndet, ja, det har hon.

Gumman hade slagit sig ner vid bordet för att bättre kunna förstå Carlssons krumbukter och passa på att säga amen, när han väl fått fram sitt ja.

— Nå, men säg, tog hon opp en ny ända på härvan, har då inte Carlsson tänkt på änkan i Åvassa, som sitter där så ensam och inte begär bättre än få gifta om sig?

— Asch, hon, neej, si jag känner henne nog för resten, men hon har inte det *rätta sinnelaget*, för si, det som ska ta mig, det ska vara ett sinnelag. För pengar och utvärtes åthävor och granna klädtrasor, si det var inte värt med mig, för sådan är inte jag; och den, som känner mig rätt, ska inte kunna säga något annat.

Ämnet tycktes vara utgnaget kring alla kanter och någon måste säga sista ordet, medan det var möjligt.

— Nå, vem har Carlsson tänkt sig då? vågade madamen ett djärvt steg framåt.

— Tänkt och tänkt! Man tänker hit och tänker dit, jag har

inte tänkt något alls ännu, men den, som tänkt något, han tale; jag tiger, jag, så att man inte sen ska komma och säga att jag har lockat någon, för sådant är inte mitt sinnelag.

Gumman visste nu inte riktigt, var hon var hemma, men hon måste känna sig för en gång till.

— Ja, men käre Carlsson, om han har Ida i tankarne, så kan han ju inte gå och tänka på någon annan med fulla allvare.

— Ida, hm, den rackarns rävhonan, nej, den vill jag inte ha, om de kasta'na efter mig; nej, bättre opp ska det vara, och kläderna på kroppen ska hon rå om åtminstingen, och har hon lite till, så är det inte ont i det, fast jag inte ser på't, för sådan är jag, och det är mitt sinnelag.

Nu hade man kört och vänt så många gånger, att det var fara bli sittande, om gumman inte knuffade på.

— Nå, Carlsson, vad skulle han säga, om vi skulle ha vårt tillsammans?

Carlsson slog ifrån sig med händerna, som om han genast från första ögonblicket ville jaga bort alla misstankar om en sådan låghet.

— Nej, si det kommer då aldrig i frågan! bedyrade han. Det ska vi aldrig tala om, än mindre tänka ditåt. Nog vet jag vad folket skulle säga alltid, att jag hade tagit henne för guldets, men sådan är inte jag och det är inte mitt. Nej, aldrig på tiderna ska vi tala om den saken mer. Lova mig, moster, och ta mig i hand — (här räckte han ut sin hand) — att vi aldrig talar om den saken mer! Ta mig i hand på det!

Men gumman ville inte ta i hand på det, utan hon ville just tala grundligt om saken.

— Varför ska en inte tala om det, som ändå skulle kunna

bära till? Jag är gammal, vet ju Carlsson, och Gusten är inte karl än att ta vid gården; 99jag behöver någon, som står vid min sida och hjälper på, men jag förstår väl, att han inte vill slita för andra och släpa ut sig för inte, och för det ser jag ingen annan råd än att vi gifter oss. Låt folket prata, de babblar likafullt, och har Carlsson ingenting särskilt emot mig, så ser jag inte något, som skulle kunna hindra det. Vad har han emot mig, säg?

— Inte har jag något emot moster, för all del, men se det där hålens pratet om det och det, och för resten lär Gusten inte bli god på oss.

— Asch, är inte han karl att hålla honom från sig, så ska jag väl mäka det. Till åren är jag nog, men så gammal är jag inte, och det kan jag säga Carlsson mellan fyra ögon att... jag kan nog vara så golik som en annan slinka, när det skall bära te.

Isen var bruten, och nu kom en uppsjö med planer och råd, hur man skulle delgiva Gusten det och hur man skulle ordna med bröllopet och allt det där. Och förhandlingarne räckte länge, så länge att gumman måste sätta på kaffepannan och ta fram brännvinsflaskan, och de räckte ända långt fram på natten och litet till.

FEMTE KAPITLET.

Man slåss på tredje lysningsdagen, går till skrift och håller bröllop, men kommer ändå inte i brudsäng.

Att ingen är bättre än när han dör och ingen sämre än då han gifter sig, fick Carlsson snart erfara. Gusten hade rutit som en hungrig gråskäl, gormat och stormat i tre dagar, under det Carlsson företog en liten resa i något föregivet ärende. Gamle Flod revs upp ur mullen och vändes ut och in på, befanns vara den bästa människa hittills skapad, varemot Carlsson vändes som gamla kläder och befanns vara fläckig på insidan. Han upptäcktes ha varit rallebuse och bibelsjäare, bortkörd från tre platser, rymd en gång med bestämdhet, till tings för slagsmål enligt obestyrkt uppgift. Allt detta fick madam Flod i näsan, men lågan var tänd en gång, och med utsikten till änkeståndets upphörande tycktes gumman kvickna till, leva opp och få skinn på näsan, så hon tålde både vått och torrt.

Fientligheten mot Carlsson hade mest sin rot i att han var en utbörding, vilken nu genom giftorätt skulle komma åt denna jord och detta vatten, som de insocknes vant sig betrakta som i viss mån ¹⁰¹gemensam. Som madamen satt i orubbat bo och sannolikt skulle leva ännu i många år, minskades sonens utsikter att komma till sitt eget; och hans ställning på gården komme efter detta att bli väl mycket lik en drängs, och detta under den förre nyss inflyttade drängens förmyndarskap och goda vilja. Underligt var det alltså icke, att den nerflyttade blev himlarasande och gav

modren skarpa ord, hotade gå in till kronan, taga ut stämning och låta mota bort den blivande styvfadren. Aldra värst blev han, när Carlsson kom hem efter sin lilla tripp, iförd salig Flodens svarta söndagsrock och skälskinns-mössa, som han vid första ömma tillfället hade fått i morgongåva. Han sade ingenting, men han mutade Rundqvist att göra ett spratt, och en morgon, när de skulle sätta sig till frukostbordet, låg på Carlssons plats en handduk som skylde en hop osynliga ting. Carlsson, som ingenting ont anade, lyfte på handduken och fick se sin bordsända dukad med allt skräp han samlat i sin säck och som han glömt under sängen oppe på kammarn. Där stod tomma hummerburkar, sardinlådor, champinjonflaskor, en porterbutelj, en oändlighet med korkar, en spräckt blomkruka med mycket mera.

Han blev grön i ögonen, men visste inte vem han skulle bryta ut emot. Rundqvist hjälpte honom till en avledare med förklaringen, att det var ett vanligt »ralleri» här på orten, när någon skulle sta och gifta sig. Olyckligtvis kom Gusten strax in och uttryckte genast sin förvåning över att lumpsamlaren kommit så här tidigt på hösten, för han bruka' inte visa sig förrän på nyåret; och samtidigt passade Norman på att upplysa det ingen lumpsamlare varit ¹⁰²här, utan att det var Carlssons minnen efter Ida, som Rundqvist velat spela Carlsson ett lite puts med, efter som det var slut nu mellan dem.

Därpå föllo vassa ord, med den påföljd att Gusten reste opp till prästgården och lyckades få sex månars jäv på Carlssons bröllop, efter som denne icke hade klara betyg. Detta var ett streck i räkningen, som Carlsson dock sökte skrapa ut så gott han kunde genom att tillskansa sig små vederlag. Först

hade han tagit sin nya ställning högtidligt, men när detta slog illa ut, beslöt han sig för att inför gårdsfolket åtminstone ta den mera skämtsamt, vilket också lyckades bra utom med Gusten, som underhöll en ettrig under-vattensstrid utan att vilja visa tecken till försoning.

Så gick vintern sin tysta gång med skogshygge, notbygge och isfiske med mellanstick av kortspel och kaffealvor, ett och annat julkalas och alfågelskytte. Och så blev det vår igen; ejdersträckten lockade ut till sjös, men Carlsson satte till alla krafter vid vårbruket för att kunna påräkna en stark skörd, väl behövlig till att fylla bristen, som bröllopet skulle medföra, helst det var meningen att man skulle hålla ett dundrande sådant, så att det skulle minnas i årtal.

Med flyttfåglarne kommo också sommargästerna, och professorn nickade god mening som i fjor och tyckte att allt var »skön» som förut, isynnerhet att det skulle hållas bröllop. Lyckligtvis var Ida inte med. Hon hade gått ur tjänsten i april och skulle visst gifta sig snart. Hennes efterträderska var icke vidare intagande, och Carlsson hade alldeles för många järn i elden för att vilja inlåta sig, i synnerhet ¹⁰³som han hade spel på hand och icke var hågad förlora.

Lysningen togs ut midsommardagen och bröllopet skulle stå mellan höanden och skörden, då det alltid var en liten stiltje i göromålen, både på land och på sjön.

Efter lysningens uttagande märktes en obehaglig sinnesförändring hos Carlsson, som madam Flod var den första att erfara. De hade visserligen efter landsens sed levat som gift folk alltsedan trolovningen, och fästmannen, som hade jävet svävande över sig, visste alltid rätta sitt

uppförande efter de tvingande förhållandena, men när faran var över, stack han näsan i vädret och visade klorna. Detta gjorde dock icke någon annan verkan på madam Flod, som också kände sig säker i tygena, än att hon visade tänderna så många hon hade kvar, och på tredje lysningsdagen bar det ihop.

Hela öns befolkning utom Lotten hade rest till kyrkan för att gå till skrift. Som vanligt hade man tagit minsta möjliga båt för att, ifall man måste ro, mödan skulle bli så liten som möjligt, och det var trångt i båten, helst man medfört matsäck och ett halvpund badfisk åt pastorn, några skålpund ljus åt klockarn samt alla möjliga plagg att byta med, utom segel och åror, öskar och ämbar, pallar och fotspark.

Enligt sedvana hade man ätit en bättre frukost och bjudit varandra ur ömsesidiga krus och halvbuteljer på morgonen. Hett var det också på sjön och ingen ville ro, varför ett litet gräl uppstått mellan karlarne, av vilka ingen hade lust komma svett fram till kyrkan. Kvinnorna hade trätt emellan, och när 104 man kom upp i kyrkviken och hörde klockorna, som man inte hört på år och dag, bilades tvisten. Men det var bara förstgången, som ringde, och man hade god tid på sig. Madam Flod gick därför upp till prästgården med badfisken. Pastorn satt och rakade sig ännu och var vid vresigt lynne.

— Rart främmande i kyrkan i dag, när man får se Hemsöborna, hälsade han och lade rakskrapet på pek-fingret.

Carlsson, som burit fisken, fick emellertid gå ut i köket och ha sig en sup.

Därpå gick man till klockarn med ljusen, och där ficks också en sup.

Slutligen träffades alla på kyrkbacken, tittade på storböndernas hästar, läste på gravvårdarna och hälsade bekanta. Madam Flod avlade ett kort besök vid Flodens grav, medan Carlsson gick avsides. Och så pinglade det och ramlade på i klockstapeln och församlingen kröp in. Men Hemsöborna hade ingen bänk, sedan gamla kyrkan brann, och därför måste de stå på gången. Hett var det vådligt, och främmande kände de sig i det stora rummet, så att de svettades av bara förlägenhet och sågo ut som en rad korrektionister, som skulle stå på palln. Klockan blev elva, innan man kom till predikstolpsalmen, och Hemsöarne hade redan saxat om benen och bytt fot ett par tjog gånger. Solen sken in brännande hett, så det pärlade om pannorna, men de stodo som i en tång och kunde inte röra sig åt en skuggig fläck. Då kommer kyrkvaktarn och sätter opp psalmen nr 158. Orgeln piper ett preludium och klockarn tar opp första versen. Den avsjöngs med liv och lust, efter som man väntade få predikan strax på. Men se så kommer vers två och vers tre.

— Det kan väl aldrig vara allvare, att en ska ta igenom alla arton? viskade Rundqvist till Norman.

Men det var rena allvaret. Och i sakristidörrn syntes pastor Nordströms vredgade ansikte, som blickade ut trotsigt och utmanande på församlingen, som han beslutat ge en duvning, efter som han en gång hade dem i händerna.

Och alla arton verserna sjöngos, så klockan blev halv tolv, innan prästen kom opp i predikstoln. Men då voro de också mjuka, så mjuka, att de föllo ner på sina ansikten och sovo

in. Långvarig blev dock inte sömnen, för ett tu tre skrek pastorn till, så att de slumrande ryckte till, kastade upp huvuena och stirrade fånigt på grannen, som om de frågat om elden var lös.

Carlsson och gumman hade trängt sig så långt fram, att all reträtt till dörrn utan skandal var omöjlig. Gumman bara grät av trötthet och för trånga kängor, som klämde till alltefter som värmen steg. Ibland vände hon sig och kastade en bedjande blick på fästmannen, som om hon bönfällit honom om att bli buren ner i sjön, men han var så inne i gudstjänsten, där han stod i Flodens vida rossladersstövlar, att han endast straffade den otåliga med hätska blickar. Men de andra hade däremot sackat akteröver och kommit under orgelläktarn, där det var svalt och man hade lite skugga. Där upptäckte Gusten också brandsprutan, på vilken han slog sig ner och tog Clara i knä.

Rundqvist höll sig i en pelare och Norman sto 106 bredvid, när predikan började. Det var ord och inga visor, och den räckte i sex kvart. Texten handlade om de visa och ovisa jungfrur, och alldenstund ingen av manfolket tog åt sig, så sov man över lag, sov sittande, hängande, stående.

När en halv timme gått, knuffade Norman på Rundqvist, som stod framlutad med handen för pannan, som om han mått illa, och med tummen pekade han åt Clara och Gusten på brandsprutan. Rundqvist vände sig varligt åt sidan, spärrade upp ögonen, som om han fått se den onde själ, skakade på huvet och log, som om han förstått. Clara satt nämligen med tungan ute och ögonen igenfälda, som om hon sov i smärtsamma drömmar, men Gusten stirrade oavvänt på pastor Nordström, som om han ätit opp vartenda

ord och ansträngde sig att höra timglaset rinna.

— Ja, men de är vådliga, viskade Rundqvist, skred baklänges ut sakta och varligt, trevande försiktigt med hälen för att inte komma för häftigt mot tegelstenarna. Men Norman hade redan läst sig till Rundqvists tanke och kvick som en ål hade han slinkt ut på kyrkogården, dit Rundqvist snart följde, varpå de båda rymmarne styrde vägen ner till båten.

Därute drog en sval sjövind, och de i hast intagna förfriskningarna satte snart krafterna i stånd igen. Tyst och stilla som de kommit vände de åter in i kyrkan och sågo Clara avsomnad i den sovande Gustens armar, vilka höllo henne om livet, men så högt upp, att Rundqvist fann för gott flytta ner dem litet, varvid Gusten vaknade och grep nya tag i sitt rov, som om någon velat ta flickan ifrån honom.

En halv timme till varade predikan, och så dröjde det en halv timme med psalmsång, innan kommunionen började. Nådemedlen mottogos under stark sinnesrörelse, och Rundqvist grät, men madam Flod, som efter slutad ceremoni vid altaret ville tränga sig in i en bänk, höll på att komma i gräl, och blev utvisad, varefter hon tillbragte den sista halvtimmen utanför kyrkvärdens bänk stående på klackarne, som om tegelstenarne bränt henne under sulorna; och när prästen läste opp lysningen, blev hon alldeles vild för att folket såg på henne.

Äntligen var alltsammans slut och man rusade ner i båtarna. Madam Flod gav sig inte till tåls, utan drog av kängorna, sedan hon mottagit lyckönskningarne på kyrkogården och bar dem ner till båten, varefter hon stack fötterna i sjön och

grälade på Carlsson. Därpå kastade man sig över matsäcken, men när det upptäcktes, att pannkakorna voro slut, slogs det larm. Rundqvist ansåg sannolikt, att de voro glömda, och Norman föreslog, att någon ätit upp dem på ditvägen, härvid kastande en ful misstanke på Carlsson.

Så kom man i båt, men då erinrade Carlsson att han hade en tjärtunna oppe i kyrkboden att hämta. Men då blev det storm. Kvinnfolken skreko, att de inte ville ha någon tjära i båten, inte för aldrig det, efter som de hade nya klädningarne på, men Carlsson hämtade tjärtunnan och stuvade den. Då blev det ett liv om vem som skulle sitta nära det farliga kärlet.

— Va ska en sitta på då? gnällde madam Flod.

— Dra opp kjolarne och sitt på ändan, svarade Carlsson, som kände sig betydligt mera hemmastadd, sedan det var utlyst.

— Vad säger han för slag? väste gumman.

— Ja, det sa jag! sitt i båt och låt oss komma av!

— Vem är det som kommenderar på sjön, om jag må fråga? inföll nu Gusten, som tyckte att man gick hans ära för när.

Och så satte han sig till rors, lät hissa på och tog skotet till sig. Båten var djupt lastad, vinden var ytterst svag, solen brände hett och sinnena voro i jäsning. Ekan gick fram »som en lus på en tjärad näver», och det hjälpte inte att manfolket tog segelsupen. Tålamodet förgick därför snart och tystnaden, som rått en stund, avbröts av Carlsson, som ville man skulle ta ner och ro. Det ville däremot icke Gusten; — vänta, bara man kommer utom kobbarne, så blir det segla av, menade han.

Och man väntade. Redan syntes ute i gattet mellan öarne en mörkblå strimma, och man hörde sjöarnes gång mot de yttre skären. Det var en stark ostlig i antågande, och det började leva i seglen. Just när man gått över en udde, kom det luft så att ekan lade till, reste sig och sköt fart, så det porlade efter henne. Nu måste man ta en sup på det över lag, och sinnena lättade opp, under det man gjorde god gång. Men så friskade vinden i, ekan lade läsud under vatten, men gick för en strykande halv sida med. Carlsson blev rädd, höll sig i betten och bad, att man skulle lägga opp och reva.

Gusten svarade icke, utan halade an skotet, så att vattnet kom in.

Då reste sig Carlsson, blev vild och ville sätta 109 ut en år. Men gumman tog honom i rocken och satte honom ner.

— Sitt i båt, för Jessu namn, människa! skrek hon.

Carlsson satte sig igen, men var vit i ansiktet. Men han satt inte länge, förrän han rusade opp med lyftat rockskört, utom sig.

— Nå, Gud sig förbarme, läcker inte den rackarn, hojtade han och slog med rockskörtet.

— Vem läcker? frågades i flock.

— Tunnan, vet ja'!

— Å, Herre Jesus! hördes det nu och alla makade åt sig för tjärfloden som kilade omkring efter alla båtens rörelser.

— Sitt i båt! stormade Gusten, annars seglar jag er i sjön!

Carlsson hade rest sig igen, just när en bris kom. Rundqvist, som såg faran, lyfte varligt på ändan, gav Carlsson en orre,

så han stöp ner. Slagsmålet syntes givet, då madam Flod blev utom sig och fann gott inskrida.

Hon grep sin käresta i rockkragen och ruskade honom.

— Vad är han för en karlstackare, som inte har seglat på sjön förr! Kan han inte vara människa och sitta i båten!

Carlsson blev ond, rök sig lös, men förlorade ett stycke av rockkragen.

— Ska du riva sönder mina kläder, käring! gastade han och satte stövlarna opp på suden för att skydda dem för tjäran.

— Vad säger han för slag? gnistrade gumman. Hans rock! Vem har han fått rocken av kanske? 110Käring för en sån där leksill, som inte har något att komma med...

— Tig! röt Carlsson, träffad i den allra ömtåligaste punkten, eljes svarar jag som sanningen är!

Gusten, som tyckte, att det började gå för långt, tog nu till att jodla en schottisch, i vilken Norman och Rundqvist instämde, varefter det ettriga samtalet mojnade av, kastande sig in på den gemensamma fienden, pastor Nordström, som låtit dem stå i fem timmar och sjunga arton verser. Flaskan gick runt, vinden blev jämnare, lynnena lugnare och under allmän förnöjelse susade ekan in i viken och tog törn vid bryggan.

Emellertid började rustningarna till bröllopet, som skulle räcka i tre dagar. Man slaktade en gris och en ko; köpte hundra kannor brännvin, lade in strömming i salt och lagerbärsblad; bakade, skurade, bryggde, kokade, stekte och malde kaffe. Gusten gick under allt detta och såg hemlighetsfull ut. Lät de andra råda och yttrade ingen mening. Carlsson däremot satt mest framför chiffonjé-

klaffen, skrev och räknade; gjorde Dalaröbud och ordnade med allt som skulle vara.

Dagen före bröllopet var inne, då Gusten tidigt om morgonen packade sin väska, tog bössan och gick ut. Modren vaknade och frågade, vart han skulle hän. Gusten svarte, att han ärnade sig ut och se efter om badfisken gått upp, och så bar det av.

Nere i stranden hade han rustat ut sin båt med matsäck för flera dagar och medfört sängtäck, kaffepanna och andra grejor, behövlige för en vistelse på skären. Han satte strax till segel, och i stället 111 för att ta in i vikarne och se om tiden gått opp i de varma sandiga lågstränderna att bada som det kallades, höll han rätt ut mellan kobbarne.

Morgonen var nu i slutet av juli bländande klar, himlen var blåvit som skummad mjölk och öar, holmar, skär, kobbar, stenar lågo så mjukt smältande i vattnet, så att man icke kunde säga, om de hörde till jorden eller himlen. På de närmaste inåt land stodo granar och alar, och i uddarne lågo skräckor, svärtor, prackor och måsar; längre ut syntes bara martallar; och grisslor, tordmular, svarta, papegojslika, svärmade fräckt omkring båten för att vilseleda jägaren från de i bergsskrevorna gömda boen; slutligen blevo skären lägre, naknare, och här ute syntes endast en enstaka tall lämnad kvar för att bära holken, i vilken ejdrar och skrak skattades på ägg, eller en rönn, över vars krona ett moln av mygg stod vajande för vinden. Därutanför låg blanka havet, där labben höll sin rövarjakt i fejd med tärnor, måsar och trutar och dit havsörnen syntes styra sin tunga, dova flykt för att möjligen gripa en liggande ådfågel. Dit ut till sista skäret styrde nu Gusten, halvliggande vid

rorkulten och med pipan i munnen, låtande en ljum sydlig bris släpa sig; och vid niotiden tog han i land på Norsten. Det var en klippig liten ö om några tunnland med en dalgång mitt i. Endast ett par rönнар stodo skalliga mellan stenarne; eljes växte den praktfulla benveden med sina eldröda bär i skrevorna, och dalgången var betäckt med en tjock matta av ljung, kråkris och hjortron, som nu tagit till att gulna; spridda enbuskar lågo som platt-trampade utmed hållarne och tycktes hålla sig fast med naglarna för att inte blåsa bort. Här var Gusten som hemma hos sig; kände var sten, visste var han skulle lyfta på enruskan för att finna den häckande ejderhonan, som lät stryka sig på ryggen och nappade honom i byxbenet; här stack han ner sin klykstör i en bergrämna och tog fram tordmularne, som han vred halsen av för att ha till frukost. Det var Hemsöbornas strömmingsfiske utanför och här hade de tillsammans med ett annat fiskarlag byggt en bod, i vilken de brukade ta natthärbärke. Dit ställde också Gusten sina steg, tog nyckeln från vanlig plats under takskägget och bar in sina grejor. Boden bestod endast av en stuga utan fönster, med sänglavar, hyllformigt uppslagna över varann, en spis, en trefot att sitta på och ett bord.

Sedan han stuvat in sina ordningar, klättrade han upp på taket, öppnade skorstensluckan och klev ner igen. Därpå tog han strykstickorna på deras plats under en bjälke, tände i spisen, där den siste besökaren icke förgätit gammalt bruk att lägga opp ett fång bränsle åt sina efterkommande. Så satte han på potatispannan, lade ett varv salt fisk över potatisen och rökte en pipa, medan han väntade.

När han ätit och supit, tog han bössan och gick ner till

båten, där han hade vettarne. Rodde ut dem och ankrade dem utanför en udde, och så kröp han in i skåren eller skjutkojan, som var byggd av stenar och ris. Vettarne lågo och gungade på de långa havssjöarne, som bröto in, men inga ejdrar syntes fälla. Väntan blev lång och han tröttnade; drev omkring i strandstenarne och tittade efter en utter, men fick bara opp svarta huggormar och 113 getingbon mellan lysande fackelblomster och torkad sandhavre.

Men han tycktes inte heller angelägen om att få något, utan drev mera för drivas skull, för att slippa vara hemma eller för att det roade honom att driva härute, där ingen såg honom, ingen hörde honom.

Efter middagen lade han sig inne i boden att sova, och aftonvardsdags rodde han ut med torsklinan för att fresta sin lycka i den vägen. Sjön låg nu blickstill och han såg landen sträcka sig i den sjunkande solens guldgata som tunn rök. Det var tyst omkring honom som i en vindstilla natt och han hörde dunket av årtullar på halva milen. Skälarne badade på vederbörligt avstånd, stucko opp sina trindskallar, bölade, blåste och döko ner igen.

Torsken var verkligen i tagen, och han lyckades dra opp några vitbukar, som med sina stora men ofarliga gap gäspade efter vatten och grinade illa mot solen, när de halades upp ur sitt mörker nere i djupen och dinglade in över relingen.

Han hade hållit sig på norra sidan av skäret, men när det blev afton hastigt och han skulle vända till land, märkte han först, att det rökte ur bodens skorsten. Undrande vad som kunde stå på, styrde han med raska steg opp åt stugan.

— Är det du? hörde han inifrån och igenkände pastorns

röst.

— Nej, det är pastorn! förvånades Gusten, när han såg prästen sitta vid spisglöden och steka sill. — Och han är ensam härute?

— Ja, jag är ute och letar efter torsk och har suttit på södra sidan, så att jag inte sett dig. Men 114 varför är du inte hemma och rustar till bröllopet i morgon.

— Ja, si jag blir inte med på det bröllopet, jag, menade Gusten.

— Ah, du pratar, varför skulle du inte vara med?

Gusten förklarade sina skäl, så gott han kunde, varav framgick, att han både ville vara borta från ett tillfälle, som var honom vidrigt, och att han därigenom ville »märka» den, som gjort honom emot.

— Ja, men mor din då? invände pastorn, är det inte synd om henne att bli utskämd?

— Jag kan inte tycka det, svarte Gusten. Mera synd om mig, som ska få en sådan där knöl till styvfar och inte kunna komma till gårn, så länge han sitter där.

— Ja, ser du, min gosse, det kan man inte ändra, och det kan nog hjälpas sedan, men nu ska du ta båten i morgon bitti och resa hem. På bröllopet ska du vara!

— Ja si, det blir nog ingenting av det, när jag har satt mig det i sinnet, försäkrade Gusten.

Pastorn släppte ämnet och började äta sin sill på spishällen.

— Du har väl inte en sup, du? tog han upp. Ser du, min gumma har det laget att låsa in allt starkt, och jag kommer inte så tida åt något.

Jo, Gusten hade nog brännvin och pastorn fick sig en redig, så att han blev talför och pratade hit och dit om socknens angelägenheter, både yttre och inre. Och sittande på stenarne utanför boden sågo de solen gå ner och skymningen lägga sig som ett melonfärgat töcken över kobbar och vatten. Måsarne gingo till vila på tångbanken och kråkorna drogo in åt inre skärgården att söka nattkvarter i skogarne.

Det blev tid att gå i säng och myggen skulle schasas ut ur boden, till vilken ända dörren stängdes och stugan röktes full med Svarta Ankaret, varpå dörren åter öppnades och jakten anställdes med rönkvistar. Och så kastade de båda fiskarena av sig rockarne och klättrade upp i var sin lave.

— Nu ska du ge mig en loppsup, tiggde pastorn, som redan fått sina ordentliga förut, och på sängkanten gav Gusten honom sista smörjelsen, varpå det skulle sovas.

Det var mörkt inne i boden, endast en och annan dagsljusstrimma bröt sig in genom de otäta väggarne, och i den knappa belysningen hittade myggen sin väg till de sömniga, som vredo sig och kastade sig i sina lådor för att undkomma plågoandarne.

— Å, det är för djävligt! stönade slutligen pastorn. Sover du, Gusten?

— Jo vackert! Här blir visst något sova av i natt. Men vad ska man ta sig för?

— Vi få stiga opp och göra eld igen, jag ser ingen annan råd. Om vi hade en kortlek bara, så kunde vi ta en tolv; du har väl ingen, du?

— Nej, inte jag, men jag tror jag vet var Kvarnöarne ha sin,

svarte Gusten och klev ner ur sängen, kröp på jordgolvet under sista laven och kom fram med en något begagnad kortlek.

Pastorn hade slagit eld, lagt enris på spisen och tänt en ljusbit. Gusten satte på kaffepannan och drog fram en strömmingstrumma, som lades mellan knäen och blev spelbord. Och så tändes pipsnuggorna; korten dansade snart och timmarne gingo.

— Tre friska, pass, trumf, hördes det, omväxlande med en och annan svordom, när en mygga oförvarandes satte sitt koppglas på spelarnes nackar och knogar.

— Hör du, Gusten, avbröt pastorn slutligen, som tycktes ha haft sina tankar på annat håll än på kort och mygg — skulle du inte kunna ge honom en näsbränna i alla fall, utan att bli borta från bröllopet? Det ser ju fegt ut att gå undan för en sån där knölföda, och vill du förarga honom, så vet jag bättre råd.

— Nå, hur skulle det bära åt? frågade Gusten, som nog tyckte det var skada att gå miste om trakteringen, vilken ändå togs av hans farsarv.

— Kom hem på eftermiddan strax efter vigseln och säg, att du blivit uppehållen på sjön. Det kan vara chikan nog, och sen tar vi och super honom full tillsammans, så han inte kommer i brudsäng, så ska vi ställa om att pojkarne raljerar med honom. Kan det inte vara nog, det?

Gusten tycktes icke vara ohågad, och tanken på att gå tre dar ensam på skäret och ätas av mygg om nätterna gjorde honom mjuk, i synnerhet som han verkligen längtade efter att få vara med och smaka all härligheten, som han sett rustas till. Planen uppkastades därför av pastorn till

äventyrets utförande och antogs av Gusten, som skulle medverka vid dess sättande i gång. Och nöjda med sig själva och varandra gingo de slutligen till kojs, när dagsljuset bröt in genom dörrspringorna och myggen tröttnat på sin nattliga dans.

Carlsson hade samma afton av hemkomna strömmingsfiskare fått höra, att både Gusten och pastorn hade setts styra ut till Norsten, och han drog därav den nog så riktiga slutsatsen, att något djävelstyg var i görningen. Pastorn hade han fattat ett skarpt agg till, både därför att han skaffat honom sex månars jäv och därför att han visade honom en aldrig tröttnande missaktning. Carlsson hade krupit för honom, strukit sig mot honom, smort honom, men utan framgång. Voro de i samma rum, hade pastorn alltid sin breda rygg mot Carlssons plats, hörde aldrig vad han sade och talade alltid om historier, som mycket väl kunde ha sin tillämpning på föreliggande fall. När nu därför Carlsson fick veta, att pastorn haft sammanträffande med Gusten ute på skäret, antog han, att det var ett möte med bestämt syfte, och i stället för att avvakta mötesbeslutets verkställande, vilket han misstänkte skulle gå ut över hans person, kastade han upp en plan till att mota sina Ollar i grinn. Kustens båtsman befann sig händelsevis på permission och var för tillfället anställd som munskänk och hantlangare på Hemsö, där hans skicklighet som arrangör vid danser och dylikt var väl känd och värderad. Carlsson räknade rätt, när han trodde sig kunna lita på dennes medverkan vid att spela pastorn ett spratt, ty båtsman Rapp hade av pastorn inte blivit framsläppt vid konfirmationen för att han varit svår efter flickorna, och ett års dröjsmål hade vållat honom trassel vid flottan. De båda prästhatarne snodde därför vid

en kaffehalva ihop sin plan att spela pastorn ett riktigt puts, och ett sådant kunde icke gå av för mindre och annat än att prästen skulle fyllas med därvid beledsagande blomständigheter, vilka nog tid och omständigheter skulle ge själva.

Minorna voro sålunda lagda från motsatta håll och slumpen skulle avgöra, vilken som skulle bli den verksammaste.

Så bröt bröllopsdagen in. Alla människor vaknade trötta och ondsinta efter så mycket bråk, och när de första gästerna kommo för tidigt, efter som vattenförbindelserna aldrig kunde vara punktliga, tog ingen emot dem, utan de ströko snopna omkring backarne, som om de kommit att snylta. Bruden var inte klädd än, och brudgummen sprang omkring i skjortärmarna för att torka glas, dra opp buteljer, sätta ljus i stakarna. Stugan var lövad och skurad och alla möbler utburna bakom en knut, så att det såg ut, som om det skulle bli auktion. På gården var rest en flaggstång, på vilken man hissat tullflaggan, lånad för högtidligheten av uppsyningsmannen. Över stugdörren hängde krans och krona i lingonris och prästkragar och på ömse sidor stodo björkruskor. I fönstren voro buteljer med de starkaste färgtrycksetiketter uppradade, så att de lyste långt ut på backen som i ett brännvinsmagasin, för Carlsson hade sinne för starka effekter. Den guldgula punschen sken som solstrålar genom det såpgröna glaset, och konjakens purpur lyste som koleld; de silverliknande tennkapslarne, som täckte korkarne, gnistrade som blanka tjugofyraskillingar, så att några av de djärvare ungbönderna lockades fram att gapa, som om de stått utanför ett bodfönster, kännande en försmak av behagliga rivningar i svalget.

På var sida om dörren låg ett sextiokannsfat, som grova

mörsare bevakande ingången, och det ena 119 höll brännvin, det andra svagdricka; och bakom dem lågo i högar, som kulpyramider, två hundra ölbuteljer, Anblicken var praktfull och krigisk och båtsman Rapp gick omkring som en konstapel, med korkskruv hängande i svångremmen, ordnande krigsmaterielen, som stod under hans kommando. Han hade sirat faten med granris, stuckit upp dem och insatt metallkranar, samt svängde sin sprundhammare som en kanonviska och knackade då och då på kärnen, för att låta höra, att det fanns något i dem. Uppsträckt i paraduniformen med blå tröja och nerlagen krage, vita byxor och blankklädershatt, men dock utan sidogevär för säkerhetens skull, ingav han bondpojkarne stor respekt, och han hade utom munskänkssysslans uppdrag att hålla ordning, avstyra ofog, kasta ut vid behov och inskrida vid befarade slagsmål. De rika pojkarne låtsade förakta honom, men det var bara avundsjuka, för de ville så gärna gå i uniform och tjäna kronan, om de inte hyst en så stark fruktan för daggen och kitsliga kanoniärer.

I köket stodo två grytor med kaffe på spishällen och hoplånta kvarnar skrällde och gnisslade; sockertoppar slogos sönder med yxa, och kaffebröd var travat i fönstren. Pigorna sprungo fram och åter mellan matbon, som var fullhängd med kokt och stekt av alla slag och säckar med nybakat bröd. Ibland syntes bruden sticka ut huvudet genom kammarfönstret med lösflätorna slängande och i bara särkärmarne, skrikande än åt Lotten än åt Clara.

Segel på segel syntes nu styra in i viken, göra en lovschangentilt förbi bryggshuset, stryka och under bösskott lägga till. Men det dröjde länge, innan man vågade sig

opp till stugan, och man strök ännu i flockar omkring backarne.

En lycklig tillfällighet hade vållat, att professors fru och barn måst resa inåt land på en födelsedag, och endast professorn var hemma. Han hade därför välvilligt mottagit bjudningen och även upplåtit sin stora sal till ceremoniens hållande och sin gräsplan under ekarna till kaffedrickning och kvällsvars intagande. Där voro nu långa längor med bräden lagda på bockar och tunnor, avpassade till bänkar utmed borden, som redan voro täckta med dukar, på vilka kaffekopparna voro uppställda.

På backen framför stugan började nu små grupper bilda sig; Rundqvist med skältran i håret, nyrakad, iförd en svart jacka, hade åtagit sig själv att muntra gästerna med spefulla anmärkningar, och Norman, som fått till förtroendeuppdrag att med Rapp sköta saluten, huvudsakligen med dynamitpatroner, höll sig bakom knuten och repeterade i mindre skala med en terzerol. Han hade i vederlag måst lämna i förvar sitt dragspel, vilket i dag var bannlyst, alldenstund ortens styvaste fiolspelare, skraddaren i Fifång, blivit inkallad, och denne herre var mycket känslig för ingrepp i sin konst.

Så kom pastorn, iförd ett skämtsamt bröllopslynne och färdig till gyckel med brudparet, såsom sedvänja fordrade. Han mottogs av Carlsson på tröskeln och bads välkommen.

— Nå, få vi kyrkta med detsamma? hälsade pastor Nordström.

— Å fanken, så brått är det inte! svarte brudgummen utan förlägenhet.

— Är du säker på det? jävade pastorn, under 121 det bönderna grinade. Jag har vigd, döpt och kyrktagit på ett bröllop, men det var också raskt folk, som kunde göra skäl för sig. Allvarsamt, hur är det med bruden?

— Hm, någon fara är det inte den här gången, men man kan inte veta när det bär av, svarte Carlsson, i det han ledde pastorn in att sitta mellan kyrkvärdsfru och Åvassa-änkan, dem han underhöll med fiske och väderleksförhållanden.

Professorn kom nu ner, klädd i frack och vit halsduk samt svart hög hatt. Pastorn grep honom genast som en jämbördig ståndsperson och slog upp samtal, som gummorna belyssnade med spända ögon och öron, för de trodde alldeles säkert, att professorn var en spränglörd man.

Men Carlsson kom in och förkunnade, att allt var redo och att man bara sökte efter Gusten för att få börja.

— Var är Gusten? ropades nu ute på backen och upprepades ända uppåt logen.

Ingen svarade. Ingen hade sett honom.

— Å, jag vet nog, var han är, jag! upplyste Carlsson.

— Var kan han då vara? illmarade pastor Nordström, så att Carlsson märkte det.

— Han har varit synlig ute på Norsten, sjöng en fågel; och han hade någon svinpäl med sig, som fick honom att suppa, kan en tro!

— Nå, då var det inte värt att vänta honom, menade pastorn, om han råkat i dåligt sällskap. Det är illa av honom i alla fall att inte hålla sig hemma, där han har goda föredömen och gott folk att värna 122 sig till. Men vad säger bruden? Ska vi dra sta, eller ska vi bida?

Bruden hördes, och fastän hon var mycket ledsen, ville hon ändå, att man skulle börja, för att kaffet stod och blev kallt eljes. Alltså börjades uppbrottet under dynamitsalut ute på berghällarne; spelman hartsade och skruvade, pastorn fick på sig kappan, brudsvennerna bildade förtravet, och pastorn ledde bruden, som var klädd i svart siden, med vit slöja och myrtenkrans och var hårt snörd, så att det, som skulle döljas, blev än mera synligt. Och så tågade man opp till professors, under fiolens gnissel och bergskottens knallar.

Gumman kastade ännu i sista stunden oroliga blickar omkring sig för att spana efter den förlorade sonen, och när de skulle genom dörrhålet, måste pastorn släpa henne med näsan på ryggen. Men så kommo de in; gästerna ställde upp sig kring väggarne, som om de skulle göra spetsgård kring en avrättning, och brudparet tog plats framför två kullstjälpta stolar täckta med en brysselmatta. Pastorn hade tagit fram boken och fingrade på kragarne, skulle till att härska sig, då bruden lade handen på hans arm och bad honom hålla. De skulle bara vänta ännu ett par ögonblick, så kom nog Gusten.

Det blev nästan moltyst i stugan och man hörde endast stövelknarr och stärkkjolsfras, som efter några ögonblick upphörde. Man såg på varann, blev förlägen, torrhostade, och det blev tyst igen. Slutligen sade pastorn, som hade allas blickar på sig:

— Nu börja vi, för den här väntan blir oss alldeles för lång! Och har han inte kommit nu, så kommer han ej.

Och därmed började han läsa: Dyre kristne, äktenskapet är av Gud själv stiftat...

Det hade gått på en bra stund och de äldre kvinnorna

luktade på sin lavendel och gräto, när plötsligen det hördes ett pang! utanför på gården och rasslet av glasskärvor. Man lystrade ett ögonblick, men lät sig icke vidare störas, utom att Carlsson syntes röra oroligt på sig och snegla ut genom fönstret. Därpå kom ett nytt pang! pang! pang! som när man drar upp champanjebuteljer, och pojkarne, som stodo vid dörren, började fnissa. Oron lade sig något och pastorn frågade just brudgummen: Inför Gud den allvetande och i denna församlings närvaro frågar jag dig, Johannes Edvard Carlsson, om du vill hava denna Anna Eva Flod till äkta hustru och älska henne i lust och nöd? då i stället för svaret en ny ordentlig salva buteljkorkar smattrade, glasskärvor klingade och rackan tog till att skälla alldeles ursinnigt.

— Vem är det som slår opp buteljer därute och stör den heliga akten? röt pastor Nordström ursinnigt.

— Ja, det tänkte jag just fråga! klämde Carlsson ur sig, som icke längre kunde hålla igen sin nyfikenhet och oro. Är det Rapp, som gör spektakel?

— Ä hörru, vad har jag gjort för slag? stormade Rapp, som stod i dörren och kände sig sårad av utpekningen.

Pang! pang! pang! smällde det oupphörligt.

— Gå då ut i Jösu namn och se efter att det inte sker någon olycka, skrek pastorn, så få vi fortsätta sen.

En del bröllopgäster störtade ut, andra stockade sig vid fönstren.

— Det är ölet! skrek någon.

— Elet, elet springer! upprepade professorn.

— Nå, men hur kan man lägga ölet i solskenet också!

Som kulsprutor lågo ölflaskorna i sina högar och smällde

och fräste, så att skummet rann utåt marken.

Bruden var upprörd över det oväntade avbrottet i ceremonien, som inte skulle betyda något gott; brudgummen fick glåpor för sina dåliga anordningar och höll på att komma i slagsmål med båtsman, på vilken han ville skjuta skulden; pastorn var vred över att den heliga akten stördes av buteljerna, men ute på backen stodo pojkarne och drucko skvättar ur buteljbottnarne och råkade i misstag under räddningsarbetet bärga några halvläkta flaskor, ur vilka endast korkarna sprungit. När slutligen stormen lagt sig, samlades man ånyo i stugan, ehuru numera mindre andaktsfullt än förut, och sedan pastorn tagit om frågan till brudgummen, gick ceremonien utan andra störande avbrott än några illa kvävda flin från pojkarne i farstun.

Lyckönskningarne regnade över de nygifta, och så fort man kunde, lämnade man stugan, stinkande av svett, tårar, fuktiga strumpor, lavendel och vissna blombuketter. Och så tågades i livligare fart till kaffebordet.

Carlsson tog plats mellan professorn och pastorn, men bruden hade ingen ro att sitta, utan skulle springa av och anför att se till rustningarne.

Solen sken glänsande på juliaftonen och under ekarne glammades och sorlades. Brännvinet flöt i kaffekopparne, när påtårarne kommo efter dopplingens slut, men uppe vid bordsändan hos 125brudgummen bjöds punsch, vilket icke sågs illa av varken bönder eller pojkar. Det var en dryck, som icke bestods alla dagar, och pastorn lät sig väl bekomma ur sin kaffekopp.

I dag var han ovanligt blid mot Carlsson och drack honom oupphörligt till, berömde honom och visade honom den

största uppmärksamhet, dock icke förglömmade professorn, vars bekantskap skänkte honom mera nöje, emedan han så sällan träffade en bildad man. Men han hade svårt att finna honom i samtalen, då musik icke var hans styrka, och professorn av artighet sökte leda samtalen in på pastorns område, varifrån dock denne helst ville slippa ut. Svårigheten att förstå varandra bidrog också att göra ett närmande omöjligt, varförutom professorn, såsom van att ge sig luft i musik, ogärna talade långa stycken.

Nu kom spelman, som haft mycket svårt att sitta i det obemärkta, upp till högsätet; och, betydligt stärkt i sitt mod av kaffealvor, ville han tala musik med professorn.

— Ber om förlåtelse, herr kammarmusikus, hälsade han och knäppte på sin fiol, si vi har liksom litet gemensamt, för jag spelar också, på mitt vis förstås.

— Res åt helvete, skraddare, och var inte oförsämd! avsnäste Carlsson.

— Jaja, jag ber om förlåtelse, men inte för att det rör Carlsson, men känn på den här fioln, herr kammarmusikus, känn på den och säg mig, om den inte är god; den har jag köft hos Hischen och den har kostat mig tio riksdaler.

Professorn knäppte på kvinten, log och utlät sig vänligt:

— Micket sken!

— Ja, si så är det, när någon förstår sig på; då kan man få höra ett sant ord; men att tala om konst med de här, han skulle viska, men röstmedlen vägrade sig till nyanseringar och han råkade skrika i stället, de här djävla bondbassarne...

— Ge skraddarn en spark i ändan! hördes korus.

— Hör du, du får inte bli full, skraddare, för då blir det

ingen dans av!

— Rapp du, du ska se efter spelman, att han inte super mer!

— Har jag inte blivit bjuden på supa kanske, och är du snål, din skinnare?

— Sätt dig, Fredrik, och var lugn, menade pastorn, för annars får du stryk.

Men spelman ville ovillkorligen resonera i sin konst, och för att belysa sitt påstående om fiolens förträfflighet, började han kvintilera.

— Hör, herr kammarmusikus, hör såna basar; de klingar ackurat som en liten orgel...

— Håll käften på skraddarn!...

Det blev rörelse kring borden och ruset tilltog. Då skriker någon: Gusten är här!

— Var? Var?

Clara upplyser, att hon sett honom nere på vedbacken.

— Säg mig till, när han gått in, ber pastorn, men inte förrän han är inne, hör du det!

Toddyglasen ha blivit framsatta och Rapp slår opp konjaksbuteljerna.

— Det går litet häftigt, det här, menade pastorn avböjande, med Carlsson tyckte, att det gick ordentligt.

Rapp gick i smyg och uppmanade alla att skåla med pastorn, som också snart hade tömt sin första toddy och måste laga den andra.

Pastorn börjar rulla med ögonen och tuggar. Han betraktar så noga han kan Carlssons anletsdrag och söker utröna, om han fått sin hyra än. Men han har svårt att se och inskränker

sig till att skåla med honom.

Då kommer Clara och ropar:

— Nu är han inne, pastorn! Nu är han inne!

— Nej, vad fan säger du; är han inne redan!

Pastorn hade glömt, vem frågan gällde.

— Vilken han är inne, Clara? genljöd korus.

— Gusten, vet jag!

Pastorn reste sig, gick ner i stugan och hämtade Gusten, som han ledde upp till bordet, blyg och bortkommen. Lät hälsa honom i en kopp punsch och hurrarop. Därpå skålade Gusten med Carlsson och sade ett kort: Lycka till då!

Carlsson blev känslfull och drack i botten, förklarande, att det gjorde honom ett stort nöje att se honom, fastän han kom sent, och att han visste två, vars gamla hjärtan det gjorde gott att se honom, fastän han kom sent.

— Och tro mig, slöt han, att den som förstår att ta gamla Carlsson på rätta stället, den vet också var han har honom.

Gusten blev icke hänförd, men han uppmanade Carlsson dricka ett särskilt glas med sig.

Skymningen kom, myggorna dansade och folket surrade; glasen klingade, skratten skrällde och små nödskrik hördes redan här och där i buskarne, avbrutna av fnitter och hurrarop, hojande och skott ¹²⁸under den ljumma sommaraftonens himmel. Och ute i ängarne gnisslade syrsan och snarpade kornknarren.

Borden röjdes, ty nu skulle dukas till kvällsmat; Rapp gick och hängde kulörta lyktor, som han fått låna av professorn, i ekens grenar. Norman sprang med tallrikshögar och

Rundqvist låg på knä och tappade svagdricka och brännvin; flickorna buro fram smör i såtar, strömming i vålmar på skärbräden, pannkakor i staplar, köttbullar i travar. Och när det var färdigt, klappade brudgummen i händerna:

— Var så goda och ta en smorgås! inbjöd han.

— Men var är pastorn? krusade gummorna. Utan pastorn ville ingen börja!

— Och professorn? Var ha de tagit vägen? Ja, si då går det rakt inte an att börja!

Det ropades och letades, men intet svar. Man stod i hopar kring borden som hungriga hundar med glimrande ögon, färdiga att störta in, men ingen hand rörde sig och tystnaden tryckte.

— Ja unnrar, månne inte pastorn ä på husä? hördes Rundqvists oskyldiga stämman.

Utan att avvakta vidare upplysning gick Carlsson ner att söka det hemliga rummet, och mycket riktigt, för öppen dörr sutto pastorn och professorn med var sin tidning i handen, inbegripna i ett livligt meningsbyte. Lyktan stod på golvet och kastade ett rampsken upp på de båda tronbestigarne.

— Ursäkta, mina herrar, men smorgåsen kallnar!

— Är det du, Carlsson! Jaså! Börja ni, så kommer vi genast!

— Ja, men de står och väntar ju, alla människor, och med respekt till sägandes, kunde ju herrarne liksom raska undan lite!

— Kommer strax, kommer strax! Gå du, gå du!

Carlsson, som med belåtenhet tyckt sig märka, att pastorn var »rörd», avlägsnade sig och skyndade lugna sällskapet med den lämnade förklaringen, att pastorn höll på att rusta sig och skulle strax vara till reds.

Ögonblicket därefter syntes en lykta irra fram över backen och åtföljd av två vinglande skuggor nalkas de dukade borden.

Pastorns bleka ansikte blev snart synligt vid övre bordsändan och bruden kom fram med brödkorgen för att bjuda och göra ett slut på den pinsamma väntan. Men Carlsson hade annorlunda i sinnet, och med en kniv knackande i köttbullsfatet, skrek han med ljudlig stämma:

— Tyst, gott folk; pastorn vill säga några ord!

Prästen stirrade på Carlsson, syntes icke förstå var han var hemma, såg att han hade något lysande föremål i handen, och erinrande sig att han sista julen hållit ett tal med en silverkanna i handen, lyfte han lyktan som en pokal i höjden och talade:

— Mina vänner, vi ha i dag en glad fest att fira.

Här stirrade han på Carlsson för att få några upplysningar om festens karaktär och ändamål, för han var redan fullständigt frånvarande, så att årstid, rum, orsak, mening hade förflyktigats. Men Carlssons grinande ansikte gav ingen lösning på gåtan. Han stirrade ut i rymden för att upptäcka någon ledtråd, såg de kulörta lyktorna i eken, och fick en vaggande föreställning om en jättestor julgran, och så var han på spåren.

— Denna ljusets glada fest, kastade han upp, då solen viker för kölden, och snön — han såg den vita bordduken som ett

stort snöfält breda sig ut oändligt långt bort... — mina vänner, då första snön lägger sig som ett täckelse över höstens smuts... nej, jag tror ni skojar med mig...! Hlutt!

Han vände sig bort och krökte ryggen.

— Pastorn har blivit kall! sa Carlsson, och han vill gå och lägga sig! Var så goda och börja, mitt herrskap!

Man lät ej bjuda sig två gånger, utan störtade lös över faten, lämnande pastorn åt sitt öde.

Han hade till nattkvarter fått sig anvisad professors vindskammare, och för att visa, att han var nykter, avböjde han hotande med stryk alla anbud om hjälp. Och med lyktan vid knäna, hopfallen som om han letade nålar i det daggiga gräset, höll han kurs ner på ett fönster, där det lyste. Men i grindhålet fastnade han och gjorde så häftigt an grindstolpen, att lyktan krossades och slocknade. Mörkret slöt sig omkring honom som en säck och han sjönk ner på sina knän, men fönstret med ljuset lyste honom som en ledfyr och han trodde sig gå framåt med en obehaglig känsla av att knäna på hans svarta byxor blevo våta vid varje steg och hans egna knäskålar värkte, som om de slog mot stenar.

Slutligen får han fatt i något mycket stort, runt och fuktigt; han trevar och sticker sig på något knappnålsbrev eller dylikt, får handen fatt i en årtull eller liknande, och i detsamma hör han bruset av vatten och känner att han blir våt. Uppryckt av fruktan att han gått i sjön, reser han sig mot masten och finner i en ljusning, att han står vid en dörrpost, kommer i en överhalning in i en farstu, känner ett trappsteg mot knäna, hör en piga som skriker: Jössus, svagdrickat! ¹³¹och driven av ett dunkelt ont samvete

kryper han upp för trappan, stöter fingerknogarne mot en nyckel, får upp en dörr, som ger vika inåt, ramlar in i en kammare och ser en stor bäddad säng med plats för två; har nog styrka att dra upp täcket, kryper ner med stövlar och allt för att gömma sig, emedan man förföljde honom med skrik nerifrån, och så tyckte han att han dog eller slocknade eller drunknade och att människor ropade på svagdrickat! Men stundtals vaknade han till livet igen, tändes på, drogs upp ur sjön, levde och stod vid julbordet, och så blåstes han ut igen som ett ljus, slocknade, dog, sjönk och blev våt.

Emellertid gick kvällsvarden på under ekarne och fuktades med öl och brännvin så starkt, att ingen mindes pastorn, och när man rivit i sig all mat, så att botten syntes i tallrikar och fat, gick man ner i stugan att dansa.

Bruden ville skicka upp något gott till pastorn på kammaren, men Carlsson övertygade henne, att han helst ville vara i ro och att det var synd att genera honom. Och därvid blev det.

Gusten hade smugit sig ifrån sin bundsförvant, när han märkte, att denne var överlistad, och befattade sig bara med sina egna nöjen, lämnande groll och agg åt glömska och rus.

Dansen gick som en kvarn och spelman satt i spisen och gned; i öppna fönstren hängde svettiga ryggar att svalka sig i nattfriskan, ute på backen sutto de gamla och fröjdade sig åt smällen, rökte, drucko och skämtade i halvsnymningen och det svaga skenet av elden från köksspisen, som bröt ut genom rutorna, och ljusen inne i dansstugan.

Men ute i ängar och backar vandrade par om par i det daggiga gräset under stjärnhimmelns svaga skimmer, för att

vid hödoft och syresång släcka eldar, som tänts av stugans värme, kornvinets starka ande och musikens vaggande tramp.

Midnattens timmar dansade förbi och himlen började ljusna i öster; stjärnorna drogo sig in i skyn, och Karlavagnen stod med fimmelstången rätt upp i vädret, som om den stjalpt bakut; änderna hördes snattra i vassarna och den blanka viken speglade redan morgonrodnadens citronfärger, mellan de mörka alarnes hamnar, som syntes stå på huvet i vattnet och räcka ner till sjöbotten. Men det varade blott en stund; så drogo moln upp ifrån kusten och det blev natt igen.

Då steg ett anskri från köket: glöggen! glöggen! Och i tågordning kommo karlarne med en kastrull, som flammade av brinnande brännvin och kastade blåa sken omkring sig, under det spelmannen spelade en marsch.

— Opp till pastorn med första glaset! skrek Carlsson ännu med ett hopp om att kunna få kronan på verket, och förslaget antogs med hurrarop. Tåget satte sig i gång upp emot professorns, och med mer och mindre säkra steg äntrade man trappan. Nyckeln satt i kammardörren och man klampade in, icke utan en viss fruktan att bli mottagen med hugg och slag. Därinne var tyst och vid det blåa darrande skenet från kastrullen såg man, att sängen stod orörd och var tom. En svart aning om något förfärligt bakslag grep Carlsson, men han gömde sin misstanke och upplöste ovissheten och gissningarne med den tillverkade förklaringen, att han nu mindes, hur ¹³³pastorn sagt, att han ville ligga på höskullen för att slippa myggen. Och alldenstund man icke fick gå med eld till höet, förföll förslaget och tåget satte sig i gång tillbaka ner på backen,

där offret anställdes.

Carlsson utnämnde i hast Gusten till vice värd, tog Rapp avsidet och meddelade honom sina rysliga aningar. Oförmärkt smögo de båda medbrottslingarne upp för trappan till brudkammaren medförande strykstickor och en ljusstump.

Rapp fick eld och i brudsängen såg Carlsson alla sina hemskaste aningar överträffade.

På den vita hålsömsydd huvudkudden låg ett lurvigt huvud som en våt hunds, med munnen vidöppen.

— Nå, si en sån tusan! gnisslade Carlsson. Kunde jag tro, att den hålen skulle bära sig åt som ett sådant svin. Ja, Gud sig förbarme! Och stövlarne har han på sig, den kältringen.

Här voro goda råd dyra. Hur skulle man få dän den sjuke utan att behöva ta i honom, utan att folket fick veta om'et och utan att bruden framför allt märkte något?

— Vi får ta ut'en genom fönstret! förklarade Rapp. Vi får ta'n med en talja och så släpa'n ner till sjön! Släck ljuset bara och så opp till logen efter grejor.

Dörren stängdes utifrån och nyckeln togs ur, varpå de båda hämnarne styrde en omväg upp till logen. Carlsson svärande och bannande, att fick de bara ut honom, så skulle de ginera honom efteråt.

Händelsevis stod ännu saxen kvar, sedan man slaktat kon, och sedan de tagit ner spirorna och fått fatt i block och rep, knogade de på omvägar ¹³⁴bakom stugan och kommo till gaveln under pastorns fönster. Rapp hämtade en stege, saxade spirorna och gjorde dem fast med en läkt vid takåsen. Därpå splitsade han en stropp, fäste blocket och

skar in taljan. Därpå kröp han in i kammaren, medan Carlsson stod nedanför med en båtshake för att bära av.

Sedan Rapp arbetat en stund inne i kammaren, pustande och fnysande, såg Carlsson hans huvud sticka ut och sakta kommendera: hala!

Carlsson halade och snart syntes en svart kropp ute på fönsterbrädet.

— Hala styvt! kommenderade Rapp, och Carlsson höll an. Ut på saxen dinglade nu pastorns slappa kropp, som förlängde sig otroligt som en hängds.

— Fira! kommenderade Rapp igen. Håll an bara!

Men Carlsson hade redan släppt och pastorn låg som en hög i nässlorna, dock utan att ge ett ljud ifrån sig.

I en blink var båtsman ute genom fönstret, fick undan stegen och saxen och nu släpades pastorn ner till klappbryggan.

Komna ner till sjökanten bröt Carlsson ut:

— Nu, din håle, skall du få bada!

Det var grunt i stranden, men mycket gyttjigt av all i åratal utkastad fiskråk. Rapp tog i hällan, som han fästat omkring den sovandes liv, och vräkte honom i sjön.

Då vaknade pastorn och gav till ett skrik som en gris under slakt.

— Hala! kommenderade Rapp, som märkte, att 135 folket lystrade oppe på backen och redan skyndade till.

Men Carlsson lade sig på knä och vältrade pastorn i gyttjan, gnodde in hans svarta kläder med händerna, så att varje spår av olyckan, som skett i brudsängen, var bortblandat.

— Vad är det därnere? Vad är det? ropades uppifrån av de nerrusande karlarne.

— Pastorn har fallit i sjön! Ohoj! svarade Rapp och halade in den skrikande prästen.

Och nu blev det folksamling. Carlsson spelade den ädelmodige räddaren ur livsfara och gjorde den medlidsamme samaritanen, himlande sig och beskärmande sig på brutet landsmål, som han alltid tog till, när han skulle vara vek och trovärdig.

— Kan ni tänka er, att jag kommer ner här som rakt av en händelse, och så hör jag något, som plaskar och kvillar, så jag trodde det var en skäl; och så får jag se, att det var våran egen lelle pastor. Å, Herre Je, sa jag åt båssman, jag tror det är sjölve pastor Nordström, som ligger där och klypper med lellvingen. Och så sa jag åt Rapp: Rapp du, spring etter en tross! Och så sprang Rapp etter en tross. Men när vi feck stroppen om det tjocka på'n, så sätter han till att skrika, som om man ville gälla honom. Och se så han ser ut?

Pastorn såg verkligen obeskrivligt svår ut; och karlarne betraktade sin herde med leda blandad med outrotlig vörndnad och ville skaffa undan honom så fort som möjligt. Till den ändan gjordes en bår av två par åror och på den lades pastorn, lyftes upp på åtta starka axlar att bäras upp till logen, där han skulle klädas om.

Spelman, som var alldeles full och trodde, att det var frågan om något spektakel, stötte till och drog sta med »Ur vägen, ur vägen för gamla Smittens bår!» Pojkar kommo fram ur buskar och sällade sig till, och professorn, som återfunnit sin förlorade ungdom, satte sig i spetsen och sjöng, och Norman, som inte kunnat hålla tätt med sin musikaliska

svada, hade letat fram klaveret.

Men när de kommo upp på gården, rusade kvinnorna till, och när de fingo se pastorn i den sorgliga belägenheten, intogos de av medlidande och förbarmade sig över den medvetlöse. Madam Flod sprang efter ett sängtäcke och kastade över eländet, i trots av Carlssons varningar, och så sattes på varmt vatten och låntes linne och gångkläder av professorn. Och då de kommo upp på logen, lades den sjuke, som han kallades — för ingen ville vara nog vanvördig att vidgå, att han var full — på torr halm. Rundqvist kom med snäppan och ville slå åder, men jagades bort, och när han inte fick sin vilja fram, bad han att åtminstone få läsa något över den sjuke, för han kunde en läsning över vattusiktiga får, men han fick inte alls befatta sig med prästen och ingen annan heller av karltropen.

Men Carlsson smög upp på sin kammare, ensam denna gång, för att undanröja spåren av sin förödmjukelse. När han kom in och såg förödelsens styggelse i den smutsade brudsängen, erfor han ett ögonblicks svaghet, uttröttad av de sista dagarnes och nattens mödor, och han tänkte på hur annorlunda det skulle ha varit med Ida, om deras förhållande kommit till stånd. Han gick fram till fönstret och tittade ut över viken med en lång svårmodig blick. Molnen 137 därute hade skingrat sig och dimmorna samlade sig i vita flor över vattnet; solen gick upp och bröt in i brudkammaren, lyste på det bleka ansiktet och de urvattnade ögonen, som knepos ihop, som om de stretat emot en frambrytande gråt. Håret låg i fuktiga tovor ner i pannan, den vita halsduken var svartfläckig, rocken hängde slapp. Solvärmen tycktes ge honom en fross-skakning, och farande med handen över pannan vände han sig om inåt

rummet.

— Ja, men det är vådligt i alla fall! sade han till sig själv, rök upp sig ur sin slapphet och började riva kläderna ur sängen.

SJÄTTE KAPITLET.

Ändrade förhållanden och ändrade meningar; jordbruket går ner och gruvdriften blomstrar.

Carlsson var icke mannen, som lät obehagliga förnimmelser inverka på sig mer än han ville, utan han hade kropp att ta skurarne, skaka sig och låta det rinna av. Sin ställning som gårdsägare hade han vunnit genom duglighet och vetande, och att madam Flod tog honom till man, var lika mycken vinst för henne som för honom, trodde han. Emellertid, sedan bröllopsoset dunstat av, började Carlsson bli mindre ivrig, säker som han gjorde sig om giftorätt och arv, alldenstund man kunde vänta barnet om ett par månader. Tanken på att göra sig till herre hade han övergivit, då han såg att det inte gick; utan i dess ställe lagade han sig till att göra storbonde. Drog en präktig ulltröja, satte på sig ett massivt förskinn och anlade sjöstövlar. Tillbragte mycken tid vid chiffonjéklaffen, där hans älsklingsplats var; läste bladen, skrev och räknade mindre än förr, övervakade arbetet med pipa i munnen samt visade ett tynande deltagande för jordbruket.

— Jordbruket går ner, sade han, det har jag läst i bladen; och det är billigare att köpa sin säd!

— Han sa annat förr, menade Gusten, som höll noga reda på allt vad Carlsson sade och gjorde, men inskränkte sig till ett slött underkastande, utan att dock inträda som son åt inkräktaren.

— Tiderna förändras och vi med dem! Jag tackar Gud för var dag jag blir klokare! svarade Carlsson.

Samtidigt började han besöka kyrkan om söndagarne, deltog i allmänna frågor och blev vald till kommunalnämnden. Därigenom kom han i närmare beröring med pastorn och fick uppleva den stora dagen att få säga du till honom. Det var en av hans äregirighets största drömmar och han tröttnade inte på ett helt år att tala om på gården vad han sade och vad Nordström svarade.

— Hör du, Nordström lella, sa jag, den här gången ska du låta mig råda! Och då sa Nordström: Carlsson, sa han, du ska inte vara halsstarrig, fastän du är en klok karl, och en förständig karl, sa han.

Därpå följde en mängd kommunala bestyr, bland vilka brandsyn var den mest omtyckta. Det var att resa omkring på socknens bekostnad och dricka kaffe halvvar hos bekanta. Även riksdagsmannavalet, som dock ägde rum långt upp i land, hade sina föreläsnings och sina små efterslängar, som kändes ända ut i skären. Vid valtiden och även eljes ett par gånger om året kom baronen ut med jaktherrar och ångbåt, och då betaltes femtio kronor för jakträtten på ett par dagar; punsch och konjak rann i nätter och dagar, och man skildes från jägarne med den rotade meningen, att det var schangtilt folk.

Carlsson kom sålunda upp och blev ett ljus på gården: en myndighet med högre förstånd om saker, som de andra ej begrepo. Men det fanns en svag 140punkt kvar, och som han kände stundtals: han var uppe från land och var ingen sjökarl.

För att utplåna denna sista rangskillnad syntes han börja

lägga sig mer ombord med sjösakerna och visade stor lust för sjön. Skurade upp en bössa och for på jakt; deltog i notdragning och skötsättning, samt vågade på längre segelfärder.

— Jordbruket går ner och *vi* måste forcera fisket, svarade han hustrun, när hon med oro såg kreatur och åker falla i vanhävd.

— Framför allt fisket! Fisket för fiskaren och jorden för jordbrukaren! förkunnade han, numera oemotståndligt, sedan han av skolläraren på kyrkstämman lärt sig lägga sina ord »pallementarist».

Visade sig någon brist i behållningen, så fick man hugga ved.

— Skogen skall gallras, om den ska bli mogen! Så säger åtminstone den rationelle lantbrukaren; jag vet *inte*, jag.

Och när Carlsson inte visste det, hur skulle då de kunna veta det!

Rundqvist fick jordbruket sig överlåtet, Clara kreaturen. Och Rundqvist lade åkern i gräsvall och sov middag till frukost på dikesrenarne, sov middag till aftonwards i buskarne och kastade stål över korna, när de inte mjölkade.

Gusten hölls på sjön ändå mer än förr och återknöt det gamla jägarförbundet med Norman. Intresset, som ett ögonblick satt alla armar i rörelse, hade fallit bort; att arbeta för en annan muntrade icke vidare, och därför gick det hela lojt, men lugnt, sin stilla gång.

Frampå hösten, ett par månader efter bröllopet, inträffade emellertid en händelse, som verkade likt en kastvind på Carlssons farkost, nyss utlupen med fulla segel. Hustrun

kom nämligen ner med ett dödfött, alldeles för tidigt fött foster. Omständigheterna voro dessutom oroande och läkaren förklarade bestämt, att nu var det slut: inga barn mer!

Det var ödesdigert för Carlsson, ty nu hade han endast till utsikt för framtiden att komma på undantag. Som gumman därtill var krasslig efter förlossningen, hotade denna förändring i hans ställning att inträda förr än drömt var. Gällde sålunda att väl begagna tiden, göra sig vän av den orätta mammon, samla i ladorna och tänka på morgondagen.

Nu blev det nytt liv i Carlsson. Åkerbruket skulle i hast upphjälpas; varför, det angick ingen. Timmer fälldes, för det skulle byggas en ny stuga; varför, det behövde han inte skriva någon på näsan; jägarvurmen måste i hast stävjas hos Norman, som än en gång lockades från sin vän; och Rundqvist fångades in och blåstes upp med ökade förmåner. Det plöjdes, såddes, fiskades och timrades, varunder de kommunala bestyren fingo ligga nere.

Samtidigt slog sig Carlsson på husligt liv; satt inne hos sin gumma och läste ibland ett ord för henne ur den Heliga Skrift eller ur psalmboken; talade till hennes hjärta och vädjade till hennes ädlare känslor, utan att rätt kunna förklara sig, vart han ville hän. Gumman tyckte om att ha sällskap och höra någon prata, så att hon satte värde på dessa små uppmärksamheter utan att vidare fästa något avseende på vad dessa dödsberedelser kunde innebära.

En vinterafton, när viken låg, fjärdarne voro ofarbara och man varit instängd fjorton dagar, utan att 142 kunna hälsa på en granne, utan att få ett brev eller en tidning; då

ensamheten och snön låg tyngande över sinnena och den korta dagen endast tillät obetydligt med arbete, hade folket samlats i köket och Gusten med dem. Elden brann i spisen och pojkarne sutto och byggde på not; flickorna spunno och Rundqvist satt och slöjdade spadskäft. Snön hade fallit hela dagen och gick redan över fönsterrutorna, så att det såg ut som ett likrum inne i köket, och varje kvart måste en karl ut och skotta från dörren, så att man inte skulle snöa in och inte kunna komma till ladugården att mjölka och nattfodra.

Nu var det Gustens tur att gå och skotta; med oljerocken och sydvästen över sin tröja och uttermössa lagade han sig att komma ut; bände upp farstudörren, mot vilken drivorna lagt sig och stod ute på backen i yran. Luften var svart, snöflingorna voro gråa som malar, stora som hönsfjädrar och singlar ner oupphörligt, oupphörligt, lade sig tyst på varandra, lätt först, tyngre sedan, packade sig och växte. Det gick redan upp på stuguväggen ett gott stycke och endast i fönsternas övre kant skimrade ljusen inifrån igenom. Gusten såg, att det lyste ifrån stugan, där han visste att modern och Carlsson voro inne. En hastigt påkommen nyfikenhet förledde honom att pilla ner den övre snön, så att han fick ett kikhål, och stigande upp på drivan kunde han titta in i rummet. Carlsson satt som vanligt framför chiffonjéklaffen och hade ett stort papper framför sig, ovan till tryckt med en stor blå stämpel, som såg ut som ritningen på en riksbankssedel; med pennan lyftad i högsta hugg syntes han tala för gumman, som stod bredvid, färdig att lämna henne pennan till någon skrivning. Gusten satte örat till rutan, men han hörde bara ett mummel för dubbelfönsternas skull. Bra gärna ville han

dock ha reda på vad som försiggick, ty han anade, att det rörde honom på det närmaste, och han hade lärt sig, att det var viktiga saker, som kunde avgöras, när man skrev på tryckt papper.

Sakta öppnade han farstudörren, sköt av sig halmskorna och kröp upp för trappan, tills han kom upp på övre farstugolvet. Där lade han sig på magen och med huvudet hängande ner mot dörren kunde han höra vad som talades inne i stugan hos modern.

— Anna Eva, förkunnade Carlsson med en ton mellan kolportörens och kommunalmannens, livet är kort och döden *kan* komma över oss, innan vi veta det. Vi *måste* därför vara betänkta på att gå hädan, antingen det nu sker i dag eller i morgon, det är *alldeles* detsamma! Skriv därför nu så gott först som sist.

Gumman tyckte inte om att höra så mycket om döden, men Carlsson hade nu i månader inte talat om annat, så att hon endast hade ett lamt motstånd att sätta mot det talet.

— Ja, men sir Carlsson, alldeles detsamma är det inte mig, om jag dör i dag eller om tio år, och jag kan leva länge än.

— Asch, jag har inte sagt att du *ska* dö, jag har bara sagt, att vi *kan* dö, och om det sker i dag eller i morgon eller om tio år, det är alldeles detsamma, då det ändå ska ske! Skriv bara!

— Ja, men det förstår jag inte, strävade gumman emot, som om döden ville komma och ta henne, det kan väl inte...

— Jo, men det är alldeles detsamma, när det ändå ska ske! Kanske det inte är så! Jag vet inte, jag! Skriv i alla fall!

Det var som att lägga ett rep om halsen och dra till, när

Carlsson kom med sitt: Jag vet inte, jag, och gumman kunde inte reda sig längre, utan gav efter.

— Nå, vart vill han komma nu? frågade hon uttröttad och uttråkad av det långa talet.

— Anna Eva, du ska tänka på dina efterkommande, ty sådan är människans första plikt; och därför ska du skriva.

I detsamma öppnade Clara på köksdörren och frågade utåt efter Gusten, som icke ville röja sig och därför förblev tyst utan att dock kunna höra vad som följde inne i stugan.

Clara gick tillbaka in och Gusten klättrade ner, stannade utanför stugdörren och hörde de sista avgörande orden från Carlsson, vilka läto honom sluta till, att skrivningen var verkställd och ett testamente uppsatt.

När han kom in i köket igen, såg folket, att det var något med honom. Han talade i förtäckta ordalag om att han skulle knäppa en räv, som han hört skrika, om att det vore bättre att gå till sjös än sitta hemma och låta lusen äta sig, att lite vitt ibland fodret kunde ge kampar kurage, men också sätta döden på dem, om det blev för mycket.

Carlsson var däremot vid kvällsbordet ytterst människovänlig, underrättade sig om Gustens arbetsplaner och jaktavsikter, tog fram timglaset och lät den vita sanden rinna, ty, sade han, »minuterna äro 145 dyra; låtom oss ock äta och dricka, ty i morgon skola vi dö! Tjo!»

Gusten låg länge vaken om natten, och många mörka tankar och svarta planer korsade sig i hans huvud; men han var ingen stark själ, som kunde ändra omständigheterna efter sitt sinne, sätta om tankar i handling, utan när han tänkt igenom en sak, lämnade han den såsom fullbordad.

Efter att ha sovit några timmar och drömt om andra saker, var han lika glad igen och lät udda vara jämnt, litande på att med dag skulle komma råd, att rättvisan väl skulle ha sin gång och mera sådant.

Våren kom igen, svalorna reparerade sina bon och professorn kom tillbaka.

Omkring hans stuga hade Carlsson under årens lopp röjt en trädgård, planterat syrener, till vilka han hämtat skott och ympar från prästgården, fruktträn och bärbuskar, sandat gångar och anlagt bersåer. Det började därför se herrskapslikt ut på gården. Och ingen kunde neka, att utbördingen dragit in trevnad och välstånd med sig, att han fått kreatur och åker i hävd, hus och stängsel i stånd; till och med priset på fisken hade han drivit upp i staden och inrättat sig med ångbåten, så att de långa tidsödande stadsresorna icke mer behövde göras.

Nu, när han slappade av och var trött samt hölls med bygget på sin stuga, så klagade man.

— Gå på ni själva, nu, får ni se hur gott det är! svarade Carlsson. Var och en för sig och Gud med oss alla!

Och han hade nu sin stuga under tak, började anlägga trädgård och plantera omkring den, väga och röja. Och han hade byggt sin stuga med en viss smak, så att den skämde ut de andra. Den hade bara två rum och kök nere, men den såg ändå ståtligare ut än de gamla stugorna på gården, man kunde inte säga, vad det låg i. Om han rest takstolarne i höjden och låtit takskägget springa långt ut över väggen; eller om det låg i att han sågat »krucifixer» i täckbräderna, eller om det var verandan, som han satt upp framför dörren med några trappsteg. Där var inga dyrbarheter, men det såg

ändå litet villaaktigt ut. Röd var hon som en ko, men knuttimret var svart i ändarne och panelat; fönsterbräderna voro vitstrukna och verandan, ett lätt tak på fyra stolpar, var blåmålad. Och så hade han haft förstånd att välja plats, alldeles under bergrotten och så att två gamla ekar råkade stå mitt framför, ungefär som början till en påtänkt allé eller park. Och när man satt på verandan, hade man deri vackraste utsikten: viken med vassarne, den långa gröna källängen och en sänka genom kalvhagen, så att man såg båtarne längst bort i sundet.

Gusten gick och blängde på allt detta, önskade det ogjort och såg det an som på en geting, vilken hålls med att slå fast sitt näste under takstolarne och som han gärna ville krafsa bort, innan den lagt ägg och kanske blir kvar med sin avkomma. Men han hade inte kraft att ta dän honom, och därför blev han sittande.

Gumman var krasslig och tyckte, att allt var bra som det gick, och i förkänslan av det rammel, som skulle uppstå, när hon gått all världens väg, ¹⁴⁷ såg hon icke ogärna, att hennes man, för det var han i alla fall, skulle ha ett tak över huvet och inte gå som en stackare. Hon förstod inte rättssakerna, men hon hade en aning om, att allt icke var rätt tillgånget med bouppteckning, arvskiften och testamenten, men det fick bli sedan, bara hon slapp ifrån det, och någon gång skulle det bryta löst, om inte förr, så den dagen, när Gusten måste tänka på att gifta sig, och några sådana tankar torde någon ha satt i huvet på'n, för han var inte sig lik mer, utan gick och såg vurmig ut.

En eftermiddag i slutet av maj stod Carlsson i sitt nya kök och murade på spisen, då Clara kom och ropade honom:

— Carlsson, Carlsson, professorn har kommit ut med en tisk herre, som söker honom!

Carlsson fick av förskinnet, torkade händerna och gjorde sig i ordning ta emot, nyfiken vad det ovanliga besöket kunde gälla.

Kommen ut på verandan stötte han på professorn, som medförde en herre i långt svart skägg och som såg skarp ut.

— Direktör Diethoff vill tala till Carlsson, sade professorn och visade med en gest på sitt sällskap.

Carlsson borstade av en sittplats på verandans bänk och bjöd sitta.

Direktören hade inte tid att sitta, utan frågade på stående fot, om Rågholmen kunde få köpas.

Carlsson undrade till vad ändamål, ty holmen var kanske tre tunnland stor med bergknallar, lite granskog och endast obetydligt fårbeta.

— Till industriellt ändamål, uppgav direktören och frågade, vad den kostade.

Carlsson var villrådig och bad om betänketid, tills han kunde utlura, vad det var som gav holmen dess oväntade värde. Men det var icke direktörns mening, att han genast skulle få veta det, utan han upprepade än en gång sin fråga om vad holmen kostade och tog åt bröstfickan, där en tjock ansvällning, synlig genom klädet, antydde, att här fanns moltum!

— Å, den kan väl inte vara så dyr, menade Carlsson, men jag måste tala vid gumman och sonen först.

Och så sprang han ner till stugan; blev borta en bra stund och kom igen.

Nu såg han brydd ut och tycktes ha svårt att komma fram med sin anhållan.

— Säg själv, direktören, vad han vill ge, klämde han slutligen fram.

Nej, det ville inte direktören.

— Nå, om jag säger fem, så tycker herrn väl inte det är för mycket, fick Carlsson fram med andan i halsen och svetten i pannan.

Direktör Diethoff öppnade rocken, tog fram plånboken och lade fram tio stycken hundrakronor.

— Här är ett så länge i hand och de fira kommer på höst. Är det rätt?

Carlsson höll på att dabba sig; men gjorde våld på sina översvallande känslor och svarade tämligen lugnt, att det var rätt, oaktat han bara menat fem hundra kronor, men fått i tusen. Därpå gick man ner till gumman och sonen för att underteckna köpekontraktet och kvittera summan. Carlsson blinkade och grinade åt de båda kompanjonerna, att de skulle hålla med, men de förstodo ingenting.

Slutligen tog gumman på sig glasögonen och läste, efter att ha skrivit under.

— Fem tusen! skrek hon. Vad i allan dar, men Carlsson sa ju hundra.

— Sa jag! tyckte Carlsson. Nej, du hörde orätt, Anna Eva. Kanske jag inte sa tusen, Gusten? Här blinkade han alldeles rysligt, så att direktören såg det.

— Ja, nog *tyckte* jag han sa tusen! höll Gusten med så gott han kunde.

Skrivningen var över och direktören förklarade nu, att han ämnade för sitt bolags räkning ta upp en fältspatgruva på Rågholmen.

Ingen visste, vad fältspat var, och ingen hade nånsin tänkt på den skatten, utom Carlsson, som nog hade haft sina tankar ditåt, men saknat kapital, drog han till med.

Direktören omtalade då, att fältspat var en röd stensort, som nyttjades på porslinsfabriker. Om åtta dar skulle förvaltarens hus, som redan var beställt på snickerifabriken, vara uppsatt, om fjorton skulle arbetarkasernen av trä stå på sin plats och med trettio man skulle arbetet vara i gång.

Och därmed reste han.

Det hade kommit så hastigt över dem, detta guldregn, att de inte hade haft tid att uträkna alla följderna. Tusen kronor på bordet, fyra tusen i höst, för en värdelös kobbe; det var för mycket på en gång. Och därför sutto de hela aftonen i endräkt och spekulerade över vad som kunde falla på dem oberäknat. Naturligtvis finge man sälja fisk och andra produkter åt så många arbetare och förvaltarn, ved också, det var ingen fråga om det; och så kom direktören ut, kanske med familj, och ville bo där på 150sommarnöje; och då kunde man naturligtvis sätta upp hyran åt professorn, och Carlsson kunde kanske få hyra ut sin stuga åt någon och det skulle bli så bra alltsammans.

Carlsson lade själv in pengarne i chiffonjén och satt vid klaffen halva natten för att räkna.

Under den vecka, som följde, gjorde Carlsson täta Dalaröbud, återkom med snickare och målare och höll små mottagningar på sin veranda, där han ställt ut ett bord, vid

vilket han satt och drack konjak och rökte pipa, övervakande arbetet, som nu framskred med stark fart.

Sålunda märktes snart tapeter i alla rum ända ut i köket, där också en Bolinderspis murades in; fönsterna förseddes med gröna utanluckor, som lyste på långa håll, verandan ströks om och blev vit och rosenröd samt fick en blå och vitrandig bolstervarsgardin åt solsidan; och runt om gård och trädgård sträckte sig ett staket av spjälor, gråmålade och med vita knoppar. Folket stod långa stunder och gapade på härligheten, men Gusten stod helst på avstånd bakom en knut eller en tät buske och mottog sällan eller aldrig inbjudningen till Carlssons veranda.

Det var en av Carlssons drömmar, drömda i riktigt klara nätter, att sitta som professorn på en veranda, självsvåldigt lutad bakåt, läppja på ett konjaksglas med fot, se på utsikten och röka en pipa — cigarr hellre, men det var för starkt för honom ännu.

Och han satt där en morgonkvist åtta dagar ¹⁵¹senare och hörde en ångbåt blåsa i sundet utanför Rågholmen.

— Nu kommer de, tänkte han, och som patron på stället ville han vara schangtil och ta emot dem.

Därför gick han ner i stugan och klädde sig, skickade efter Rundqvist och Norman, att de skulle komma och följa honom till Rågholmen och ta emot de främmande herrarne.

Om en halv timme lade ekan ut ur hamnen och Carlsson satt till rors. Pojkarne fingo då och då en påminnelse om att ro i takt, så att man kom fram som folk.

När de krökt om sista udden och sundet öppnade sig, på ena sidan begränsat av Storön och på den andra av Rågholmen,

tedde sig en praktfull anblick för dem. Till ankars i sundet låg en ångbåt, prydd med flaggor och signaler, och mellan båten och land gingo små jollar med matroser i blåa och vita tröjor. Uppe på strandklippan, som lyste rosenröd av den blottade fältspaten, stod en klunga herrar och ett stycke ifrån dem en musikkår, vars mässingsinstrument gävo en praktfull tavla mot de svarta granarna.

Våra roddare från Hemsö undrade, vad man kunde skaffa däruppe, och rodde i skjul för klippan för att kunna komma så nära som möjligt och se och höra. Ett, tu, tre, just som de lågo inunder samlingsplatsen, hördes ett susande i luften som om tolvhundra ejdrar flugit upp, därpå ett dån, som om det kommit inifrån berget, och så ett krasande, som om hela holmen spruckit.

— Vad hålen! var allt vad Carlsson hann säga, ty i nästa ögonblick kom ett stenregn plumsande 152 omkring båten, efterföljt av ett grusregn och så ett hagel av småsten.

Och så talade en röst uppe på berget; talade om storslöjd och näringar, ackumulerat arbete och så något utländskt, som inte Hemsöarne förstodo.

Rundqvist trodde, att det var en predikant, och tog mössan i hand, men Carlsson förstod, att det var direktionen, som talade.

— Ja, mina herrar, slutade direktören, vi ha mycket sten här framför oss, och jag slutar mitt tal med att önska, det de alla må varda bröd!

— Bravo!

Och så blåste musiken upp en marsch. Herrarne kommo nertågande till stranden, alla bärande små stenbitar i

handen, som de fingrade på under skratt och støj.

— Vad gör ni där med båten! skrek en herre i flottans uniform åt Hemsöarne, som vilade på årorna.

De visste inte, vad de skulle svara, men hade inte trott, att det var farligt att titta på ståten.

— Hm! Det är patron Carlsson själv ju! upplyste direktör Diethoff, som kommit fram. Det är ju vår värd på stället, presenterade han. Kom och ät frukost med oss nu!

Carlsson trodde inte sina öron, men övertygades snart om att bjudningen var allvar, och snart satt han på ångbåtens akterdäck vid ett dukat bord, som han aldrig sett maken till. Han hade krusat först, men herrarne voro så ofantligt gemena och tilläto icke, att han tog av sig förskinnet en gång. Men Rundqvist och Norman fick äta i förn med manskapet.

Aldrig hade Carlsson tänkt sig paradiset härligare. Mat som han inte visste namn på och som smälte i mun likt honing, mat som rev opp i halsen alldeles som en sup, mat i alla färger; och sex glas stodo framför hans och alla de andra herrarnes platser; och det dracks viner som var som att lukta på ett blomster eller kyssa en flicka, viner som stack i näsan, som kittlade i benen och som narrade en att skratta. Och under allt detta blåste musiken så ljuvligt, så att det kvillade i näsroten, som om en ville gråta, ibland så det frös om tinningarne, och emellanåt gjorde det så gott i hela kroppen så en ville dö.

Och när allt var till ända, talade direktören för värden på stället, berömde honom för att han hedrade sitt stånd och icke övergav modernäringen för en osäker vinning på andra områden, där nöden gick arm i arm med lyxen. Och så

skålade de med honom. Carlsson visste inte, när han skulle skratta eller vara allvarsam, men han såg herrarne skratta, när han tyckte att det sades något mycket allvarsamt, och då skrattade han med.

Efter frukosten skulle bjudas kaffe och cigarrer och man reste sig från bordet. Carlsson, ädel som en lycklig, gick fram i förn för att se efter om pojkarne fått något, då direktören kallade på honom och bad honom stiga in i hytten ett ögonblick.

Då de kommit in, förelade herr Diethoff honom ett förslag, att han, för att konsolidera sin ställning och kunna uppträda vid förefallande behov med mera auktoritet bland arbetarne på holmen, skulle teckna sig för några aktier.

— Ja, si det förstår jag mig inte på, menade Carlsson, som hade litet lukt på affärskutymmer och ¹⁵⁴visste, att man aldrig skulle avsluta några köp efter att ha druckit.

Men direktören släppte honom icke och efter en halv timme hade Carlsson fyrtio aktier à hundra kronor i Fältspats-Aktiebolaget Eagle samt uttryckligt löfte på att bli revisorssuppleant. — Carlsson bad honom skriva upp ordet! — Inbetalningarne talades inte om; de skulle gå »pö om pö» och à konto.

Därpå dracks kaffe och konjak och punsch och biliner-vatten, så att klockan blev sex, när Carlsson skulle i båt.

Vid debarkeringen fick han fallrep, vilket han ej förstod, utan tryckte han alla matrosernas händer, som stodo vid trappan och bad dem hälsa på, när de kommo i land.

Och med sina fyrtio aktiebrev med vidhängande kuponger lät han ro sig hem, sittande vid roret med en regalia i mun

och en korg punsch mellan knäna.

När han kom hem, svälde han av salighet, bjöd på punsch ända ut i köket, visade aktiebrevet, som sågo ut likt jättestora riksbankssedlar; ville bjuda ner professorn och bemötte de andras invändningar däremot med att han var revisorssuppleant och kunde vara lika så god som en tisk musikant, som inte var någon lärd och inte heller därför någon riktig professor. Han hade bålstora planer; ville grunda ett enda stort strömmingssalteribolag för skärgården, inkalla tunnbindare från England, befrakta fartyg med salt direkt från Spanien! I samma andedrag talade han om moderneringen, dess representanter och framtid, uttryckte sina farhågor och förhoppningar. Man drack hans punsch och insvepte sig i 155 tobaksmoln och glada hägringar om Hemsös lysande framtid.

Carlsson var uppe på tinnarna och han fick svindelanfall. Moderneringen blev satt i bakgrunden, och besöken på Rågholmen blevo dagliga. Han gjorde bekantskap med förvaltaren och satt på hans veranda och drack konjak med bilinervatten, under det arbetarne åsågos knacka stenar för att få ut kvartsådrorna, som utgjorde det svåraste hindret för hela bergets utskeppande på en eller ett par gånger. Förvaltaren var en för detta gruvbas, som hade nog förstånd att stå väl med aktieägaren och revisorssuppleanten och som ägde tillräcklig insikt att fatta, huru länge affären skulle kunna gå.

Men gruvdriftens iståndkommande hade även sitt lilla inflytande på Hemsöbornas fysiska och moraliska välbefinnande, och närvaron av trettio ogifta arbetare började visa sina verkningar.

Lugnet var stört. Det sköt och dundrade hela dagen från berget; ångbåtar visslade i sundet; jakter kommo, lade till och spydde massor med sjöfolk i land. Om aftnarne anlände arbetare upp till gården; slogo lovar kring brunnen och ladugården; falkade efter flickorna; ställde till dansar; söpo med pojkarne och slogos emellanåt. Folket svirade om nätterna och om dagarne var det ingen ordning med dem; sovo på ängarne, stodo och nickade framför spisen. Och litet emellan kom förvaltaren på besök. Då skulle kaffepannan på, och som man inte kunde bjuda den herrn på brännvin, så måste det alltid finnas konjak i huset. Men man fick sälja fisk och smör, och pengar strömmade in, så att det levdes flott, och kött kom oftare på bordet än förr.

Carlsson började bli fet och gick i ett litet halvrus dagen om, dock utan att bli överlastad, och sommaren förflöt som en enda lång fest för honom, som delade tiden mellan kommunala värv, gruvdrift och naturförsköningar hemma kring knutarne.

Han hade nu på hösten varit ute på brandsyn i åtta dagar och kom hem en tidig morgonstund, då han mottogs av gumman med den oroande underrättelsen, att det måste ha hänt något ute på Rågholmen. Där hade nämligen varit tyst i fyra dygn; inte ett skott var lossat och inga ångbåtsvislor hade hörts. Folket hemma på ön hade varit sysselsatt med tröskning, så att ingen haft tid att besöka gruvan. Förvaltaren hade icke heller varit synlig, och arbetarne hade upphört att dra kring ön om kvällarne. Det måste sålunda ha hänt något. För att utröna detta, lät Carlsson spanna för, som han kallade det, när han skulle låta ro sig till gruvan. Ekan hade han låtit stryka vit med blå rand, och för att få ett mera patronaktigt utseende, när han satt till rors, hade han

skaffat sig en talja av en gammal gardinkordong, så att han kunde sitta rak och styra, varförutom han inövat Rundqvist och Norman i båtsmansrodd, så att det såg ståtligt ut, när han kom farande.

Färden gjorde de raskt, sporrade av nyfikenhet och ängslan, och när de kommo i höjd av Rågholmen, förvånades de över den ödslighet, som där rådde.

Där var tyst som i graven och ingen människa syntes till. De stego i land och klättrade bland stenflisen upp till gruvan. Förvaltarens stuga var borta; alla verktyg och redskap sin kos; endast kasernen, som skjulet kallades, stod på sin plats, men utrymd ¹⁵⁷och spolierad, så att allt som löst varit var borttaget: dörrar, fönster, bänkar, lavar.

— Jag tror rent av, att de ha packat in! menade Rundqvist.

— Det ser så ut! genmälde Carlsson och lät spänna för igen, men denna gång till Dalarö, där han måste ha brev liggande på posten.

Och mycket riktigt, där låg ett stort brev från direktören, som förkunnade, att bolaget upphört med sin verksamhet i anseende till råvarans otjänlighet. Och alldenstund Carlssons fordran å fyra tusen kronor utjämnades mot de fyrtio aktier han tecknat och underlåtit inbetala, förefanns inga ouppgjorda affärer mera mellan bolaget och merbemälte Carlsson och konsorter.

— Alltså kuggad på fyra tusen, tänkte Carlsson. Nå, man får vara nöjd.

Och med sin sjöfågelsnatur, fastän han var från land, ruskade han på sig och var lika torr igen, och än torrare kände han sig, då han läste i ett postskriptum, att all

kvarlåtenskap tillfölla Hemsö, om de hade lust att bortföra den.

Litet hopsjunken hemkom Carlsson efter den färden, berövad en massa pengar och sin ärofulla titel. Gusten ville lägga lök på laxen och riva upp i saken, men Carlsson strök över alltsammans med en gest:

— Asch, det var visst värt att tala om. Det var då rakt inte något att tala om.

Men dagen efter var han i full verksamhet med sina tre man och stora »landjan» att hämta bräder och tegel från Rågholmen. Och innan man visste ordet av, hade han rest sig en sommarhydda på ett 158rum och kök nere vid sundet på en plats, som ingen tänkt på, men varifrån man hade utsikt både över byn och fjärden.

Sommaren var förbi och dess luftiga dröm. Vintern stundade, och luften blev tyngre, drömmarne mörkare och verkligheten antog ett nytt utseende, ljusare för somliga, mera hotande för andra.

SJUNDE KAPITLET.

Carlssons sanndrömmar; chiffonjén bevakas, men utredningsmannen kommer och stryker streck över alltsammans.

Carlssons äktenskap, ehuru kort, hade icke varit fullt vad man plägar kalla lyckligt. Gumman var till åren, om icke lastgammal, och Carlsson stod i begrepp att inträda i sin farliga ålder. Intill sina nu ingångna fyrtio år hade han mest släpat för brödet och framkomsten, och den flickan han ville ha hade han fått undvara. Nu, när han var framme och såg utsikt till en lugn ålderdom, började köttet pocka, kanske starkare än annars, emedan han icke haft så strängt arbete sista året, och kanske även därför att han fodrat köttet hårdare än det tålde. Hans tankar började därför att spela, när han satt i köksvärmen, och hans ögon vande sig att följa Claras unga kropp, där hon gick ut och in i stugan. Blicken stannade småningom, slog sig ner och vilade, gjorde små utflykter hit och dit, flög bort, kom igen. Slutligen satt flickan där, inne i ögat, och vart han gick såg han henne. Men det var en annan, som också såg, men ej på Clara, utan på ögonen, som följde henne, och ju mer hon såg, dess mer trodde hon sig se, och det slog sig som en vagel på hennes öga, som värkte och rann.

Det var några dagar före julafton. Mörkret hade fallit, men månen hade kommit upp och lyste klar över snöhöljda granar, över den blanka viken och den vita marken. En snål nordanvind drog fram och sopade torrsnö för sig. Men inne

i köket stod Clara och eldade bakugnen, medan Lotten arbetade i degträget.

Carlsson satt i skåphörnet, rökte pipa och spann som en katt i värmen; hans ögon voro ute på spel och de gassade sig och gonade sig, när de stannade på Claras vita armar, som stucko fram ur linnet.

— Ska du mjölka först, innan vi sopar opp? frågade Lotten.

— Ja, det ska jag, svarte Clara och tog på sig en fårskinnskofta, sedan hon lagt undan raka och viska.

Så tände hon lagårdslyktan och gick ut. Och när hon gått ut, steg Carlsson upp och gick efter.

Om en stund kom gumman ifrån stugan och frågade efter Carlsson.

— Han gick ut efter Clara till lagårn, svarte Lotten.

Utan att vänta på närmare besked, tog gumman en lykta och gick också ut.

Det blåste vasst ute, men hon ville inte vända om och ta på sig något, efter som det bara var ett stenkast att gå. Halt var det på backknallarne och snön småyrde som mjöldamm, men hon kom raskt nog upp till lagården, gick strax in i fjöset, där det var varmt. Där ställde hon sig att lyssna ¹⁶¹och hörde, att någon viskade inne i fårållan. I det svaga månskenet, som föll in genom spindelvävar och höboss på rutorna, såg hon korna vända sina huvuden bakåt och titta på henne med stora, i mörkret grönt lysande ögon. Pallen stod där och stävan också. Men det var inte det hon ville se, det var något annat, något hon för all världen aldrig ville ha sett; något som lockade henne som en halshuggning och som skrämde livet ur henne.

Så gick hon då över ströhögarne fram genom fähuset och kom in till fåren. Där var mörkt och tyst; lyktan stod släckt, men talgljuset rökte ännu. Fåren bände och rasslade med torra lövruskor. Nej, det var inte det hon ville se. Så gick hon vidare och kom in till hönsen, som krupit upp på pinnarne och småkrockade, som om de nyss blivit väckta.

Dörren stod öppen utåt och hon kom ut i månskenet igen. Två par skodon, ett mindre och ett större, hade lämnat spår efter sig i snön, och de voro blåa i skuggorna, och de ledde bort till hagledet, som var avlyftat. Hon följde efter, som om hon dragits på släp av någon, och spåren lågo efter marken som en stolpketting, vid vilken hon var angjord och som nu hivades från ett osynligt ställe inne i hagen.

Och det drog och drog, drog henne in i samma hage, förbi samma stätta, under samma hasselbuskar, där hon en annan gång, en ryslig gång, hade upplevat en aftonstund, som hon aldrig velat minnas. Nu stodo hasslarne nakna och buro bara de nysprungna blomknopparne som små kålmaskar, och ekarne stodo med sitt bruna, hårda löv skramlande ¹⁶²för vinden, men så tunna, att man kunde se stjärnorna och den grönsvarta himlen genom dem.

Och mera ketting, mera ketting stacks ut; slingrade in under granarne, som lossade sin snö över hennes gråa, tunnade hår, när hon kom emot dem, rasade ner över hennes randiga ylleliv, dammade ner på hals och rygg och kylde och vätte.

Allt längre och längre bar det av inåt skogen, där tjädern flög upp från sin nattkvist och skrämde henne, ut över kärr, där tuvorna gungade — över gärdesgårdar, som knakade, när hon skulle sätta över.

Två och två gingo spåren, de ena små, de andra stora, sida

vid sida, ibland trampande i varandra, om varandra, som om de dansat; över stubbåker, där snön blåst av, över stenrös och diken, gärdselhögar och vindfällan.

Hon visste inte, hur länge hon gick, men hon frös om huvudet och var valhänt, stack de magra, röda händerna under kjolen och blåste i dem emellanåt. Hon ville vända om, men det var för sent och hon kunde ha lika långt tillbaka som att gå rakt fram. Framåt gick det därför genom en aspdunge, vars kvarsittande löv dallrade och skälvde som de frusit i nordanvinden; och så kom hon till en stätta. Månskenet föll klart och skarpt, så att hon tydligt kunde se, att de suttit där. Hon märkte intrycket av Claras kjol, av koftan med fårskinnsbrämet. Det var här således! Här! Hon darrade i knäveckan, frös som om blodet blivit is, brann som om det varit kokt vatten i ådrorna. Och hon satte sig utmattad ner på stättan, grät, skrek, lugnade plötsligt av, steg upp och gick över. På andra sidan låg viken blank, svart, och rätt över såg hon ljusen i stugan och ett ljus uppe vid lagården. Vinden blåste skarpt och kändes gå mitt igenom ryggen, slet i hårtestarne och isade näsborrarna; halvspringande kom hon ner på isen, åkte ut på den gungande skivan, hörde den torkade vassen susa om öronen, knäckas under fötterna, och hon slog ikull på en infrusen vakare; reste sig och sprang igen, som om döden varit efter henne och bränt henne i ryggen, nådde andra stranden, men gick mitt igenom isen, som av det utfallande vattnet lagt sig som fönsterrutor på dybotten och som klingande och krasande brusto under hennes tyngd. Hon kände kylan stiga uppåt benen, men hon vågade inte skrika för att inte någon skulle komma och fråga henne var hon varit. Hostande som bröstet ville spräckas, släpade hon sig

upp ur vaken, smög sig uppför backen, gick rätt in i stugan till sängen, lade sig ner och bad Lotten göra eld i spisen och sätta på en panna fläderte; och där blev hon liggande.

Hon lät ta kläderna av sig, kasta täcken och fårfallar över sig, elda upp med långved, men frös ideligen. Därpå lät hon kalla på Gusten, som satt ute i köket.

— Är du sjuk, mor? frågade han med sitt vanliga lugn.

— Nu är jag där, svarte gumman pustande, och jag går aldrig igenom. Stäng dörrn och gå i chiffongjén. Nyckeln ligger bakom kruthornet på hyllan, du vet!

Gusten blev nedslagen och lydde.

— Öppna klaffen; dra ut tredje lådan på vänster hand och ta det stora pappersbrevet... Så där... Lägg det på elden.

Gusten lydde, och snart flammade det på härden, knorrade sig och kolade sig.

— Stäng dörrn, min gosse, och lås till byrån! Stoppa nyckeln på dig! Sitt nu här och hör på mig, för i morgon kan jag inte tala mer.

Gusten satte sig, grät en smula, för nu hörde han det var allvaret.

— När jag lagt igen ögonen, så tar du din fars peschaft, det har du själv, och så sätter du sigill för alla nyckelhålen, tills rättens herrar kommer.

— Och Carlsson? frågade sonen tvekande.

— Den blir på undantaget; det lär väl ingen kunna ta ifrån 'en; men inget mer; och kan du lösa ut honom, så gör det! Gud vare med dig, Gusten; du kunde ha varit med på bröllopet riktigt; men du hade väl dina skäl. Och nu, sir du,

när jag reser, så ska du vara förständig. Ingen stoftkista med silverplåt; du kan ta bara en sån där gul som de har betsade på Slussplan; och inga myckna människor; men klockor vill ja ha, och vill pastorn säga några ord, så må han det, och du kan ge honom far dins sjögskumshuve me silvret och en fårhalva åt frun; och sen, Gusten, ska du se dig om att få gifta dig; ta en flicka du tycker om och håll dig till henne, men ta en av din sort, och har hon pengar, så gör det också ingenting ont; men ta inte opp någon nerifrån; de bara äter dig som lus; och lika barn leka bäst. Vill du nu läsa litet för mig, så ska jag se åt få somna.

Dörren öppnades, och Carlsson slant in, mjuk, men förtröstansfull.

— Är du sjuk, Anna Eva? frågade han kort, så ska vi skicka efter doktorn.

— Det behövs inte, svarte gumman och vände sig åt väggen.

Carlsson anade sammanhanget och ville bli vän igen.

— Är du ond på mig, Anna Eva? Asch, inte var det värt att bli ond för ingenting! Vill du, att jag ska läsa ur boken för dig?

— Det behövs inte! var allt vad gumman svarade. Carlsson, som märkte, att här inte var något mer att göra, och som inte tyckte om bortkastat arbete, tog saken, som den var, och satte sig på pinnsoffan att vänta. Som affärerna voro klara och gumman inte hade lust eller kraft att meddela sig, så var ingenting att tillägga; och vad som rörde Gusten och honom, det skulle nog bli bra med sen. Att hämta en läkare tänkte ingen på, ty folket var vant här att självdö och för övrigt var all förbindelse med land avbruten.

I två dygn bevakade de kammaren och varandra, och när den ena somnade in på en stol eller soffan, tog den andra en lur med ena ögat. Men så snart någon rörde på sig, spratt den andra upp.

På julaftonsmorgon var madam Carlsson död.

Det var för Gusten som om navelsträngen först då blivit avklippt; som om han blivit lössliten från moderslivet och blivit en självständig man. Sedan han lagt igen den gamlas ögon och fått psalmboken under hakan på henne, så att munnen inte skulle falla ner, tände han i Carlssons närvaro på ett ljus, tog fram petschaftet och lack och förseglade chiffonjén.

De kuvade lidelserna vaknade; Carlsson gick fram och ställde sig för chiffonjén med ryggen.

— Höllu, vad gör du för slag, pojke? menade han.

— Jag är inte pojke numer, svarte Gusten, utan jag är bonn på Hemsö, och du är undantagsman.

— Jo, de ska vi bli två om! tyckte Carlsson.

Gusten tog ner en bössa från väggen; slog opp hanen, så knallhatten syntes, trummade på kolven och röt för första gången i sitt liv:

— Ut! Annars knäpper jag dig!

— Hotar du?

— Ja, när inga vittnen finns! svarte Gusten, som tycktes ha haft samkväm med rättskarlar på sistone.

Det var besked och det förstod Carlsson.

— Vänta du bara, tills skifte kommer, sade han och gick ut i köket.

Julafton var dyster detta år. Lik i huset och inte någon möjlighet att få bud efter kista eller svepning; ty snön föll oupphörligt, så att strömmar och fjärdar varken buro eller brusto; att få båt i sjön var omöjligt, ty vattnet var en enda issörja, i vilken man varken kunde ro eller åka eller gå.

Carlsson och Floden, som Gusten nu lät kalla sig, gingo om varandra, suto till bords tillsammans utan att byta ett ord. Huset var i oordning; ingen satte arbetet i gång och alla litade på varandra så att det mesta blev ogjort.

Juldagen föll in, grå, töcknig med snö igen. Att komma till kyrkan var lika omöjligt som att komma någon annan stans; och Carlsson läste därför en predikan i köket. Man kände, att man hade lik i huset, och någon julglädje kom ej till stånd. Maten var slarvigt lagad, ingenting färdigt i tid och alla voro missnöjda. Det låg något dovt i luften ute och 167inne, och som den gamla stod lik i stugan, vistades alla i köket. Där var alltså som en inkvartering, och när man inte åt eller drack, så sov man, en på en soffa, en på en säng; att ta fram kortleken eller dragklaveret föll ingen in.

Annandagen kom och gick lika tung, lika tråkig; men nu förlorar Floden tålmodet. Inseende att dröjsmål kunde vålla svårare obehag, efter som liket börjat förvandlas, tog han Rundqvist med sig i slöjdbon och snickrade en kista, som sedan ströks gul; och med vad som kunde finnas i huset sveptes den döda. Och därmed var femtedagen inne. Som nu vädret icke visade tecken till bättring och det var utsikt att få vänta i fjorton dagar, måste man till vad pris som helst söka skaffa liket upp till kyrkan för att få det i jorden. Till den ändan sköts stora skötekan i sjön och allt manfolk rustade sig till en isbåtsfärd med kälkar, isbillar,

yxor och rep. Och tidigt om sjättedagen gåvo de sig i väg på den livsfarliga färden. Ibland gick en strömfåra öppen, och då rodde man; så kom man till en fjärd som låg; då gällde det få båten opp på kälkarne, och när det var väl gjort, fick man ta i och dra; värst var det i issörjan, där årorna endast plaskade opp och ner, utan att båten kom fram mer än några tum i sänder; ibland föredrog man att gå framför och hugga ränna med isbillar och yxor, men ve då den, som förhögg sig och kom utanför rännan, där ett strömdrag kunde ha ätit sig igenom den tunna skorpan.

Det hade blivit eftermiddag, innan de givit sig tid att äta eller dricka och sista fjärden återstod att tillryggalägga. Så långt de kunde se, öppnade sig ett enda stort snöfält, här och där med små 168runda höjningar, som voro nedsnöade kobbar; himlen var blåsvart i ostkanten och bådade snö; kråkorna kommo flaxande utifrån och drogo åt land för att söka nattkvist; det dånade ibland i isen, som skulle det lika sig till töväder, och skälarne hördes böla ute till sjös. Fjärden låg öppen för havet i östra sidan, men det syntes ingen havsvak. Misstänkt föreföll ändå, att de tyckte sig höra alfågel »alla» utåt havsbanden, men som de icke hört något från land på fjorton dagar, visste de ej, om fyrarna voro släckta, men det togo de för alldeles givet mellan jul och nyår.

— Det här går aldrig längre! yttrade Carlsson, som mest varit tyst.

— Det ska gå, sa Flod och satte axeln mot kälken, men vi ska ta i land på Måskläppan och ha en bit mat i oss.

Och därmed styrde man kosan på den kobbe, som låg mitt i fjärden.

Den låg emellertid längre bort än man trott och den förändrade utseende, ju närmare man kom, men slutligen hade man den på en kabellängd.

— Vak förut! skrek Norman, som hade utkik, håll av åt vänster!

Kälkarne svängde av åt vänster, mera åt vänster ändå, och slutligen hade man gått runt kobben. Den hade av sista solvärmnen eller av varma bottenströmmar kringkurit sig själv och syntes oåtkomlig från alla sidor, åtminstone på kälkarne. Skymningen föll, goda råd voro dyra och Floden, som tagit allt befäl över manövern, uppkastade genast en angreppsplan, så att ekan skulle stryka, sedan skjutsas ut i vaken och i samma ögonblick alla man kasta sig 169i och sätta ut åorna. Och så blev beslutat, så gjordes.

— Ett tu, tre! kommenderade Flod; ekan sköt fart, släppte kälken föröver, vickade till och kistan kom i sjön.

I förskräckelsen glömmen Floden och Carlsson, som voro akterom, att hoppa i båt, medan Norman och Rundqvist räddade sig, och de blevo stående på iskanten. Kistan var illa spikad, fylldes med vatten och sjönk, innan någon fick besinning att tänka på annat än sig själv.

— Nu få vi gå till prästgården genast! befalldes Floden, som i dag var mera handlingskraftig än tankeduglig.

Carlsson gjorde invändningar, men på Gustens fråga, om han tyckte det var bättre att stå kvar på isen hela natten, hade han intet att invända, helst han såg, att allt hopp om att nå kobben var ute.

Rundqvist och Norman kravlade sig emellertid i land, skreko och hojtade åt kamraterna att komma efter, men

Floden svarade endast med att vifta med handen till adjö och pekade söderut i fjärden, där prästgården låg.

Carlsson och Flod vandrade en lång stund tysta; Gusten med isbillen först för att pröva om det bar; Carlsson efter med rockkragen uppslagen, kuslig i lynnet efter det hastiga och ömkliga slut hans hustru fått och vilket man nog skulle kasta på honom.

När de gått en halvtimma, stannade Gusten och pustade; därpå tittade han sig omkring på kobbar och stränder för att se, var han befann sig.

— Nå djäveln, ha vi inte gått galet! brummade ¹⁷⁰han; det var inte Måskläppan, för den ligger där; och han pekade åt ost. Och där ha vi Gillöga tall.

På en långsträckt ö inåt land pekade han ut en tall, som var lämnad ensam uppe på en uthuggen skogshöjd och som, liknande en optisk telegraf med sina två kvarsittande grenar, var ett bekant sjömärke eller landkänning.

— Och där ha vi Trälskär.

Han talade för sig själv och skakade på huvudet.

Carlsson blev rädd, för han var icke hemma i skären och hade haft obegränsat förtroende till Gustens vetande. Floden tycktes emellertid ha tagit sitt bestick, ändrade kurs och satte sig i rörelse mera söderut.

Emellertid hade skymning fallit, men snön lyste ännu något litet, så att de kunde hålla landkänningen; de talade inte ett ord, men Carlsson höll sig tätt i spåren efter sin vägvisare.

Plötsligen stannade denne och lyssnade. Carlssons ovana öra hörde ingenting, men Gustens tycktes vilja knipa ett svagt dån ifrån ostsidan, där en molnvägg, tjockare och

svartare än den töckenslöja, som insvepte synranden, hade stigit upp.

De stodo stilla en stund, tills Carlsson kunde uppfatta ett sakta brus och ett dunkande, som nalkades.

— Vad är det? frågade han och kröp intill Gusten.

— Det är sjön! svarte denne. Om en halv timme ha vi ostvinden här med snötjocka, och vill det sig riktigt illa, så bryter isen upp. Då vete hålen hur det går med oss. Raska på nu bara!

Han satte till att småspringa och Carlsson efter; snön susade om fötterna och dånet tycktes följa.

— Nu är det slut med oss! skrek Gusten och stannade, pekande på ett ljus, som blixtrade fram bakom en kobbe i sydost. Fyrn är tänd, och sjön går öppen!

Carlsson förstod ej faran, men han insåg, att det var på tok, när Gusten var rädd.

Nu hade ostvinden fått fatt dem, så att de på ett stenkasts håll kunde se snöväggen komma framryckande som en mörk skärm, och strax efter voro de omvärvda av snön, som föll tätt, tätt och var svart som sot. Det blev alldeles mörkt kring dem och fyrens ljus, som ännu ett ögonblick blekt och suddigt som en väderson antytt vägen för dem, slocknade slutligen.

Gusten fortsatte i starkt trav, och Carlsson följde så gott han kunde; men han var fetlagd och kunde icke hålla jämna steg, blev andfådd, bad Gusten sakta av, men denne hade ingen lust att offra sig, utan sprang, sprang för livet. Carlsson tog honom i rockskörtet, tiggde och bad, att han ej skulle löpa ifrån honom, lovade guld och gröna skogar,

besvor honom vid salighet och pina, men ingenting halv.

— Var och en för sig och Gud med oss! svarade Gusten och bad Carlsson hålla sig ett par steg efter, annars skulle isen brista.

Det tycktes den också göra, ty bakom dem brakade det allt mer och mer, vad värre var, bruset nalkades nu så tydligt, att man hörde sjöarnes gång mot kobbarne och iskanten, och de väckta måsarne och trutarne skriade efter oväntat byte.

Carlsson flämtade och flåsade, avståndet mellan honom och Gusten ökades och slutligen befann han sig ensam springande i mörkret. Han stannade då tvärt, letade spår, såg inga; ropade, men fick intet svar. Det var ensamheten, mörkret, kölden, vattnet, som kom med döden.

Uppjagad av fruktan satte han ännu en gång fart under fötterna, sprang så att han såg, huru snöflingorna gingo baklänges, fastän de hade samma riktning som han, och så ropade han igen.

— Följ med vind, så kommer han väst på land! hördes en flyende röst inifrån mörkret, och så blev det tyst igen.

Men nu hade Carlsson inga krafter kvar att springa, utan modlös lät han farten sakta och gick, steg för steg, utan att kunna förmå sig göra motstånd, under det han hörde sjön komma bakom sig, dånande; frustande, suckande, som om den enkom varit ute på nattligt rovtåg.

Pastor Nordström hade gått och lagt sig klockan åtta om aftonen och legat och läst Stiftstidningen, varefter han somnat in mycket tungt. Men vid elvatiden kände han sin gummas armbåge i sidan och hörde henne kalla.

— Erik! Erik! hörde han i sömnen.

— Vad nu då, kan du inte vara lugn! morrade han halvvaknen.

— Lugn! Tror du inte jag är lugn!

Fruktande några långrandiga förklaringar, skyndade pastorn sig att bedyra, det han var övertygad om lugnet, repade eld på en tändsticka och frågade vad som stod på.

— Det är någon som ropar i trädgård! Hör du inte!

Pastorn lyssnade och satte på glasögonen för att höra bättre.

— Ja, min själ gör det så! Vem... kan det vara?

— Gå och se efter, vet jag! svarade frun och gav gubben en ny påstötning.

Pastorn fick kalsongerna och pälsen på sig, sköt fötterna i sina bottforer, tog ner bössan från väggen och satte på en knallhatt; skakade ner fångkrutet och gick ut.

— Hej, vem där! ropade han.

— Flod! svarade en dov stämman bakom syrenhäcken.

— Vad fan står nu på, att du kommer så här dags! Ligger gumman i själtåget?

— Det är allt värre än så! lät Gustens medtagna stämman. Vi ha förlorat henne!

— Har ni förlorat henne?

— Ja, på sjön ha vi förlorat henne.

— Men kom in då för all världen och stå inte här i kylan!

Gusten såg ut vid ljusskenet som ett urblåst ägg, enär han varken ätit eller druckit på hela dagen och dessutom haft det hundgöret att springa kapp med ostvinden. Sedan

pastorn i ett andetag fått redogörelsen för förloppet, gick han in till sin gumma, och efter en liten storm på några minuter fick han nyckeln till ett visst skåp ute i köket, dit han förde sin skeppsbrutne gäst. Och snart satt Gusten vid det stora köksbordet, medan pastorn tog fram brännvin, istersmör, pressylta och bröd och satte för den uthungrade.

Därpå rådslogs om vad som kunde göras för de strandsatta. Att gå ut i natten och båda upp folk i mörkret var bortkastad möda; att tända eldar i strand var farligt, emedan det kunde vilseleda fartyg, om skenet verkligen förmådde genomtränga tjockan.

Pojkarne på kobben ansågs ingen nöd vara med, men värre såg det ut för Carlsson. Gusten trodde sig nämligen veta, att fjärden brutit upp och att Carlsson vore slut vid det här laget, och »det såg ut», menade han, »som om han fått för sina gärningar».

— Hör du, Gusten, invände pastor Nordström, jag tycker ni ha varit orättfärdiga mot Carlsson, och jag vet inte, vad du menar med hans gärningar. Hur såg gårn ut, när han tog vid? Har han inte arbetat upp hemmanet åt dig? Har han inte skaffat dig sommargäster och byggt dig en ny stuga? Och att han gifte sig med änkan, nå, hon ville ju ha'n; att han bad henne göra testamente, det var ju inte ont i att försöka, men att hon gjorde det kunde vara mindre välbetänkt av henne. Carlsson var en rapp karl, och han gjorde allt vad du skulle ha velat göra, men inte kunde! Va?

— Vill du kanske inte att jag skall fria åt dig hos änkan i Åvassa med sina åtta tusen riksdaler? Nej, hör du, Gusten, du ska inte vara sträng, och ser du: det finns flera synpunkter på mänskorna än din!

— Jaja, men han tog i alla fall livet av mor, och det glömmer jag inte på länge.

— Å strunt, det har du glömt, när du krupit i säng med din hustru; och om Carlsson verkligen tagit livet av henne, det är ganska ovisst. Hade gumman till exempel tagit på sig, innan hon sprang ut om kvällen, så hade hon inte förkylt sig. Och inte tog hon väl det så när, att han, unga karln, fjollades med flickan. Nu tycks emellertid saken vara utspelt och vi få se till i morgon bitti, vad som kan göras. Vi ha söndag och folket kommer nog till kyrkan, så vi slipper båda upp dem! Gå nu och lägg dig och var lugn, och tänk på, att den enes död är den andres bröd.

Följande morgon, när kyrkfolket stod på backen, kom pastor Nordström upptågande i sällskap med Flod. I stället för att gå in stannade han i hopen, som redan tycktes underrättad om vad som hänt. Och sedan han förkunnat mässfall, uppmanade han allt manfolk att samlas med båtarne nere vid prästgårdsbryggan så fort de kunde för att fara ut och bärga de nödställda. Det förnams visserligen något knot i bakgrunden, där utbördingen hade några ovänner från kommunalstämman, vilka föreburo, att de icke ville undvara gudsordet.

— Å strunt, invände pastorn, ni är inte så fasligt angelägna att höra min spiksoppa, om jag känner er rätt. Va? Va säger du, Åvassan, du som är så skriftlärd, så du hör, när jag kommer i botten på såpfjordingen?

Det gick ett stilla löje genom hopen och betänkligheterna voro hävda till hälften.

— Vi ha för resten söndag om åtta dar och kom då, så ska jag dra er, ska ni få se, och tag käringarne 176 med er, så

lovar jag ge dem en uppborstning för ett halvt kvartal. Är vi ense nu att ta åsnan ur brunnen?

— Jaa! sorlade hopen, som om de fått avlösning från sabbatsbrottet.

Och så skingrades man för att gå hem och klä om sig och gå till sjös.

Snöyran hade upphört, vinden hade gått på norden och det var kallt, klart väder. Fjärden gick uppe, blåsvart svallande omkring de bländvita kobbarna, när ett tiotal skötekor lade ut från prästgårdsbryggan. Karlarne hade kommit i pälsrockar, skälskinnsluvor, medförande yxor och draggar. Att segla var ingen tanke på, utan man hade bemannat årorna. Pastorn satt med Gusten i första båten, rodd av fyra de styvaste skärkarlarne och medförande båtsman Rapp som utkik och plikthuggare.

Man var allvarsamt stämd, men icke överdrivet ledsen; ett människoliv mer eller mindre brukade sjön inte räkna så noga på.

Det gick tämligen hög sjö och det inslagna vattnet frös genast, måste huggas upp och vräkas ut. Ibland kom en isflaga simmande, skrapade mot båtboarden, dök under och kom upp igen; ibland med infrusna vass-strån, löv, pinnar, lösryckta från stränderna.

Pastorn satt med sin kikare och spanade åt Trälskär, där Hemsöpojkarne sutto fångna, stundom kastande en hopplös blick utåt fjärden, där Carlsson sannolikt låg drunknad, stundom forskande efter ett spår på de drivande iskakorna, ett spår av en fot, ett klädesplagg eller liket självt. Men förgäves.

Efter ett par timmars rodd nalkades man skäret. Rundqvist och Norman hade på långt håll upptäckt undsättningsflottiljen och tänt glädjeeldar på stranden. Och när båtarne lade till, visade de mera nyfikenhet än rörelse, ty livsfara hade de aldrig varit i.

— Inte så länge man har land under sig! menade Rundqvist. Som dagen var kort, började upptagningen av ekan genast, och strax därpå draggningen efter kistan.

Rundqvist kunde precis peka på fläcken, där hon låg, för han hade sett mareld lysa på vattnet. Man drog varp på varp, men utan att få upp annat än långa tångrevor med musslor och andra kräk på; man draggade hela förmiddagen ända till middagen, men utan framgång. Folket började se trötta ut och ledsna. Några hade gått i land för att ta sig en sup och en smörgås eller koka kaffe, då Gusten slutligen förklarade, att han icke vidare ansåg något kunna göras, enär strömmen sannolikt fört kistan ut på djupet.

Som ingen var vidare angelägen om att se liket flyta upp och saken strängt taget icke angick någon personligen, erfor man en viss lättnad över att bli befriad från obehaget att visa sig känslolös för andras bekymmer.

För att emellertid få ett någorlunda avrundat slut på en snöplig ändalykt, gick pastor Nordström fram till Flod och frågade, om han ville, att de skulle göra något för gumman. Boken hade pastorn med sig, och en psalm kunde man väl alltid utantill. Gusten mottog med tacksamhet förslaget, som meddelades åt församlingen.

Solen höll på att sluta sin korta bana och kobbarne lågo rosenröda i sista belysningen, när folket samlade sig på

stranden i en klunga för att övervara den efter omständigheterna tillpassade jordfästningen. Pastorn steg ner i en eka, åtföljd av Gusten; gick ut i akterstäv, tog upp sin bok, satte sin näsduk mellan vänstra handens fingrar och blottade sitt huvud, under det alla karlarne på stranden ströko av mössorna.

— Ska vi ta 452, Jag går mot döden, kan ni den utantill? frågade pastorn.

— Jaa! svarades från stranden.

Och så steg sången dallrande av kölden först, sedan av rörelse över det ovanliga i ceremonien och de gripande tonerna i den gamla psalmen, som ledsagat så många i den sista vilan.

De sista tonerna klingade ut och ekade över vatten, mot skär, genom den kalla luften, och det blev ett uppehåll, varunder man endast hörde nordans sus i martallarnas barr, vågornas plask i stenarne, måsarnes skri och båtarnes huggande i botten. Pastorn vände sitt åldriga, fårade ansikte ut mot fjärden och solen lyste över hans kala huvud, kring vilket de gråa hårtestarne ristades av blåsten som hänglavar på en gammal gran.

— Av jord är du kommen, jord skall du åter varda, Jesus Kristus vår Frälsare skall dig uppväcka på den yttersta dagen! — Låtom oss bedja! började han med sin djupa stämma, som kämpade mot vind och våg för att höras.

Och så gick jordfästningen på, ut till Fader vår, och efter välsignelsen sträckte han sin hand ut över vattnet till ett sista farväl.

Mössorna sattes på. Gusten tryckte pastorns hand och

tackade honom, men tycktes ännu ha något på hjärtat.

— Hör nu, pastorn, jag tycker ändå att — skulle inte Carlsson också haft ett litet ord med?

— Det var för två, min gosse! Men det var vackert av dig i alla fall att tänka på honom, svarade gubben, som tycktes mera rörd än han ville.

Solen gick ner och man hade endast att skiljas, söka komma hem så fort man kunde.

Men man ville ändå visa Floden en sista uppmärksamhet, och sedan avsked blivit taget och alla kommit i båt, följde man honom en bit på väg, lade så upp båtarne i linje som till skötsättning, hälsade med årorna och ropade adjö!

Det var en hyllning åt sorgen, men också åt den unge mannen, som nu upptogs i männens självensvariga led.

Och till rors i sin egen eka lät den nye herren till Hemsö sina drängar ro sig hemåt, för att styra egen farkost över det nyckfulla livets blåsiga fjärdar och gröna sund.